

MELICHARŮV
VÝKVĚT SVĚTOVÝCH LITERATUR.
Pořádá OT. ŠIMEK.

Ve vydávání se pokračuje.

Na skladě v každém knihkupectví jakož i v nakladatelství
BOHDANA MELICHARA V HRADCI KRÁLOVÉ.

DR. JAN HEJČL: CESTA PO PALESTÝNĚ.

Dr. Jan Hejčl.

Cesta po Palestýně

HRADEC KRÁLOVÉ.
NAKLADATELSTVÍ BOH. MELICHARA.

DO MĚSTA DAVIDOVA
Z MĚSTA ELIŠČINA.

DO MĚSTA DAVIDOVA
Z MĚSTA ELIŠČINA.

ŘADA VZPOMÍNEK CESTOPISNÝCH,
:: BIBLICKÝCH A HISTORICKÝCH. ::

PODÁVÁ
JAN HEJČL.

HRADEC KRÁLOVÉ.
NAKLADATEL BOHDAN MELICHAR, KNIHKUPEC.
1909.

VEŠKERÁ PRÁVA I CO DO PŘEKLADŮ
DO JINÝCH JAZYKŮ VYHRAŽENA NA-
:::: KLADATELI. ::::

TISKEM J. SCHREIBRA V KOLÍNĚ.

JEHO MILOSTI

NEJDŮSTOJNĚJŠÍMU PÁNU DRU ALOISU FRÝDKOVI,
PAP. PRELÁTU, KAPITOLNÍMU DĚKANU ATD. ATD.

VĚNUJE

SPISOVATEL.

KAPITOLA I. Z MĚSTA KRÁLOVNY ELIŠKY K MOŘI.

Žádná země celé zeměkoule nevyvolá v mysli naší více než-
ných vzpomínek a nevábí srdce našeho v té míře, jako Palestina.

Malý to sice pruh země — asi 33.000 km². Projdete ho, od
severu k jihu v 70 a od západu k východu asi v 30 hodinách.
Nevyniká zlatými doly, neslyne bohatým průmyslem, není po-
set nesčetnými vysokými komíny, otravujícími daleko široko
vzduch. Jest dosti chud u přirovnání s našimi žirnými lány, jme-
novitě s našimi královskými lesy, za to však jest nevýslovně bo-
hat historickými vzpomínkami a památkami. Vyslovíte jméno
Palestina a již vlní se v mysli vaší zelený Karmel, k nebesům se
zvedá bílý Libanon, vzhůru trčí suchý Hebal, vláhou bohatý
Garizim, nesmrtelný Sion, památná Moriah . . . V údolích zříte
v duchu stříbrnou hladinu jezera Tiberiadského, ponuré zrcadlo
moře Mrtvého, prudký, dravý tok Jordánu; patříte na ploché
střechy Jerusalema, Hebronu, Gazy A na nivách a
cestách kmitají se vám jako stíny ctihodné postavy patriarchů,
slyšíte ohnivé, mocné řeči neohrožených proroků, přehlížíte je-
jich řady, až stanete u Toho, jenž jest středem dějin světových,
u Krista

Vzpomínajíc na jeho početí zalétáte do Nazareta, chtějíc postáti u jeho kolébky ubíráte se do Betléma, stopujíc celý život jeho pohybujete se stále a stále — v Palestině.

Která země v široším světě má právo zváti se svatou, jako tato, jež posvěcena jest kročeji, prací, potem, slzami, ano i krví Toho, jenž byl od tisíciletí očekáváním národů, a která takto stala se kolébkou náboženství nejdokonalejšho a základným pilířem celé naší kultury?

Chápeme, že sem od nejstarších dob ze všech končin světa putovaly a putují dosud miliony poutníků, aby uctili míst tak drahých. Nedivno, že v duši křesťana ozve se neodolatelná touha spatřiti půdu tak vzácnou dnes, kdy rozmnožené prostředky dopravní a snížené výlohy cestovní nám Sv. zemi jaksi přiblížily, takže putovati neb cestovati do Palestiny není ani tak vzácné, ani nákladné, jako bývalo dříve. Též zvýšená bezpečnost jak na moři tak na pevnině nezdržuje a neodstrašuje vás od cesty, jako bývalo v dobách vlády loupežníků.

Co vás neúprosně vábí k cestě do Palestiny jest myšlenka, že spatříte kraje, na nichž vyrostly plody literatury biblické, že pojedete do země bible.

Jmenujte mi jinců knihy, která hrála v dějinách vůbec a v dějinách kulturních zvláště větší úlohu, neb aspoň podobnou, jako bible. Z které jiné knihy čerpalo lidstvo Východu i Západu po tolik tisíciletí poučení, osvícení rozumu a útěchu srdce? Která jiná kniha byla tolikráté opisována v originálech, překládána do nejrůznějších jazyků? Která druhá kniha byla po vynalezení tisku tolikráté vytištěna jako bible? Kdo spočte miliony exemplářů vydaných a rozšířených všady, kde stanula kdy lidská noha? V Aljašce se dopravuje bible na saních tažených psi, v Borneu na kárách spřežením bývolů, v nebetyčných Andách na vozíkách dopravovaných lamami, jinde na velbloudech! Která kniha se platí tak různou měnou, nejen penězi všech států, nýbrž i mušlemi, slonovinou, kožešinou, perím atd.? O které knize bylo více psáno, která kniha kdy častěji vykládána než bible?

Kdo má v nadru jen jiskru lásky ke knize této, musí pocítiti neodolatelnou touhu prostudovati horstvo země biblické, její vodstvo, místopis, život dnešních její obyvatelů, jejich jazyk atd. Myslím, že studium všech poměrů palestinských, konané

v zemi samé, jest pro porozumění a výklad knihy tak důležitě, že právem možno považovati znalost Východu, čerpanou z vlastní zkušenosti, za požadavek nutný pro toho, jenž v biblickém studiu chce státi na výši doby.

Rozhodl jsem se, že se vydám na delší studijní cestu země bible za několik roků. Neočekávaně příznivé okolnosti, zvláště stipendium bratří Lackenbacherův, které mi bylo ministerstvem vyučování uděleno, rozhodly, že jsem mohl pomýšleti na uskutečnění svého plánu ihned.

Přípravy naplnily mě ne jednou starostí. Co vzíti všecko s sebou? Jaké prádlo, šaty, knihy, zbraně? — Kudy jeti? Přes Cařihrad či Terst? — Které místo vyvoliti za východiště? Beirut, kde jest orientální fakulta při francouzské universitě, či Jerusalem, kde jest biblická škola francouzských dominikánů?

Tyto a podobné otázky, z nichž každá souvisela s tisícími pochybnostmi, zmítaly nemálo lodičkou duše mé, takže jsem zakusil jakousi bouři dřívě, než jsem se octl na širém moři.

Konečně jsem se rozhodl pro Terst a Jerusalem, a již dne 26. září ráno rozloučil jsem se na dlouhou dobu s milým mi městem královny Elišky.

V sedm hodin čtyřicetdevět minut pískla parní píšťala a již mě unášel železný drak z Hradce Králové do Jerusalema.

Dlouho jsem upíral zrak své z okna železničního vozu zpět na věže a věžičky královského věnného města, a když i poslední jeho stopa s obzoru zmizela, dlel jsem myšlenkami přece jen v něm. Zdaž za rok tudy budu se zase vraceti? Či snad stanu se vítanou kořistí dravých, renasvtných vln mořských? Či padnu pod rancu divokého obyvatele pouště? Tyto a podobné myšlenky se mi draly dotěrně do teskné duše. — Než kdo se dal jednou na vojnu, musí bojovati.

Dříve než jsem se nadál, stanul jsem v městě Arnoštově. Dychtivě jsem čekal na rychlík, který — tak se mi zdálo — přinášel mi pozdrav na rozloučenou z matičky Prahy, který se chystal přes Brno a Břeclavu dopravit mě do města, do kterého jako do moře stékají se všechny řeky a říčky daní z celého Rakouska, aby se odtud zase v podobě páry mnohdy značně zředěné vracely tam, odkud přišly.

Krajina mijela za krajinou, až jsem kolem třetí hodiny odpolední vystoupil ve Vídni na severním nádraží. Těšil jsem se, že vidím po delší době zase pohostinné město, ve kterém jsem před lety po celé dva roky byl studoval.

Stěží jen jsem prolézal úzkými dveřmi železničního vagonu. Byl jsem vycpán knihami a různými potřebami jako sysel. S námahou jsem vstupoval do drožky, jejíž veliteli jsem nařídil, aby mě dovezl do „Salvatorgasse“, kde jest klášter Redemptoristů, u nichž jsem chtěl přenocovati. Krátký povel „Salvatorgasse“ dal příčinu k malému nedorozumění. Na účet východního oprávnění, nehoditi si brady, ponechal jsem matce přírodě na líci volnou ruku, takže tu vyrostlo osení ne právě jemných ani ohebných stonků. Drožkař mě zavezl sice dle přání do „Salvatorgasse“, zastavil však před starokatolickou kaplí (!), ve které se konaly právě bohoslužby. Nebylo to právě pro mne příjemné překvapení, býti považován pro mladý vous za starokatolického duchovního, ale co jiného činiti, než vesele se tvářiti a dáti se vézti dále?

Vykonav následujícího dne (27. září) povinné návštěvy (J. M. rektoru university atd.) snažil jsem se obstarati pro průvodní list vidimaci tureckého konsulátu. Byla to dlouhá cesta. V tištěném seznamu konsulátů jsem našel, že kancelář hledaného úřadu tureckého jest v Heugasse č. 38. — Běžím tam, najdu všecek určen příslušné číslo, ale jaké sklamání, když mi domovník oznámí, že tu sice konsulát před časem bydlíval, že se však přestěhoval nedávno do ulice jiné. Chvatným krokem kráčím do ulice domovníkem naznačené. Nové sklamání.

„Byl zde turecký konsulát před časem, avšak vystěhoval se do „Taubstummengasse“ č. 1.“, poučuje mě druhý domovník.

„K šípku“ — rozumuji — „což se turecký konsulát stěhuje každý týden jinam jako nějaký podruh? Ovšem, platí-li „vláda velikého císařství tureckého“ činí tak přesně, jako platívá žold svým vojákům a úředníkům, pak si vysvětlím, proč se stále stěhuje.“

Po dlouhém běhání našel jsem konečně ve jmenované ulici nevelkou tabulku s nápisem: „Consulat General de Turquie.“ Za 20 piastřů, t. j. 4.80 K, přilepil mi kancléř veleslavného úřadu dva desetipiastrové kolký do průvodní knížky a již jsem měl černé na bílém, či lépe řečeno modré na žlutém ve francouzském

jazvku, že jest mi dovoleno „se rendre à Jerusalem“. Byl to první můj příspěvek do pokladny turecké, do které pak plynuly další v Palestině. Nač as turecká vláda tohoto příspěvku použila? Na střevíce vojákům, aby nemusili choditi bosí? Či snad zaplatila dluh tureckého velmože a zabránila tím tak, aby jeho harem nemusil býti v dražbě prodán? Nevím.

Nechtěje nositi s sebou větší obnos peněz, ponechal jsem si jen tolik, mnoholi jsem nezbytně potřeboval na cestě, ostatek jsem si pak dal poslati ve velikolepém domě banky „Union“ do Jerusalema, aby mi byl tam jiným peněžním ústavem (Deutsche Palästina-Bank) vyplacen. Výlohy s touto manipulací spojené mě však poučily, že jest výhodnější, totiž lacinější dáti si peníze poslati do Jerusalema zcela jednoduše rakouskou poštou, která se těší na Východě nejlepší pověsti, takže jí svěrují zásilky i příslušníci jiných národů, kteří mají v Orientě své vlastní pošty.

Poněvadž mi zbývalo ještě několik hodin času, chtěl jsem si již ve Vídni obstarati lístek neb aspoň místo na parníku si zajistiti. Vyhledal jsem v úzké uličce (Freisinggasse č. 4.) agenturu rakouského Lloydů, která svými nevelkými místnostmi tehdy ještě nenechávala tušiti, jak velikolepý palác má v Terstu pro své úřady.

„Mohl bych dostati místo na parolodi, jež pozítří (ve čtvrtku) o 11 hod. 30 min. odjíždí do Alexandrie?“

„Nemožno“, zněla zdrcující odpověď úředníkovy. „Všecka místa jsou již zadána do 17. listopadu.“

„Jakže?“ táží se v duchu všecek zaražen a ulekán. Horoucí touha spatřiti cíl mé cesty mě pohání neodolatelně v před a nyní bych měl čekati až do 17. listopadu, t. j. skoro tři neděle? Co si počnu? Co budu kde do této doby činiti užitečného? Snad nesmím ani odpověď úředníkovy bráti vážně. V Terstu se mi snad dostane příznivější odpovědi. Proto vzhůru do Terstu! Pro podruhé si však pamatuj, že dlužno lístek na loď objednat šest neděl nebo měsíc napřed!

Když následujícího dne slunce zlatilo svými ranními paprsky věž velechrámu sv. Štěpána, vstoupil jsem na jižním nádraží do rychlovlaku, který měl dle jízdního řádu doraziti do Terstu po deváté hodině večerní. Za 14 hodin 589 km. Cesta až do Sv. Petra mi nebyla neznáma. Jel jsem tudy již r. 1897 do Rjegy.

Přece však s pravou pochoutkou jsem se kochal na přírodních krásách, jež tu jsou nakupeny.

Za Novým Městem Vídeňským oslovil mě neznámý pán: „Zajisté, důstojnosti, že jste pravoslavný kněz?“ Byla to druhá nemilá poklona zarůstající bradě.

V době poměrně krátké vystřídal se u okna Semerink, Štýrský Hradec, Maribor, pověstná Celje, proslulá svojí žízň po krvi slovinské. Bílá Lublaň jala se již haliti do večerního soumraku. Ubohé město! I na tebe cení hladový nepřítel své nenasytné zuby. Jak dlouho budeš mu vzdorovati? Zdoláš svého nepřítele?

Po deváté hodině večerní zastavil vlak ve městě, kde se mělo zítra rozhodnouti o dalších mých osudech.

„Pronto“ zavolal do temné noci průvodčí omnibusu na kočího a již nás unášelo spřežení dvou silných koní na těžkém voze do hotelu „Delorme“.

Počítal jsem, že jsem od Hradce králové již vzdálen 902 km.

KAPITOLA II.

U MOŘE.

Temno noční mi nedovolovalo pokochati se pohledem na majestátní hladinu moře, podél kterého jsme jeli. Ostatně neměl jsem teď ani mnoho smyslu pro toto krásno. Mysl má zalétala z Terstu na sever, tam, kde jsem v duchu celý dnešní den dlel — do vlasti. Kdo si vzpomene, co znamená pro českého člověka den 28. září, pochopí snadno moji náladu. Ještě v posledních hodinách skonávajícího dne zřel jsem v duchu zástupy českého lidu ve svátečním oděvu a slyšel jsem, kterak od Krkonoš až k Šumavě přes odumírající nivy, přes hory i doly nese se velebný akkord chorálu svatováclavského. I v noci mi znělo stále v uších:

Ty jsi dědic české země...
nedej zahynouti nám ni budoucím...

Sotvaže se následujícího dne rozbřeslo, již jsem stál u moře. Zachmuřený obzor nedovoloval ještě paprskům vycházejícího slunce politi svým zlatem okeán, který pod nohama mýma odpočíval jako Titán po namahavém boji. Stěžně nesčetných lodí a lodic, které tu tvořily jakýsi nepravidelný les, pronikaly jen stěží z ranní mlhy.

Kde as kotví parník, který mě poveze? Jaké jeho jméno? Kde čeká rychlolod, která dle jízdního řádu vypluje dnes před polednem do Alexandrie? Zdaž bude míti skrovné místočko pro jednoho Hradečana? Tyto myšlenky mě vodily po „Riva del

Mandracchio“, kolem nábřeží sv. Karla, které se tu rozprostírá daleko do moře jako silná, nedobytná bašta. Zastavil jsem se před mostem „Ponte verde“, vedoucím přes „Veliký kanál“, který v délce 333 m a v hloubce 5 m dere se do srdce města, aby na svých vlnách nosil menší lodice a bárky, jež tu vykládají různé zboží, zvláště ovoce a víno. Zároveň se vstávajícím sluncem začal tu znova proudit též život lodníků. Někteří z nich však protahovali ještě svoje kosti na chodníku, na němž našli pro dnešní noc svoji ložnici. Mýlil by se Seveřan, který by se domníval, že se snad přepočítali při sčítání skleněných nádob kouzelným mokem naplněných.

Učinil jsem „v pravo bok“, minul jsem druhý most „Ponte rosso“ a octl jsem se na konci kanálu před mohutnou budovou v řeckém slohu r. 1830 vystavenou. Veliký nápis v průčelí mi pravil, že jest to kostel „St. Antonio nuovo“ — vlastní cíl mé cesty.

Vstoupím do sakristie, rozhlížím se a hledám kněze, jemuž bych předložil své „Celebret“. U skříně stál nějaký pán v modrém taláru žlutě paspulovaném (lemovaném). Jaký jest to církevní hodnostář v těchto barvách? Pozoruji dále a vidím, že takovýchto pánů v paspulovaných klerikách nevidané dosud barvy jest zde více. Přicházím k poznání, že to nejsou kardinálové, nýbrž — kostelníci. Jako mají u nás leckde ministranti „právo“ nositi červené, doktorské, kanovnické birety, tak nosí zde kostelníci „paspul“.

V tom již blíží se kněz v normální černé klerice, jemuž se představuji a podávám své „papíry“.

„Tedy z Hradce Králové do Palestiny“, šeptá si polohlasitě.

„Ráčíte znáti mého kollegu z Fríntanea dra. Čikoviče?“ táži se.

„Ano, byl dříve sekreaárem nebožtíka pana biskupa Šterka a nyní jest professorem na zdejším německém státním gymnasiu.“

„Kde bydlí, prosím?“

„Dovedu vás k němu. Mám dnes právě zde v sakristii inspekci, nebude mi tedy žádnou obtíží na vás počkati.“

„A vaše ctěné jméno?“

„Josef Bottegaro. Nemám s sebou právě žádné navštívenky; dám vám za to pásku z novin, na které jest jméno moje vytištěno, abyste ho nezapomněl.“

Jak připověděl, tak též učinil. Čekal na mne a asi za hodinku pozdravil mě při návratu od oltáře obvyklým zde „Prosit“.

„Máte velikou farnost?“ táži se na cestě ke kollegovi Čikovičovi.

„Neschází mnoho do 60.000 duší.“

„Tedy tak četná farnost, jako bývají ve Vídni. — A kolik jest zde kaplanů?“

„Osm.“

Život v průplavě, podél něhož jsme kráčeli, byl již v plném proudu. Vlastina a jazyk slovinský zazníval k nám z úst skládajících dělníků. Tu a tam některý slavík vlašský šveholil svou ranní píseň.

„Kolik jest zde v Terstu Vlachů?“ táži se.

„Dle úředního sčítání bydlí v Terstu celkem 180.000 lidí, z nichž 130.000 mluví italsky, 30.000 slovinsky a 12.000 německy.“

Zatím jsme se přiblížili k moři. Mlha byla již značně zmizela, takže bylo dobře viděti, kterak celé divise různých lodí a lodic se volně houpají na modravých vlnách. Vida rozsáhlost přístavu, byl jsem zvědav, kolik lodí sem ročně průměrně přijede a odtud odjede.

„Ročně sem přípluje asi 10.000 lodí“, odpovídá můj průvodce k otázce, „a rovněž tolik jich odjíždí. Mezi nimi jest asi 6000 parolodí. Cena zboží vyvezeného se páčí na 900 milionů korun; cena zboží dovezeného jest asi o 50 milionů větší. Převyšuje tedy Terst v ohledu obchodním i Benátky, ačkoliv byl jednou čas, kdy náš přístav patřil pod vládu republiky Benátské. V posledních letech — zvláště od r. 1833, kdy byl založen rakouský Lloyd, od té doby, kdy byla vystavena jižní dráha a konečně od otevření průplavu Suezského — vyšvihl se Terst neobyčejně. Což teprv, až bude ukončena stavba nového přístavu na jihovýchodu města a docela až bude jednou vystavěna nová, druhá dráha, která bude spojovati Terst s Vídni! Jak naše město obřím krokem pokračuje, jest patrné ze vzrůstu obyvatelstva za posledních let. Ještě r. 1702 žilo tu jen 10.000 lidí. Roku 1854

stoupl počet obyvatelstva na 64.000, r. 1890 na 157.000 a co nejdříve dosáhneme již čísla 200.000!"

Posnídavše na Velikém náměstí uprostřed zelených vavřínů v „Café Specci“ a pozorovavše chvíli hodiny na věži nové radnice (municipio), nápodobeniny to orloje benátského, šli jsme vyhledat dra. Čikoviče.

„Kde vlastně jste ubytován?“ táže se mě Bottegaro.

„V hotelu „Delorme“.“

„Jste knížetem?“

„Nejsem ani baronem. Neznal jsem však Terstu a proto jsem zvolil hotel „Delorme“, abych snad nevlezl do nějaké díry, ve které by mi bylo nevolno. Že jest poněkud dražší, seznal jsem již včera při večeři a pak v ložnici, ve které jsem četl cenník. Byl jsem v té chvíli rád, že mám jen zcela obyčejnou červenou krev a že nemusím si všimati, co stojí „nourriture d'un chien“, „nourriture et chambre pour un domestique“ atd. Kam jsem měl jíti?“

„Pro podruhé bych vám doporučoval Volpichův hotel „u černého orla“. A kde hodláte dnes obědvati?“

„Nevím ještě. Naleznu-li místa na parníku, který před polednem odjíždí do Alexandrie, nebudu musiti se starati o místo oběda.“

„Zdržíte-li se tu déle, pak vám doporučuji hostinec nedaleko Velikého kanálu „trattoria Bissaldi“. Budete obědvati lacino a chutně.“

Hledající budovu c. k. gymnasia, prošli jsme několika uličkami, jichž jmén si již nepamatuji; jen tolik vím, že jsme šli též kolem biskupské residence.

„Mohl byste zde odevzdati aspoň navštívenku; bude to jistě našeho pana biskupa Msgra. Nagla těšiti. Možná, že ho znáte?“

„Ano. Setkal jsem se s ním jednou o prázdninách ve Vídni ve Frintaneu. Tehdy byl ještě v Římě rektorem „Animy“. Víni též, že jest rodilým Vídeňanem a že byl svého času též dvorním kaplanem a ředitelem Frintanea až do r. 1889. — Kde máte zde katedrálu?“

„Tamto na kopci. Jest to starobylý kostel sv. Justa.“

„Kdy bylo zde biskupství založeno?“

„Nejstarší známý zdejší biskup byl Frugifer, který nastoupil na zdejší velekněžský stolec r. 524!“

„Vystřídala se tedy již značná řada velepastýřů?“

„Nehledíc k tomu, že jména některých biskupů ze století VII. a IX. se zcela ztratila, možno říci, že nynější arcipastýř jest již devátý velekněz. V řadě jejich zvláštní zmínky zasluhuje slavný Eneáš Sylvius Piccolomini, který později se stav papežem, přijal jméno Pia II. (1458—1464). Ani na stolci papežském nezapomenul na diecési, kterou od r. 1447—1451 spravoval.“

Vkročili jsme do budovy gymnasijní a dali jsme si zavolat dra. Čikoviče. Měl právě hodiny, přijde však po jedenácté do přistaviště. Dříve než odjedu, pohovoříme si...

A teď zase zpět k nádhernému paláci Lloydů, vystavenému r. 1883 dle plánu barona Ferstla ve slohu renaissančním. Kanceláře budou zajisté již otevřeny, budu si tedy moci obstarati lístek.

KAPITOLA III. NEMILOSRODNÁ SEMIRAMIS.

Poněvadž paroplavební společnosti poskytují slevu ve větší míře než železné dráhy, zadal jsem si již z Hradce Králové žádost o snížení jízdného a odůvodnil jsem ji tím, že chci konati cestu vědeckou. Žádost byla příznivě vyřízena, sleveno mi 25%. Zbývalo mi jen nyní dostaviti se do kanceláře, naznačiti směr a zastávky své cesty a dáti si napsati žluté lístky pro naznačené routy. Věc šla dosti hladce. Jinak však bylo, když jsem přišel k pokladně.

Poněvadž byl u pokladny právě nával, prohlížel jsem si zatím celou místnost, ve které jsem čekal. Veliký vyvěšený plakát oznamoval, že dnes krátce před polednem odjede „Semiramis“ do Alexandrie. Zastaví se v Brindisi, kamž přibude v pátek dne 30. září. Na místo svého určení dorazí dne 3. října o 6. hodině ranní.

Kalkuluji: Vezme-li mě „Semiramis“ dnes (29./IX.) s sebou, uvidím již v pondělí město Alexandrovo. Odpoledne o 4. hod. téhož dne vyjedu dále a ve středu dne 5. října přibudu již do Jaffy! Jaká to rychlost! Nedlouho — a již budeš aspoň částečně u cíle své cesty!

Na jiném plakátě byly vyvěšeny telegramy, oznamující, že ta neb ona loď rakouského Lloydů v tolik a tolik hodin do přístavu dle jízdního řádu šťastně připlula. Jiné telegramy oznamovaly, jaké klimatické poměry kde, na př. v Alexandrii panují

— zdali nebe jest jasno či zachmuřeno, zda moře jest klidno či pohnuto atd.

Čtu s uspokojením: „mare quieto“, čtu však též s obavou „cielo coperto“. Zde v Terstu se usmívala sice modrá bář nebes, na papíře však stálo zcela zřetelně: „cielo coperto“. Nezamračí se nebe také dnes nad mými plány a tužbami? Hned se dovím.

Přistupuji k pokladně a žádám lístek do Jaffy pro dnešní rychloloď.

„Všecka místa v první i v druhé třídě jsou zadána. Několik cestujících, jimž jde o to, aby se dostali za každou cenu do Alexandrie, pro nedostatek kabin jest nuceno spáti v saloně“, zni určitá odpověď pokladníkovy.

„Snad bych mohl spáti též v saloně?“

„Nikoliv, není možno. Nikoho, naprosto nikoho nesmím již na loď pustiti.“

Skutečně, obloha mého nitra se zachmuřila hustými mraky. Co teď? Kdy tedy budu moci jeti? Snad až 17. listopadu, jak mi bylo řečeno ve Vídni? Při této myšlence mi bylo, jakoby černý, neproniknutelný mrak, věstící hroznou bouří, hrozil zakrýti celou moji duši. Než — „mare quieto“ — hladina mého nitra zůstala klidna v naději, že přece se zase nějak vyjasní. A tak se také skutečně stalo.

„Kdy tedy budu moci jeti do Alexandrie?“

„Chcete-li jeti rychloloď, pak vám nezbyvá, než počkati celý týden. Chcete-li se však spokojiti s parníkem nákladním, můžete jeti zítra odpoledne. Rozdíl mezi „linea celere“ a „linea di merci“ jest ten, že rychloloď zastavuje jen v Brindisi, kdežto parník nákladní se zdrží delší dobu v Gruži, Brindisi, Korfu a v Patras. Vyjedete-li zítra v pátek dne 30. září v 5 hodin odpoledne z Terstu, přijedete do Alexandrie druhý pátek dne 7. října. V Alexandrii bude vám čekati do pondělka dne 10. října. Odjedete odpoledne o 4 hodinách a v úterý ráno dne 11. přibudete do Port-Saidu. Zaměříte pak přímo do Bejrutu, kde vás očekává karantena, takže do Jaffy se dostanete někdy kolem 15. října.“

Zdalo se mi při tomto „exposé“, že slyším skučeti mrazivý vítr, který láme nadějně koruny stromů. Když se tento nepřítel mých tužeb poněkud utišil, pravil jsem klidným tonem: „Prosím tedy o lístek druhé třídy pro zítřejší nákladní loď!“

„Mohu vám dáti jen lístek první třídy, poněvadž druhá třída jest již obsazena.“

„Tož prosím!“

Pokladník vzal můj žlutý lístek a po chvílce počítání oznamoval: „Celá cesta až do Jaffy po odečtení slevy vás stojí 234 K.“

Zaplatil jsem, uschoval jsem si lístek a rozhlížel jsem se po sloupech; na jednom z nich pověšené návěští oznamovala, že zítra „piroscofato Electra“ pod velením kapitána Mandiche vypluje z nového přístavu z bassinu č. 33. do vod levantských.

Nehostinná „Semiramis“ — proč jsi mě odmítla? Proč nemáš pro mne místa ve svých útrobách? Proč mě odkazuješ na svoji družku „Elektru“, která bude dlouho sem tam za tebou daleko se potáceti jak zbloudilá?

S těžkým srdcem a s hlavou sklopenou kráčím na místo, kde mě již dr. Čikovič očekával.

„Tož pojedete se „Semiramidou“?“ volá na mne z dálky.

„Nikoliv“, odpovídám a vypravuji celou smutnou historii. „Než blíží se čas jejího odplutí, pojďme se aspoň podívat, jak nemilosrdná „Semiramis“ bude se loučiti s terskými břehy!“

Za chvíli přidružil se k nám dobrotivý Bottegaro s otázkou: „Neviděl jste tu Reverenda Josefa Molitora, Američana? Byl dnes též u nás a pravil, že jede do Palestiny, kdež se hodlá věnovati biblickým studiím. Měl byste společníka v něm snad až do Jerusalema, což by bylo pro vás oba velikou výhodou.“

„Neviděl jsem bohužel nikoho. Možno, že jest šťastnější než jsem já. Snad bude k němu „Semiramis“ laskavější.“

Učinivše několik kroků, spatřili jsme, kterak hrdá „Semiramis“ se houpe na vlnách. Jest to veliká loď se dvěma štíhlými stěžni. Ani nepřítel jí neupře krásy. Jest ještě mláda: teprv před pěti lety učili ji poprvé plavati. Jest silná; unese 4017 tun. Ač korpulentní, jest přece rychlá; ujede 15 mil za hodinu. Jako pravá královna hostí denně v I. třídě 82, v II. třídě pak 40 cestujících.

Lodní můstek byl sice ještě spuštěn, lodní jeřáby také ještě pracovaly, všechno však nasvědčovalo, že se již spěchá a že loď brzy již odpluje.

Ač byla „Semiramis“ rychlolodí, určenou hlavně pro dopravu lidí, nemohla přece jen odepřítí jistou míru zboží. Co nás neobyčejně poutalo, bylo nakládání mladých, ušlechtilých ořů,

které jejich majitel chtěl dopravit do Alexandrie. Poněvadž však pěkná tato zvířata neměla smyslu pro turistiku, a nejevila touhy spatřiti historickou půdu Egypta, bylo třeba zvláštním uměním vlákati je na loď. Do zvláštních klecí, urobených z latí, zavěsili otep evropského sena; toto vnařadlo bylo tak kouzelně mocné, že si kůň dal říci a do klece na břehu stojící vstoupil. Jakmile byl jednou v pasti, zavřeno za ním ihned, s lodního jeřábu spuštěn řetěz a klec byla navlečena. Kola, hnaná parní silou, začala pracovati, řetěz se navíjel na válec, zkracoval a klec stoupala do výše několika metrů k největšímu úžasu spanilých zajatců, nevědoucích, co se s nimi děje. Po té jeřáb se otočil, takže klec se vznášela nad palubou, řetěz popuštěn a pohyblivá stáj se svým živým obsahem stála na podlaze paluby. Kůň vyveden z klece a dopraven do útroby lodi.

„Krutá „Semiramis“ — volám v duchu — „pro koně máš místa a pro mne nikoliv?“ Zdálo se mi, že teď cení báječná ona žena své bílé zuby a s královským výsměchem že dí: „Kdo dřív přijde, ten dřív mele!“

U druhého jeřábu mohlo se snadno před naším zrakem státí neštěstí. Řetěz, který byl připevněn na můstku, najednou povolil, celou svou tíží uhodil do protějšího trámu a začal kroužiti nad hlavami lodníků i cestujících velice povážlivě. Jediná rána do hlavy by stačila jistojistě k smrti.

„Semiramis“ pískla poprvé. Znamení, že se blíží chvíle rozloučení. Zvuk byl tak silný a ton tak hluboký, že pronikal celým tělem. Zpívala-li takto ta, jejíž jméno loď nese, pak věru těžko by byla mohla koncertovati. Dobře, že se tato „dáma“ s bassovým hlasem nejmenuje „Siréna“!

Na palubu dospěli již poslední cestující. Zboží všechno z nábreží zmizelo v útrobách lodi. „Královna“ ukryla pod svůj plášť již všechny zásoby masa, chleba, ovoce, vína, piva, sladké vody atd.

Již zvedá se pomocí jeřábu lodní můstek, který dělníci dole stojící odtahují. Široké železné dveře na okraji lodi se zavírají, takže zábradlí její jest všude stejně vysoké. Na palubě jest pozorovati čilý ruch. Námořníci odvazují silná lana, kterými byla „Semiramis“ k pevnině připoutána a navinují je na válce. Jak střela letí malá lodice a spojuje uvolněného obra jiným lanem s menším parníkem, jehož úkolem jest vytáhnouti kolosa na širé moře. Naposled ještě zastenala „Semiramis“ táhlým zvu-

kem, jakoby se bolestně loučila s Evropou a dává se poslušně vléci menším parníkem. Cestující stojí na palubě v povznešené náladě. Mávající šátky končí své loučení se známými, stojícími na břehu.

„Addio, buon viaggio, signori!“ volají četné hlasy za mými zády.

„Šťastnou cestu, plovoucí ostrove, na němž není ani místa pro mne!“ volám i já a vracím se do města k obědu do doporučené Trattoria Bissaldi v ulici „Delle poste vecchie“.

Vstupuji do vnitř. Stoly skrovně obsazeny. Pije se více víno než pivo. Usedám a rozhlížím se po místnosti. Sestává ze dvou částí skleněnou zdí až do stropu od sebe oddělených. V první pochutnávají si hosté na rybách, v druhé táhnou se po celé délce ohniště, plotny, stoly, zkrátka celé kuchyňské zařízení. Každý host vidí z restaurační místnosti do kuchyně. Na své vlastní oči může se přesvědčit, že bílé oděny kuchaři a kuchařky svědomitě pečují o to, aby se dostalo hostům stravy čistě upravené.

Celá světnice zvučí voláním sklepníků, kteří objednané pokrmy silným hlasem „telefonují“ do kuchyně.

„Risolto“ (rýžovník, prokládaný kousky jater neb rybiho masa, zamilované to jídlo vlašské). „Del vitello.“ „Il formaggio“!

V brzku by se tu mohl cestující naučit celému italskému slovníku kuchařskému.

„Quanto vi debbo?“ táže se soused sklepníka a platí.

Následuji jeho příkladu a jsem překvapěn malým obnosem účtu. Spokojen odcházím, abych se sešel zase s přítelem na umluveném místě.

Přítel dostal věrně slovu. Kráčíme po městě. Potkáváme staršího pána, jehož tvář svědčí o inteligenci. Přítel mi představuje v něm Matko Mandiče, slovinského zemského poslance. Studoval svého času v Praze filosofii, byl pak professorem na kterémsi střední škole, brzy však bylo mu pro vlastenecké smýšlení, které se jistým kruhům nelíbilo, místa se vzdát a věnovat se žurnalistice. Mluví též poněkud česky. Vypravuje nám o slovinské organizaci v Terstu. Bude prý v nejbližších dnech otevřen „Narodni dom“. Půjdu-li podruhé do Terstu, najdu byt v jednom z jeho 65 hostinských pokojů.

„Támhle kráčí váš zemlák“, praví po chvíli. Přeslechl jsem „I“ ve slově a zvědavě jsem očekával, co se z tohoto „zemáka“ vyklube. Poznal jsem, že chtěl říci pan poslanec „krajan“ a že místo slova tohoto užil slova slovinského.

Těšilo mě, že jsem se setkal v Terstu aspoň s jedním Čechem. Byl to Pražan, filosof, studující románskou filologii. Dal se přesadit na rok své jednorocní služby vojenské do Terstu za tím účelem, aby se tu naučil jazyku italskému.

„Co znamenají tito lvi na starých domech?“ táži se cestou ke kathedrále.

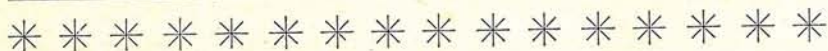
„Jsou to lvi sv. Marka, připomínající dobu, kdy Terst patřil k republice Benátské.“

Stoupáme do příkrého vrchu. Konečně stojí před námi poburá kathedrála. Stával tu na vrcholi římský chrám, zasvěcený Jovišovi, jeho „milstivé“ a Minervě. Zachovalo se dosud z něho několik sloupů. Ve století čtvrtém přeměněn byl ve svatyni křesťanskou. Celá apsis a mosaika, představující Matku Páně se dvanácti apoštoly jest historický skvost z těchto dob. O dvě stě let později zbudoval prvobiskup Frugifer ve slohu basilikovém jinou svatyni. Měla býti důstojným mausoleem pro těla sv. Justa a jiných mučenníků terstských, která do té doby odpočívala v nepatrné kapli za městem. Ozdobou této hrobky jest mosaika, představující Krista se sv. Justem a Servulem († 273). Ve věku čtrnáctém obě budovy spojeny byly v jeden celek a tak vznikla nynější kathedrála o pěti lodích.

S hory, na níž velechrám k nebesům se vypíná, rozevívá se krásný rozhled na celý Terst. Hledal jsem nádraží, vedle něho pomník pětistyletého spojení Terstu se zeměmi habsburskými (1382—1882). Hleděl jsem na 33 metrový maják, na věže zdejších kostelů, zvláště na věže kostela iesuitského „S. Maria Maggiore“, který se honosí Madonnou od Sassoferata a velikou freskou od Santi-ho.

Přirozeně však nejvíce mě zrak unášel do labyrintu lodí v přístavě kotvicích, abych vyhledal — možno-li — „Elektru“, na jejíž palubě měl jsem zítra pokračovati ve své cestě. Ano, zítra, již zítra na „Elektře“ do Sv. země!

Myšlenka tato mi svítila jak jasná hvězda za šera při návratu od kathedrály dolů a toho dne mi sladce zavřela víčka.

KAPITOLA IV.

PRVNÍ NOC NA VLNÁCH MOŘSKÝCH.

Črtám již poznámky do svého cestovního denníku pod datem 30. září — na palubě „Elektry“. Jest to velryba dlouhá 108 metrů. Na hřbetě nese tři veliké stěžně, které se zarývají do jejího těla jako tři harpuny, jimiž byla raněna při lovu. Dcera Agamemnonova nepomyslela, že bude jednou jméno její nošeno přes proudy mořské od břehu ke břehu soptícím netvorem. Unese 3185 tun. U porovnání s mladou „Semiramis“ jest „Elektra“ starší, usedlou dámou. Sedmnácte let tomu, co ji poprvé učili plavati na vlnách okeánu. Plujíc rychlostí jen dvanácti mil kráčí po vlnách rozvázně jak ctihodná matrona. Má též své zásluhy. Loni transportovala do Port-Arthuru a Vladivostoku ruské vojsko. Zásluha tato naplňuje nás důvěrou, že dovede dopravit i nás na místo mnohem bližší. Útroby této velryby chovají 66 lůžek pro třídu prvou a 20 pro třídu druhou. Připočítáme-li třídu třetí, pak všechny námořníky, shledáme, že obyvatelstvo její tvoří jakýsi malý stát, v jehož čele stojí kapitán.

Sestupuji dolů do kabiny mi vykázané. Jest docela v zadu, řekl bych v ocasu velryby. Má dosti prostoru. V celku jsou tu tři lůžka, z nichž dvě v „přízemí“ a jedno v „prvním poschodí“. Dosud jsem tu sám, mohu si vybrati. Kdyby tu byly schody, vedoucí do prvního patra, možná, že bych se rozhodl pro ně. Zajiště že se v něm zdávají sladké sny. Poněvadž však před spaním nemám ve zvyku cvičiti se ve skákání, zůstávám raději v přízemí a volím si lůžko, které nemá nad sebou „baldachýn“ . . . Naproti

dveřím jest přímo okno, takže průvan může stále osvěžovati vzduch kabiny. Důležitá to při jízdě věc. Dole, pod lůžky v zásuvkách jsou uloženy „salvante“, t. j. široké korkové pásy pro případ neštěstí. Pro jiné menší neštěstí, které potká každého více méně, kdo opustil na delší dobu pevnou půdu, — pro mořskou nemoc — přichystány pod zásuvkami bílé nádoby. Sítované okno, dvěře i lůžka lze zastříti pestrými clonami. Nad umyvadlem stojí k službám bílá skleněná růžice elektrického světla. Jsem se zařízením svého „bytu“ dokonale spokojen. Jen jakou zde budu máti společnost!

Opouštím svoji „cellu“, kráčím úzkou uličkou do salonu a odtud stoupám po schůdkách na vysokou palubu, abych se odtud rozloučil s Terstem a s Europou.

Platí pravidlo, že jest cestujícím se dostaviti na loď jednu hodinu před ustanoveným odjezdem. Ačkoliv jest však již 6 hodin, doba to odplutí, „Elektra“ přece přijímá „opozdžené chodce“. Začíná již zde orientální přesnost, která se drží zásady: Hodina sem, hodina tam? — — — — —

Konečně začíná se opakovati celá procedura, kterou jsem včera viděl při odjezdu královny „Semiramidy“.

K sedmé hodině večerní počíná „Elektra“ samostatný život. Prudce dýchá, srdce její — strojovna — silně buší, ploutve její — šrouby — brázdí těžké vlny. Na celém těle se chvěje; znamená to, že práce její není lehká.

Každou vteřinou jsem dál od Evropy a všeho, co mi drahého chová, dále od knihoven, dále od foliantů, za to blíže zemi, ve které vypučely skvostné květy biblické poesie. Buď s Bohem, vlasti má, buď s Bohem, vzdálené město českého východu, které po léta mě již jsi hostilo, a vítej mi již, země, ku které srdce mé přirostlo ve mládí, ve škole, když mi bylo vypravováno o nivách betlemských, o ulicích jerusalemských!

Stojím na zádi paluby a patřím, kterak temno přikrývá závojem vždy hustším a hustším přístav, pobřeží Istrie, zámek Miramare, perlu to normanského slohu. Jen orloj radnice terstské, elektricky osvětlený, a pak maják vrhají své světlo za námi do vln, jakoby na rozloučenou s „Elektrou“.

„Cielo coperto“ zaslechnu za sebou a hledím vzhůru do temna. Skutečně! Těšil jsem se, že uvidím dnes na lodi krásu mořského večera. Pro dnešek však zatím — sklamáni . . .

V tom zazní pode mnou poprvé, asi za pět minut podruhé silný hlas zvonu — a již celá společnost hrne se do jídelny k diner. Jdu též. Lodní „cameriere“ rozdal zatím na přichystané talíře lístky se jmény jednotlivých cestujících. Naše! jsem své jméno u prvního stolu, v jehož čele zasedal kapitán „Elektry“.

Přede mnou seděl s celou svojí rodinou hrabě Khevenhüller, rakouský generální konsul v Bejrutě, který se právě vracel z dovolené v Evropě strávené na místo svého úřadu. Proti konsulovi seděl egyptský paša, bývalý rakouský generál, kterého si khediv za svého pobytu ve Vídni oblíbil a vzal s sebou do své družiny. Za mnou seděl jeden bey z Alexandrie (prý zednář) se svojí paní a anglický kapitán v občanském obleku.

Nejvíce mě zajímal můj protějšek. Upoutal moji pozornost hned, když jsem ho při vstoupení na loď poprvé spatřil. Tmavý oblek, jakýsi druh koláru a výraz tváře nasvědčoval, že mám před sebou duchovního. Proti tomuto náhledu však svědčil neurovnaný, přírzký vous, kulatá cestovní čepička na hlavě a krátký kabátec. Vyměnil tehdy několik slov se třemi diakoniskami, které ve II. třídě pluly též na Východ. Domníval jsem se, že jest asi můj protějšek nějaký protestantský pastor, snad ředitel nějaké obskurní náboženské společnosti ze Spojených Států Amerických. Sedě nyní naproti němu při stole, měl jsem více příležitosti vyšetřovati, zdali má doměnka souhlasí s pravdou. Hovězí polévky, kterou diner začínalo, ani se nedotekl. Z celé řady pokrmů, jež byly přinášeny, neokusil nic masitého, spokojiv se jen s příkrmy a s ovocem. To zviklalo moji doměnku. Tušil jsem, že můj protinožec přece jen asi jest katolickým knězem, když dnes v pátek i na lodi zachovává církevní příkázání o postu, ač by právem mohl míti za to, že zde na lodi není postem vázán.

Hovor první večer, dokud se spolucestující navzájem blíže neseznámili, vázl. Každý studoval francouzský jídelní lístek a vlašsko-anglický cenník vín, piva a likérů, jež bylo lze cestujícím na lodi si koupiti. Teprv ke konci večere se hovor poněkud více rozvířil, hlavně zásluhou kapitánovou. Tím byl položen základ k přátelskému spoluzití. Den co den všeobecné přátelství mezi spolustolujícími a spolucestujícími rostlo tak, že v Alexandrii a v Bejrutě, když někteří z nás vystupovali, bylo nám u srdce bolno, jako bychom ztráceli člena rodiny.

Na pravo ode mne se mluvilo brzy vlašsky, brzy francouzsky, tu a tam padlo též několik slov německých. Na levo ode mne se mluvilo výhradně anglicky.

Kapitán, který vedl při zábavě prim, byl svěží, zdravý čtyřicátník. Bílý kabátec a bílé spodky pěkně mu slušely. Nemálo si zakládal na tom, že mluví plynne všemi jazyky, kterých se na březích Středozemního moře užívá: vlašsky, chorvatsky, francouzsky, řecky a anglicky. Uměl také německy, shledal jsem však později, že jazykem tímto mluví velice nerad, — jen když nezbytně musí. Z jeho výroků jsem shledal, že jest v náboženském ohledu fanatickým rozkolným Řekem, katolické církvi nepřejícím.

Po večeri vyšel jsem si na palubu. Hustá tma a dosti mrazivý vítr nečinily tu pobyt sice milým, ale chtěl jsem se projíti. Můj protějšek, který byl záhy vstal od stolu, se zde též procházel. Šli jsme mlčky několikrát kolem sebe. Konečně jsem ho oslovil. Na navštívence, kterou mi představuje se podal, četl jsem při matném světle:

Rev. A. E. BREEN, Ph. D., D. D.,
Professor of Holy Scripture

ROCHESTER, N. Y.

„Kam jedete?“ táži se.

„Do Jerusalema.“

„Já též. Kde budete bydleti?“

„V biblické škole. Psal jsem již z Mnichova řediteli Lagrangeovi.“

„Teší mě, že budeme snad spolubydlicími, nebo aspoň spolustudujícími.“

Z další rozprávky jsem seznal, že jest můj záhadný protějšek katolickým knězem. Tím byly pochybnosti mé rozptýleny. Pochází vlastně z irské rodiny. Otec jeho se však z Irska vystěhoval do Ameriky. Silný, skoro gigantický prsní koš a mohutně vyvinutá hlava jeho dobře odpovídala americké energii.

„Tuším, že jsem vás zaslechl též mluvíti vlašsky?“

„Ano, byl jsem sedm let v Římě. Studoval jsem tam filosofii a theologii. Můj jazyk mateřský jest však angličina.“

„A kde jste se naučil německy?“

„Mluvím dosud špatně německy. Začal jsem se učit doma, kde v bohosloveckém semináři máme též profesora německého jazyka a teď právě jsem ztrávil tři měsíce v Mnichově, abych se v německé konveršaci zdokonalil. Jde mi nyní však více o to, abych se zdokonalil ve francouzštině, bych mohl francouzské přednášky na biblické škole dobře sledovati.“

„Tož se budeme na lodi učit spolu francouzsky.“

Cestou do kabiny radoval jsem se, že jsem hned prvního dne našel přítele, s kterým mám tolik zájmů společných. Kdo cestoval někdy delší dobu sám a sám v cizině, ví, jak samota mnohdy těžce doléhá na jeho mysl a dovede posouditi, že cestovati ve společnosti přítele poslouží dobře oběma.

Přišel do svého „bytu“ shledal jsem, že jsem tu dosud sám. Tři prázdná lůžka k volné dispozici. Toť přepych! V samotě této, nejsa vyručován ani chrupáním ani těžkým oddychováním svého spolubydlicího, měl jsem více příležitosti procítiti dojem první noci nad propastí mořskou.

Poněvadž můj pokojík byl až v zadu lodi, mohl jsem více než kde jinde sledovati celý pohyb plovoucího tělesa. Dva směry lze pozorovati. Jeden podélný a druhý příčný. Tento jeví se samým kolísáním, onen stálým stoupáním a klesáním, takže celá výslednice tohoto pohybu jest jakási spirála. Nejvíce trpí jím žaludek. Diví se nejprve, co se s ním nezvyklého děje. Tento obdiv též nepokrytě vyslovuje. Protestuje, podává resoluce a konečně stávkuje. Ně kterému cestujícímu se podaří brzy svého „soudruha“ uchláholiti, u jiného však stávka trvá déle, ano dochází i k násilnostem. Můj „občan“ spokojil se jen s jakousi vyhrůžkou.

Spal jsem velice špatně. Bezprostředně nad mojí kabinou byl silný řetěz, kterým se řídilo kormidlo. Poněvadž bylo moře dosti pohnuté, vlny narážely silně na kormidlo; kormidlo pak tahalo řetězem stále sem tam. Chřest takto vzniklý nedovoloval mi spáti. Kdybych byl jel na lodi mladší, možná, že by bylo šlo vše mnohem lépe. Stavít se nyní kabiny první třídy uprostřed lodi, kde podélný pohyb lodi jest poměrně nejslabší a kde řetěz nechává klidně spáti. Takto mi však nezbývalo, než míti shovívavost s nedokonalostmi stařeny a býti jí vděčen za to, že mě nese k mému cíli blíž a blíž...

KAPITOLA V.

NEDĚLE NA BŘEHU DALMATSKÉM.

Již včera bych byl rád viděl celé západní pobřeží Istrie, nepřítelkyně noc mi však nedovolovala. Těšil jsem se tedy, že za to dnes (1. října) spatřím některé z nesčetných ostrovů, ve které jest pobřeží chorvatské a zvláště dalmatské roztrháno. Ani toho mi nebylo dopřáno. Jednak „Elektra“ vyhýbajíc se pečlivě skaliskům plula ve veliké vzdálenosti od břehu, jednak ostrý vítr nahnal tolik mraků na oblohu, že i moře, zrcadlo to oblohy, se zasmušilo. Teprv k večeru ukazoval mi jeden důstojník v mlhavé dáli místo, kde admirál Tegetthof zajistil r. 1866 rakouskému loďstvu nehynoucí slávu.

Na západě z břehů italských nebylo rovněž ničeho viděti. Hledě na mapu snažil jsem se aspoň přibližně určití směr, kde asi leží Ankona, přístav to, z něhož vyplul r. 1209 sv. František z Assisi v průvodu 12 bratří na Východ, by roznášel jméno Kristovo po krajích Syrie a Egypta.

Při pohledu na mlhavé rysy pobřeží dalmatského vzpomínal jsem, kde as leží místo, kde stával druhdy Stridon, rodiště vynikajícího biblisty Jeronyma. Aby obohatil své vědomosti, nedbal žádné námahy, užil všech prostředků a pomůcek, jež mu skýtal tehdejší věk. Studoval v Římě, Cařihradě a v Alexandrii. Procestoval Gallii i Syrii. R. 385, když byl navštívil svatá místa Palestiny, usídlil se trvale v Betlemě. Strávil tu celé čtvrtstoletí. Pracoval zde neunavně za stálého strádání, až konečně vydechil svého geniálního ducha 30. dne měsíce září r. 420. Buď zdrav,

plodný veleduchu! Zasloužil jsi plnou měrou, aby tvůj obraz zdobil všechny přední obrazárny světové. Upravoval jsi správně znění bible, překládal jsi ji, vykládal jsi ji. Ještě dnes skláníme šiji před tvoji učeností. Na azurové obloze literatury církevní budeš vždy zářiti jak hvězda první velikosti. Zůstaneš vždy velikým učitelem církve! Na věky tě budou šlechtiti slova, která jsi napsal: „Když jsem byl jinochem, zanícen jsem byl podivuhodnou touhou studovati. A když již šediny sejevily na hlavě mé, a když jsem měl býti spíše učitelem nežli žákem, odebral jsem se do Alexandrie, abych slyšel Didyma. Pak se lidé domnívali, že jsem se přestal učit; já však přišel zase do Jerusalema a s jakou námahou a za jakou cenu dal jsem se v nočních hodinách vyučovati od Baraniáše!“ (židovského rabína). Co bys činil, kdybys žil nyní? Kolik universit bys navštívil, které kraje bys procestoval? Z tvého životopisu jest patrno, že bez boje není vítězství, že bez práce, námahy a odvahy není úspěchu.

Totéž mi praví i „Elektra“. Či není to odvaha vrhnouti se do středu rozbouřených vln mořských? Co jest 108 metrů její délky proti tisícům kilometrů rozměrů mořských? A jaké překážky jí staví moře do cesty! Těžké vlny jakoby rozlité olovo ženou se proti ní chtějíce ji zahnati zpět. Ona však ostrou přídí je řeže, poltí, dělí od sebe, odhání a tímto bojem vítězně kráčí v před. Vrhni se i ty do vln, jež ti brání dojiti k vznešeným ideálům a bičuj je nemilosrdně, až ti otevrou cestu.

Z rozjímání probudil mě zvonec volající zase k večeri.

U stolu jsem nemohl nic více si přát, než co bylo poskytováno. V 11 hodin dopoledne a zvláště v 6 hodin odpoledne byla knížecí hostina. Nevábily mě však stříbrné, leskem svým okouzlující přibory, mísy ani knoflíky lodních ganimédů. Více by mě byly poutaly stříbrné neb zlaté písmeny na hřbetech knih lodní bibliotéky. Za celou skorem nekonečnou řadu jídel s krocany, bažanty, banány atd. byl bych raději viděl nějakou duševní stravu. Pro milovníka hudby bylo postaráno lesklým pianinem, stojícím uprostřed salonu, příteli knihy bylo však sáhnouti jen do svých vaků a vyhrabati z nich nějaké sousto k ukojení hladu duše. Nechtěl jsem ani věřiti, že ve XX. století může býti ještě loď bez knihovny; holá skutečnost mě však poučila, že každý si čte jen knihu, kterou si byl sám na loď přinesl.

Mezi horlivé čtenáře patřil lodní lékař. Byl od Chomutova. Medicinu studoval v Praze na německé universitě. Uměl prý též česky, zapomněl však, poněvadž neměl příležitosti ku konverzací. Na národní třenice v Čechách v Praze hledí s povznešeného stanoviska, poněvadž zde na lodi, kde se denně tolik národnosti stýká, kde se tolika jazyky mluví, chladne národnostní chauvinism. Jest u Lloydu již druhý rok. Po druhých dvou letech se vrátí domů. Na lodi zůstane málokterý lékař, který zde má ostatně prakse velice málo; onemocní-li cestující na lodi vážněji, dá se v nejbližším přístavě přenést do nemocnice. Vstoupil do služeb Lloydu hlavně proto, aby se naučil anglicky, francouzsky a vlašsky. Vypravoval mi zajímavé drobnosti ze svých plaveb do Indie, Číny a Japonska. — — — — —

„Elektra“ urazila již 290 mořských mil, t. j. 537 km, když v neděli dne 2. října začala zabočovati silně na levo — ke břehu.

Moře dnes se dokonale utišilo, jako by chtělo světiti s lidstvem neděli. Vlny si jen hrály, ale nepracovaly. I slunce přispívalo svojí hřivnou k sváteční náladě. Dříve než se samo ve svém královském majestátu vyhoupló, poslalo před sebou své posly — červánky. Jejich nach zakryl celou hladinu mořskou právě tak, jako vysoké, příkré hory, jež na východě vroubily úzký pruh země na samém kraji Adrie. V samé „Elektře“ poskočilo staré srdce radostí, že může se koupati v nachu vln. Radost ta ji pudila tím rychleji v před, ku břehu, obydlému Slovanů, ke — Gruži (Gravosa).

Když začalo slunce líti do moře zlato svých prvních paprsků, dostoupila krása našeho okolí vrchole. Azur oblohy nahore, smaragd mořských niv dole, zlato paprsků slunečných, stíny zelených lesů, zrcadlící se v hlubinách — to vše vyznívalo v jeden mohutný akkord ke cti K r á s y n e j v y š š í.

Do tohoto souzvuku barev nesl se říjnovým jitem s nevyšoké vížky blízkého kostelíka hlas zvonu, zvoucího k službě Boží. Jsem unesen tímto mohutným dojmem. Nemohu se dočekati okamžiku, kdy bude spuštěn můstek, který spojí náš plovoucí ostrůvek zase s pevninou.

Sotva se tak stalo, pospíchám městečkem tam, odkud volal zvonu hlas. Kostelík, spravovaný několika dominikány, byl dnes slavnostně ozdoben.

„Jaký veliký svátek zde dnes máte?“ táži se zvědavě.

„Slavnost růžencovou. Za chvíli půjdeme po silnici průvodem a pak budou velké služby Boží.“

Dychtil jsem viděti, kterak zdejší bratří Chorvaté umějí ctíti Královnu nebes.

Za hlaholu zvonů a za zvuku hudby kráčela v čele průvodu četa rakouských myslivců, vedená důstojníkem. Ve stínu praporů a korouhví následoval výkvět zdejší osady — zástup bělostných družic. Několik z nich neslo na ramenou sošku růžencové Matky Boží. K nim se družil četný zástup paní, oděných v černý hedvábný stejnokroj. Průvod zakončen velikou řadou statných mužů. Bylo patrné, že není snad zastoupena jen jistá část zdejší osady, nýbrž že se pobožnosti účastní celá obec, všechny vrstvy, všechny kruhy.

Když poslední rány z hmoždírů dozněly, procházel jsem se malým městečkem, čítajícím as 1200 obyvatel. Gruž začíná se rozvíjeti teprve v poslední době a má naději, že rozkvetne jednou ve značný přístav na úkor Dubrovníka, malou hodinku odtud vzdáleného. Podmínky k rozmachu nescházejí. Prostranější bassin přístavní než v Dubrovníku a stanice železné dráhy, spojující Gruž s Mostarem a Sarajevem.

K polednímu jsem se vracel uličkami narovnaných prken přes koleje železné dráhy k „Elektře“. Byl jsem osvěžen. Žaludek vrátil se zase do svých obvyklých kolejí. Organismus, který byl trpěl po 36 hodin stálým kolotáním, mohl si nyní oddechnouti. Občerstvená mysl mohla ještě po celé odpoledne pít z kalicha přírodních kras, jimiž zdejší krajina se honosí. Škoda jen, že velebnou krásu neděle kazí člověk, lidé, kteří s lomozem ženou na loď celé stádo ovcí, posypaných červeným, desinfekčním práškem, kterého by se za pižmo rozhodně užívat nemohlo.

Znenáhla začali se zase scházeti cestující a plniti salon. Byli skorem všichni v blízkém biskupském městě na službách Božích. Při obědě poznamenal egyptský paša, že se slouží na francouzských lodích každou neděli a každý svátek mše sv., kdykoliv nějaký kněz jest mezi cestujícími.

KAPITOLA VI.

NA VLNÁCH, V NICHŽ SLÁVA TURKOVA KONEČNĚ POHŘBENA.

Nakládání ovcí a jiných zavazadel bylo příčinou, že „Elektra“ nemohla odplouti dle řádu jízdního o 2. hod. odp., nýbrž teprve někdy kolem šesté. Opozдила se tedy o celé čtyři hodiny, které při nákladních lodích mnoho neznamenají. Nepřijeli jsme proto do Brindisi o 2. hodině noční, nýbrž v 7 hodin ráno (dne 3. října). Plných 13 hodin potřebovala „Elektra“ k tomu, by urazila 123 mořské míle (= 224 km) a tak se přiblížila ku břehu italskému a ke městu, známému z dob římských (Brundisium) i středověkých. Fotografoval jsem si vysoký sloup, který se tu dívá do přístavu od dob, kdy se tu mluvilo latinsky. K větší cti než tento kamenný obr slouží městu, že v něm zemřel obr duševní — nesmrtelný pěvec Aeneidy, Virgil. Prohlédnutí si blíže město, které čítá nyní na 17.000 obyvatel, nebylo lze, poněvadž parník náš tu kotvil pouze dvě hodiny. Přistoupil a vystoupil zde značný počet cestujících, — znamená to, že jest Brindisi dosud spojovacím mostem mezi Východem a Západem. Mezi přistoupivšími nejvíce mě zajímal jeden monsignore a pak jiný kněz, jehož řasnatý klobouk se širokým okrajem ihned mi prozradil jeho vlast — Itálii. Čekal jsem, až přijde na palubu, ale marně. Později teprve jsem se dověděl, že nepřichází na palubu, vyhrazenou třídě první a druhé proto, poněvadž měl lístek jen do třídy třetí. Nemohl jsem pochopiti, kterak jest možno, aby kněz jel ve společnosti takové, jaka se ve třetí třídě sejde, a

kteřou mi jest těžko popsati. Sešed se s ním v Alexandrii, tázal jsem se ho, proč si zvolil třídu třetí.

„Chci navštívit“ — odpovídal skromně — svatá místa, jsem však chudý italský farář; osada má čítá v celku 600 duší. Mé finanční poměry jsou takové, že jest mi co nejvíce šetřiti, chci-li tuto pouť vůbec vykonati.“

„Co jste jedl? Měl jste nějaké zásoby potravin z domova?“ táži se dále, věda, že ve třetí třídě parníků Lloydových se jezdí v Levantě „beze stravy“.

„Měl jsem něco z domova a pokud to nestačovalo, kupoval jsem si zbytky pokrmů z I. a II. třídy, které správa lodi dává prodávati.“

„Jak se vám líbila společnost, ve které jste se pohyboval?“

„Byla taková, že již nikdy s ní nechci cestovati. Raději nebudu doma vůbec jísti, než v takové směsi různých živlů bydleti a nocovati.“

Měl jsem soustrast s živým exemplářem italské bídy, která mu kázala strádati a trpěti nevýslovně — — — — —

Mnoho jsem slyšel o krásách ostrova Korfu v moři Ionském. „Elektra“ nyní k tomuto modelu krásy připluje, zde zcela zastaví a tak poskytne nám příležitost, prohlédnouti si jeho vnady. Než — chyba lávky! „Elektra“ si pohověla v Brindisi zase o něco déle, než jí bylo dovoleno, a tak se stalo, že jsme zakotvili u Korfu místo o půlčtvrté odpoledne, teprv o jednácté v noci! Dívejte se nyní skrze černý rubáš noci třeba až do odjezdu (2 hod. po půlnoci) na čarovný ostrov! Můžete si oči vydívat a přece nespátříte než tmu a opět tmu. Škoda, přeskoda! Kdy se ti naskytne v životě podruhé příležitost viděti Korfu a to ve zlatě slunečních paprsků? Krutá, nemilosrdná noci! Proč skrýváš pod svým černým, neproniknutelným rouchem perlu takovou, jakou jest Achilleon? Kdy a jakou satisfaci dáš mi za dnešní křivdu, které se na mně dopouštíš?

Jakousi náhradou za tento nezdar bylo nám, že jsme mohli následujícího dne jeti dlouho, dlouho podél Ithaky a při pohledu na tento ostrov vzpomínati na osudy Odysseovy.

Toho dne rakousko-uherská vlajka na lodi připevněná začala se vlniti ve vzduchu živěji, než kdy před tím. Chtěla patrně i zde, daleko od vlasti, přispěti k oslavě dnešních jmenin Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I.

Seděl jsem právě na lavici na palubě a počítal, jak daleko jsem již nyní, kdy na obzoru vystupuje řecký přístav Patras, od svého domova. Od Hradce Králové jsem již v celku urazil 2122 km, a dojdou-li šťastně Alexandrie, stoupne počet ten na 3314 km. Jak závratná to vzdálenost!

Sotva jsem svoje počty ukončil, přisedl si ke mně monsignore, který včera k nám v Brindisi se byl přidružil. Jest to Msgr. Marini, kanovník vatikánský a sekretář brev. Vydává známý časopis „Bessarione“, jehož úkolem jest seznamovati Západ se stavem církve východní a tak pracovati na spojení obou těchto církví — myšlenka to, pro kterou bilo srdce Lva XIII. Chce vydati pojednání o podobenstvích evangelických, proto cestuje nyní na Východ, aby z autopsie poznal život lidu, z něhož ona podobenství na mnoze vzata jsou. Cílem jeho cesty jest zatím Jerusaleem. Bude v něm hostem patriarchovým. Dověděv se, že jsem Čech, jal se s živostí Vlachu vrozenou popisovati svoji cestu do Prahy, kde byl hostem Jeho Eminence. Líčil podrobně stříbrný hrob sv. Jana Nep. v metropolitním dómě sv. Víta. Jiskrné oko prozrazovalo, že mluví s nadšením. Laskavý čtenář pochopí, že české mé srdce plesalo, když jsem slyšel z úst cizince daleko, daleko od vlasti hymny na Prahu a Čechy.

Plíce „Elektry“ zatím začaly dýchati tišeji, volněji — znamená to, že brzy zastaví v přístavě. Vyskočili jsme se svých sedadel a upjatě hleděli před sebe na břeh klassické půdy, od které chvátao k nám letem šipek celé mračno bárek. Co chtějí jejich obyvatelé? Což budou zde všichni naši spolucestující vystupovati, aby odtud po železných dráze navštívili Athény? Možná, že několik našinců tak učiní, k tomu však není tolik bárek třeba. Či panuje tu mezi lodníky tak veliká konkurence? Za krátko se nám celá hádanka rozluštila. Bárky se brzy přiblížily k samým bokům „Elektry“. Potomci slavných Řeků jali se po nich s košíky na zádech šplhati na palubu buď po provazivu lodním, buď po bidlech, jež byli upevnili na zábradlí paluby. Dřív, než jsme se nadáli, stála jich celá řada na palubě. Otevřeli své koše a nabízeli na prodej bohaté hrozny s obrovskými bobulemi. Po hroznech následovaly řetkve veliké jak pěst. V krátké době bylo všecko rozprodáno. Hleděl jsem ostře do tváří těchto šplhavých obchodníků, hledaje v nich něco klassického. Marně! Jen

lékař Řek, náš spolucestující, který studoval medicínu v Paříži, mohl by do dneška býti sochaři modelem ke vzorné hlavě.

S politováním bylo mi konstatovati, že města samotného nelze navštívit, poněvadž loď kotví daleko od mola a dlouho se tu nezdrží. Pozorovali jsme tedy po dobu, ve které „Elektra“ po namáhavé práci odpočívala, anglické válečné lodi, které kolem nás křižovaly a které si advokát Marini, synovec monsignorův, fotografoval. Z našich strategických rozprav nás vyrušovaly děti, hrající si na palubě na honěnou, k čemuž jim kanárek v kleci na stěžni upevněný prozpěvoval svoje melodie.

Když večer, bezprostředně před naším odjezdem vzplanulo celé přístavní město v záři osvětlení, vzpomínal jsem, jak hoří asi dnes také celé Rakousko v nepřehledném moři světél ke cti svého vladaře.

Když jsme opouštěli Patras, ukazoval nám námořní důstojník směr, ve kterém jest hledati Lepante, proslavené vítězstvím Jana d' Austria nad loďstvem tureckým ze dne 7. října roku 1751. Byla to největší námořní bitva nové doby, jež ukázala, že Turci nejsou nepřemožitelní, a to tak, že od tohoto okamžiku začal úpadek moci osmanské.

Od námořní bitvy svedené nedaleko odtud u Akcia mezi Oktáviem a Antoniem, nebylo tak četné loďstvo shromážděno. Na obou stranách bojováno po čtyři hodiny s neslýchanou houževnatostí. Křesťanští spojenci (Španělové, Benátčané a Církevní stát) měli na tři sta lodí a více než 80.000 mužů. Proti nim stála námořní moc sultána Selima II. v síle 120.000 mužů na 250 válečných lodích, provázených velikým počtem lodí doprovodných.

V sobotu dne 7. října dal o osmé hodině ranní mladistvý (24letý) velitel spojeného loďstva vztýčiti na své admirálské lodi „Real“ vlajku, darovanou papežem Piem V. a představující Krista v blankytném poli — znamená to, že dnešního dne bude bojováno. Vzduch se zatřásl radostným voláním nadšených bojovníků křesťanských. Don Juan přešel ještě jednou celou bitevní čáru na 3 anglické míle dlouhou, volaje ke svým námořníkům: „Jste zde, byste bojovali za sv. kříž. Buď zvítězíte, nebo zemřít! Ať již zvítězíte nebo zemřete, činite svou svatou povinnost a získejte si nesmrtelnost!“

Po té uprostřed bitevní čáry, před očima všech poklekl na palubě a jal se modliti. Všickni modlili se s ním. Přítomné kněžstvo udělovalo rozřešení a požehnání do boje.

Krátce po poledni zazněly polnice na křesťanských lodích a urputný boj započal. Turci se snažili obejít obě křídla loďstva křesťanského a zprvu se jim plán dařil. Za to ve středu, kde velel sám Don Juan, začalo se záhy vítězství kloniti ke spojencům. „Real“ hnala udatným útokem proti turecké admirálské lodi, která měla 28.900krát zlatem vyšívané své jméno „Allah“. Dvakrát pronikli křesťané až na palubu „Allaha“, ale dvakrát byli těž odraženi a zapuzeni. Při třetím však útoku padl turecký admirál a vrchní velitel Ali paša, načež brzy vlála s „Allaha“ vlajka křesťanská.

Když byl nepřátelský střed prolomen, přichvátal Don Juan na pomoc ohroženému pravému křídlu. Veliteli levého křídla tureckého, renegátu Uluch Ali-mu nezbylo, než spasiti se rychlým útekem. Všecky lodi turecké až na 40 z pravého křídla byly buď potopeny buď zajaty. Křesťanští spojenci ztratili jen 15 lodí a 8000 mužů. Za to však bylo vysvobozeno 12.000 křesťanských zajatců, kteří byli přikováni k sedadlům tureckých lodí.

Jak udatně bylo bojováno, jest patrné z toho, že na mnohých lodích padla většina mužstva a nebylo ani jediného, jenž by nebyl raněn. Sám vrchní velitel křesťanů utržil si ránu na noze. Mezi bojujícími vznamenal se slavný španělský spisovatel Cervantes. Dvakrát raněn byl na prsou a jednou na levé ruce tak povážlivě, že nikdy více ji nemohl vládnouti. Těšil se myšlenkou, že sláva a čest bojovati v této bitvě vyváží všechny jeho bolesti. Dlouho a dlouho bude připomínati tento zdar zbraní křesťanských nádherný obraz Titianův: „Vítězství sv. ligy“.

Škoda jen, že sobectví Benátčanů nedovolilo náležitě využítovati této turecké porážky.

KAPITOLA VII. KE BŘEHŮM AFRIKY.

Za vzpomínek na vítězství sličného bratra španělského krále Filipa vynořuje se v dálce na obzoru ostrov Zante, který práveni nazývají Vlaši „il fiore del Levante“, po něm Cerigo a Cerigotto. V noci ponese nás „Elektra“ kolem Kréty. Za Krétou bude nám plouti široširým mořem; po celých 30 hodin nepřetržité plavby nebudeme viděti než vodu a opět vodu... Jak příznivě bude se k nám asi chovati moře? Dnes jest nádherné. Vlny jeho nejsou větší, než vlnky bublajícího potůčku horského. Klidnější — pravili námořníci — nemůže ani moře býti. „Elektra“ plula tak tiše, že v saloně nebylo ani pozorovati, že plujeme; zdálo se nám, že jsme v paláci na pevnině. Aneroid svým „tempo constante“ věstil, že nám moře zůstane přátelským i v následující dny, ve kterých se budeme blížit ku břehům Afriky.

Teploměr ukazující 25° C vyhnal všechny cestující na palubu. Nikdo z nich nelitoval, že opustil útroby „Elektry“. Uchystalat nám příroda k večeru úchvatné divadlo — západ slunce. Těžko věru vylicíti krásu večerních červánků, rozlitých na nebi i na moři a protkaných zlatem paprsků slunce, které se sklání k hladině mořské každým okamžikem blíže a blíže. Již omočil tento Titán spodní okraj ve vodách, již jest pohroužen do pola, po pás, již se ponořil úplně... Ještě chvílku nachové vlny bojují s blížící se tmou, až konečně podléhají docela a noc uchopí

se svého žezla i nad říši Neptunovou. Zapadlé slunce vzalo nám možnost viděti aspoň z dálky veliký ostrov Krétu, ku které nás poutá množství vzpomínek biblických. Škoda! Než — i to modré, široširé moře, které jsme po celý následující den (6. října) brázdili, připomínalo nám, že těmito vodními pláněmi plavil se též svého času Petr na své apoštolské cestě do věčného města; připomínalo nám, že tudy vedla apoštolská horlivost do města císařů velikého Pavla. Tudy křížovaly a křížují již po devatenácté století lodí, vezoucí missionáře z Východu na Západ a ze Západu zase na Východ. Ani vlny mořské nemohou klásti trvalého odporu snaze spasiti svět. A zahyne-li tu některý věrozvěst, pak moře samo se mu postará o veliký náhrobek — svou živou, klenutou vlnou!...

Sedmý říjen naplnil mysl naši vzpomínkami jiného druhu.

Dnes spatříme Alexandrii, město, ve kterém se tolik důležitého v minulosti odehrávalo! Vidíme v duchu stkvostné kolonády, ve kterých se procházejí staří učenci, ve kterých společně stolují, rozdělení jsouce ve skupiny Aristotelovců, Platonovců, Stoiků atd. Procházíme se v duchu velikými knihovnami, čítajícími na tisíce závitků... Dnes uvidím město, v němž vlastně byla zachována celá hellenská literatura, jež měla a má dosud tak mocný vliv na kulturu celého Západu. Při tom vkrádají se nám bezděky do mysli vzpomínky na doby, ve kterých jsme i my s řeckými klassiky pod pažďí kráčivali do školy, a tak, ačkoliv se blížíme stále k jihu víc a víc, přece zase duchem vracíme se na sever do síní gymnasijských, odkud jsme si do života odnesli tolik milých a sladkých vzpomínek. Když jsme tehdy probírali dějiny řecké a římské, nemohl jsem tušiti, že uzřím jedenkrát Alexandrii, do které slavil triumfální vjezd César po zavraždění Pompeja; nepomyslil jsem, že uzřím jednou město Kleopatry a Antonia, město, jež tehdy čítalo prý více než půl milionu obyvatelů původu egyptského, řeckého, židovského, fenického. (Později, za dob Trajánových (98—117) tvořili židé celou třetinu obyvatelstva!)

Kolem poledne vyrušil mě z těchto vzpomínek hlas Araba, volajícího „Iskanderie!“ a tím upozorňujícího, že již na obzoru vyvstávají obrysy města, které v minulosti tolik zažilo. I barva moře věští blízkost břehu. Není již tak čistě modré, spíše přechází do zelena a místy do žluta. Jest zde již ve vodě jednak

množství písku, jednak patrný jest též výtok bahnitých vod nilských.

Jsme nyní na nejzápadnějším hrotu delty!

Hledíme všichni upjatě vpřed, odkudž spěchá nám vstříc neveliký parní člun. Rychle se blíží k „Elektře“. Pluje nejprve podél naší loďi, načež zahýbá, jako by chtěl učiniti útok na její bok. Již stojí u samé lodní stěny a jeden z lodníků připevňuje parník provazem k „Elektře“. Jest to snad mořský loupežník? Dříve než jsem domyslel, již vyskočil z parníku statný, osmahlý Arab vyšvihl se na lodní lanové pletivo a v okamžiku, jak veverka vyšplhal se na palubu. Dlouhé roucho jeho, podobné římské „tunice“, sahalo až po kotníky a sotva dovolovalo popatření na černé punčochy a střevíce. Kolem boků vinul se mu pestrobarevný pás. Masité pysky pochutnávaly si na egyptské cigaretě, ze které vznášel se kotouč kouře, zahalující červený, nevinutý fez. Evropský převlečník, dle nejmodernějšího střihu ušitý, prapodivně se vyjímal na arabské říze. Pravice si pohrávala černou holí se stříbrným knoflíkem. Sotva vyskočil na palubu, již běžel jako starý známý na velitelský můstek... Teprv nyní poznal jsem, že jest to pilota (lodivod), který se nyní ujal řízení loďi místo kapitána. Jeť moře u Alexandrie na četných místech velice mělké, jest tu mnoho nebezpečných písčín, na kterých by loď veliká jako „Elektra“ snadno mohla uváznouti. Vyhnouti se všem nebezpečím a nalézt cestu dostatečně hlubokou dovede jen dokonalý znalec celého zdejšího okolí. Takými znalci jsou zdejší pilotové.

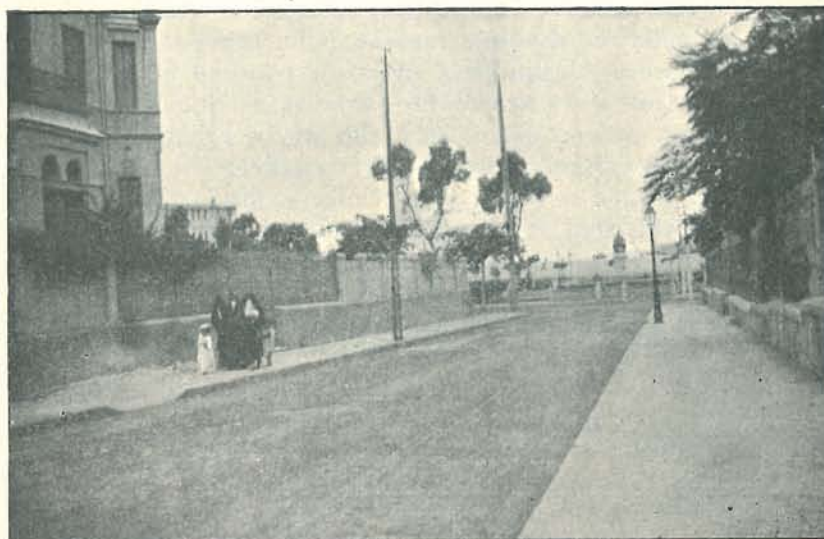
Spatřil jsem zde Araba v úboru, v jakém jsem později viděl v Alexandrii procházeti se celé zástupy. Jaká to směsice Východu i Západu, jevíci se i v kroji. Věru, že si zde velicí tito bratři ruce podávají a tisknou.

Všickni cestující opustili již své kabiny, připravili svá zavazadla a stáli na vrchní palubě, hledíce upjatě vpřed do dálky, kde město velikého světovládce začalo vystupovati v rysech vždy ostřejších a určitějších.

Dnes jest Alexandrie druhé město v Egyptě a jeden z největších přístavů v moři Středozezemím. Má již kolem čtvrt milionu obyvatelů, z nichž pětinu tvoří Evropané bydlící ve čtvrtích moderně vystavěných a zařízených nejvíce na jihu a východě města. Arabové bydlí ve svých čtvrtích úplně ještě staroorien-

talsky vystavěných. Sotva kde nalezneme tak příkře proti sobě státi starý domácí ráz města vedle nového, moderního, cizího.

Plovoucí svítilny, jež tvoří na hladině mořské jakousi ulici, ukazují nám, kudy jest se bráti, bychom šťastně dorazili do přístavu. Večer, kdy jsou tyto svítilny s různobarevným sklem rozsvěceny, poskytují čarokrásný pohled. Divákovi se zdá, že jest někde v Evropě na velikém nádraží.

Ženy, po způsobu východním zahalené, krácejí moderní ulicí v Alexandrii.

„Elektra“ zahýbá silně na západ. Byl sice ve starých dobách přístav více na východ, nyní jest však zasypán pískem tak, že jen rybářské čluny mohou ho použiti. U tohoto přístavu, jemuž v dobách arabských dáno jméno „Nový“, stával ve starověku vysoký maják, z něhož dnes nelze nic více viděti. Velké loďi zastavují dnes v přístavě západním, který staří jmenovali Eunostos, Arabové pak přístavem „Starým“. Sestává ze dvou částí: větší vnější a menší vnitřní. „Elektra“ právě vplula do přístavu prvního, měřícího 770 ha. Na levo vidíme velikou hráz, 300 m

dlouhou. Jest to lamač vln, jenž vyniká v době odlivu 3 m nad hladinu. Na jeho severním konci vypíná se nový maják, o něco dále palác khedivův, zvaný Rás et-týn (mys fíkový), a odtud na pravo námořní arsenál . . . Již jsme v přístavě vnitřním, ohraničeném molem v délce 900 m. Přístav sám měří 190 ha. Lodi mohou přiblížit se k samému břehu, poněvadž jest zde moře všude hluboké asi 8 m. Pro pohodlí cestujících jezdí v době sasony vlaky až na samé molo.

O něco dále ústí se do moře veliký kanál. Vystavěl ho roku 1819 Muhammed Ali a nazval ho podle jména tehdejšího sultána „Mahmudýje“. Spojuje rameno Nilu, které se ústí u Rosetty do moře s Alexandrií a zavlažuje oba své břehy i okolí Alexandrie. Jest to obrovské dílo zavlažovací. Stál 7¹/₂ milionů franků; čtvrt milionu dělníků při jeho stavbě robotovalo.

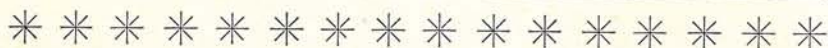
Na vršku, přímo proti nám trčí citadella Napoleonova a pod ní dole hned u břehu jest celnice a úřad zdravotní.

Pozoroval jsem se zájmem, kterak tu prakticky nakládali uhlí na veliké lodi. Loď zavlečena pod koleje, upevněné vysoko ve vzduchu na kostře ze železných tyčí; po kolejích posunován jeden vozík, naplněný uhlím, za druhým, vozík překlopen a uhlí se s obrovské výše sypalo do útrobu lodi. Rychlý to způsob zásobení loď potřebným palivem, rychlejší než způsob primitivní, který jsem viděl později v Port-Saidu a který laskavému čtenáři níže popíši. — — —

„Elektra“ konečně přestala nadobro dýchat a pracovati. Za to jaly se nyní úsilovně pracovati plíce a hlasivky Arabů v pestré směsici čekajících na břehu na příchod lodí, aby si něco vydělali donáškou, tlumočnictvím atd. Jakmile byla „Elektra“ spojena lodním můstkem s pevninou, již se valil celý dav proudem na palubu. Žádný cestující nesměl se odvážit plavati proti tomuto proudu, nechtěl-li býti smeten jak žalud. V několika vteřinách byla celá paluba zaplavena různými nosiči, oblečenými v pestrý, křiklavý oděv, zdobený různými nápisy. Nejkřiklavěji oblečení byli zřízenci známé cestovní firmy. Červené jejich kabátce nasvědčovaly spíše tomu, že jsme se dostali do rukou katových pomocníků, než nosičů. Němečtí spolucestující se měli dáti chytiti Arabem, který nesl na prsou nápis: „Ali für Deutsche“. O překot tlačil se jeden po druhém na nás. Z hlubokých kapes jali se vytahovati staré, umaštěné navštívenky, jimiž chtěli

dokázati své doporučení. Matka Germanie dostávala křeče z „uhlazené“ němčiny těchto lidí. Nedbal jsem dotěrných Arabů, poněvadž jsme měli ujednáno s Msgr. Marinim, jeho synovcem a prof. Breenem, že si vezmeme drožku. Počkal jsem tedy s nimi, až vřava poněkud se utišila, načež pomalu a klidně sešel jsem po můstku dolů, abych poprvé stanul na břehu Afriky, na půdě Egypta . . . Bylo to v pátek dne 7. října kolem 1. hodiny s poledne.

KAPITOLA VIII.

PRVNÍ ODPŮLDNE NA BŘEHU EGYPTA.

Sedáme na nábřeží do drožky a již letem blesku vzdalujeme se od moře. Náhle povoz zastavuje.

„Co se děje?“ táži se pln údivu.

„Jsme na celnici, nastává nám prohlídka zavazadel.“

Náš dragoman seskočil rychle s kozlíku, na němž v bratrské lásce s drožkářem byl seděl a jal se ihned všecka naše zavazadla odnáseti na hlavě na celnici. Prohlídka dala se velice solidně, ano svobodomyšlně. Nemohu si vůbec stěžovati na orgány celní, pod jejichž jho bylo mi na cestách tolikráté jíti. V tureckých celnicích byl to obyčejně bakšiš, který — jak známo — jest klíčem hodícím se velice dobře ke každému zámku a který otevřel nám též závoru celní. Podobně lehce jsme prošli na zpáteční cestě přes hranici italsko-rakouskou. Ani na hranici bavorské v Kufsteinu nepocítil jsem ostrí zvláštní instituce, která vede drobnou válku na poli národohospodářském mezi jednotlivými říšemi i v době nejpevnějšího míru, kdy si ministři sousedních států navzájem při koňaku ruce tisknou a kdy trůnní řeči docela vyznávají si navzájem přátelství a lásku.

Za to však později, když jsem se vracel z Mnichova přes Prahu domů, tu v Brodech finanční orgán rakouský zakročil proti mě, svému příslušníku, se vši přísností zákona, ostřeji, než se mnou zacházeno bylo cizinci. Chtěl za každou cenu odkrýti v mých zavazadlech „kontraband“ — tabák. Ujišťování, že zavazadla prošla bez závady celními úřady v Jaffě, Port-Saidu,

Alexandrii, Neapoli atd. málo platila. Všecko mi bylo zotvíratí, všecko prohledal, pročichal, zobracel, však nadarmo. Konečně zajískřilo mu oko radostí, když našel na dně — krabičku, v jaké bývají cigarety. Jaké trpké sklamáni však se ho zmocnilo, když otevřel a místo očekávaných cigaret našel — trochu hlíny, kterou jsem z Palestiny vezl svému příteli do Prahy k studium bakteriologickým!

Naproti jednání tohoto zřízence kulturního státu dostačilo v Alexandrii jen otevřítí vaky, říci kdo jsme, kam jedeme, co chceme, co máme ve svých zavazadlech — a basta. Každý viděl nám na nose, že nejsme ani obchodníci, ani podloudníci.

Když jsme byli odevzdali na příslušném úřadě svůj průvodní list a zapravili na úřadě zdravotním neveliký poplatek, práskl kočí do koní a již jsme zběsile uháněli ulicemi města. Shledal jsem tu poprvé, jak bezohledně, mnohdy přímo šíleně na Východě jezdí. Málo se ptají po tom, zdali koho přejezdou. Myslí si, že jest povinností každého, aby se vyhnul. Jen když drožkář sám rychle, jak na automobilu proletí. Ostatně ruka neb noha nemá tu tolik ceny jako v Evropě; což tedy na tom, zdali se zlomí. Ba i lidský život jest tu lacinější.

Ztřeštěná jízda ulicemi a uličkami dovoľovala nám jen nepatrně pozorovati vířící všady pestrý život východního města. Zdržíme se tu tři dny, naskytne se nám tedy více příležitosti k studiu tohoto života, který nás nesmírně zajímal svou novotou, svým rozdílem velikým od života, na který jsme byli doma uvykli.

U šedého domu, který tu vážně před námi stál, jsme zastavili. Jest prý to arcibiskupská residence, ve které bydlí apoštolský delegát pro Egypt a Arabii Msgr. Aurelio Briante, bývalý kustos Sv. země v Jerusalemě. Marini měl z Říma doporučovací listy, jemu svědčící, pod jejichž stín jsme se mohli poněkud uschovati i my.

Vkročili jsme do „divanu“, prostižce zařízeného, ve kterém bychom přísloučným orientální přepych nadarmo byli hledali. Nebudeme se této jednoduchostí diviti, když si vzpomeneme, že arcibiskup jest členem řádu sv. Františka, který chudobu tolik miloval. Msgr. Briante nebyl sice právě doma — byl v Jerusalemě — přece se nám však dostalo pohostění na Východě obligátní černou kávou. Při pohledu na malý koflíček, spíše ná-

prstek, vzpomněl jsem si, co by asi této nepatrné nádobě řekla jedna naše česká venkovanka, která mi jednou nalila k snídani veliký hrnec kávy a když jsem se zdráhal dopustiti, aby „opakovala“, plná zděšení zvolala: „Ale, pane, vy pijete málo jak ptáček!“ Snad by nyní řekla, že v tomto „píjátku“ si ptáček nemůže ani omočiti zobáček! A jak by se teprv divila, kdyby po vypití shledala, že na dně koflíčka zbyla skoro třetina husté kaše, které již nelze pít.

Po kávě přišla voda z Nilu. Jak vzácný jest pro Europeana první doušek této „historické vody“, jejíž lahodná chuť jí získala již ve starověku chvalnou pověst! Králové perští si ji dávali dovážeti až do svých paláců, ač náklad s dovozem spojený byl obrovský. Ptolomeu Philadelphus dával též své dceři, provdané za krále syrského, tento mok dovážeti. I nám bylo potvrditi náhled starých a doznati, že jest voda z Nilu mezi vodami „šampaňským“.

„Kdo se napije jednou z naší veliké řeky“, poznamenal vedle mne sedící františkán, „dostane ukrutnou žízeň, která ho pudí, že se z ní musí napít podruhé.“

„Tomu-li tak“ — vykládá můj žízňivý kolega; podáváje vyprázdňenou sklenici — „prosím ještě o jednu, aby se mohl napít podruhé a tak znova potvrditi pravdivost vašeho pořekadla.“

„Pořekadlo to však znamená“ — opravuje františkán s úsměvem — „že ten, kdo se napil nilské vody při první návštěvě Egypta, zahoří touhou nepřemožitelnou, by návštěvu opakoval a při ní podruhé se napil z vody, která omývala krokodily.“

Skutečně jsme později, když jsme byli již procestovali celou Palestinu, pocítili nevýslovnou touhu spatřiti ještě jednou zemi faraonů se všemi jejími cennými památkami. Touha se nám vyplnila, my napili se z Nilu podruhé, přísloví se osvědčilo; snad nepojme nás více žízeň, která se dá uhasiti jen v zemi pyramid, žízeň, která žádá mnoho, mnoho peněz!?

Po krátkém rozhovoru byl nám vykázán byt v klášteře františkánském, na kterém jsme viděli vzor nynějšího stavitelství východního. Zdi jakoby byly z papíru — tak tenké! Několik prken srovnaných na tenkých trámčích tvořilo podlahu v prvním poschodí. Každý i slabý krok bylo až příliš zřetelně slyšeti dole v přízemí. Když jsme sestupovali po schodech dolů,

zdálo se nám, že jdeme na kolísající se „Elektře“ do kabiny. V mysli se nám vynořovala vzpomínka na doby dětství, ve kterých jsme si stavěli z karet zámky. Těžkému, svalnatému Američanu bylo, jakoby krácel po papírové neb docela po perníkové ploše. Čím to as, že se tu tak „moderně“ staví? Jest pravdou sice, že i v našich krajinách severních se leckteré budovy staví velice „lehce“; přece však jsou tyto stavby ještě silné bašty proti perníkovým chaloupkám zdejšími. Není prý třeba zde vésti většího nákladu na silné zdi, poněvadž není obavy, že bude jimi v zimě unikati teplo; naopak, jsou takto vzdušnější a tak poskytují příjemnou ochranu proti častému mrtvému vedru.

Ano, mrtvé vedro v Egyptě. Celou tíhu jeho zakoušeli jsme toho dne na sobě! Teploměr ukazoval ve stínu 30° C. ! Váříli jsme se. Když jsme přišli do Egypta později, procestovavše před tím celou Palestinu, mohli jsme v této teplotě dosti volně se pohybovati, poněvadž jsme se byli již akklimatisovali. Dnes jsme však trpce zakoušeli, co to znamená býti synem Severu. Otevřeli jsme ve svých příbytcích dvěře i okna dokořán, aby mohl vzniknouti aspoň nějaký pohyb vzduchu. Doma bychom se snad obávali průvanu, ale zde jsme byli rádi, že nepatrný aspoň vánek nám pohrával nedlouhým vousem v líci.

Vedrem, stálým potem a dlouhou cestou byli jsme tak znaveni, že teprv po delším oddechu podvečer mohli jsme vyjít ven do víru ulic.

Nedaleko kláštera, přistaveného k arcibiskupské katedrále sv. Kateřiny, zpozorovali jsme neveliký park, zařízený zcela dle vzoru evropského. Bujná exotická zeleň vábila nás dovnitř. Než — chyba lávky! Hned u vchodu staví se proti nám strážník, jako by chtěl říci: „Jen přes moji mrtvolu můžete se dostat dále.“ Na černé tabulce, zavěšené na sloupku, na kterou nám ukazoval, stálo arabsky a francouzsky, že vstup jest dovolen jen ž e n á m a d ě t e m. Srdce div že v nás nepřestalo tlouci, jak jsme se ulekli. Jako vojáci na povel jsme ihned obrátili a kráčeli podél tyčkového plotu dále.

Na kamenné podezdívce parkové ohrady sedělo několik Arabů. „Co tu dřepí?“ tázali jsme se v duchu. Dostalo se nám hned vysvětlení. Arabský „coiffeur“ má tu na veřejné ulici svůj atelier. Jeden ze zákazníků jest právě pod jeho nožem. Na jedné straně jest ještě namazán mydlinami, na straně druhé se již

ukazuje osmahlá líc. V očích mu čtete jeho mohamedánský fatalismus. (Či pohodlnou otupělost?) Nepronáší ani slova, úplně se odevzdává do moci operateurovy, jakoby chtěl říci: „Dělej

Z ulic města Alexandrova.

si nyní se mnou co chceš. Tvoji ruku řídí Allah. Jak si bude Allah přát, abych byl oholen, tak také oholen budu, bez ohledu na tvoji vůli a zručnost.“

Vedle sedí v „praeparaně“ soused, jemuž učedník potírá bělostnou pěnou mýdla celou hlavu. Zastavili jsme se, abychom

si zajímavou scénu prohlédli. Jak lacino zde holič pracuje! Nepotřebuje se starati o měsíční činži pro domácího pána, nepotřebuje křesel. Na kamenné podezdívce pod širým nebem vous padá pod ostrou břitvou právě tak, jako u nás v místnostech se vším přepychem zařízených. Nezvyklý zjev nás tu dlouho poutal. Obávali jsme se již, že nám pan mistr každou chvíli řekne, abychom odrazili od krámu, aneb mu dali též něco vy-

Rozhled s terasu Františkánského kláštera v Alexandrii.

dělati. Nestalo se tak! Zde se lidé tolik nežinýrují jako u nás. Mohli jsme celou holičskou operaci sledovati do sytostí. Bylo nám těžko se zdržeti smíchu, když jsme viděli, kterak pan mistr, když byl zušlechtil svého prvního důvěrníka, který mu svěřil svůj krk, přistupuje k druhému a již jezdí ostrou břitvou po jeho hlavě, tak že za několik okamžiků skutečně byla jako koleno. Viděli jsme později celou řadu Arabů v tomto úboru. Činí prý tak ze zdravotních ohledů, dávajíce si celou hlavu oholiti. Považme, že mnohý z nich nedá svého turbanu, ovinem pevně přivázaného, s hlavy za celý den, ano že v něm i spí, takže mu

hlava málo vyvětrá. V Orientě totiž dosud žádnému professoru nenapadlo, dáti si zhotoviti zvláštní „zdravotní klobouk“ anebo upevniti aspoň na stranách malé komínky či větrníky.

Několika ulicemi došli jsme k veliké budově — burse. Nemůže se sice svojí nádherou ani z dálky rovnati budově musea království českého, vévodí však podobně náměstí „Mehmed Ali“ jako naše museum náměstí Svatováclavskému.

Na vysokém podstavci z toskánského mramoru stojí bronzový kůň a na něm sedí zakladatel nynější dynastie khedivů, dle něhož celé náměstí jest pojmenováno. Narodiv se r. 1769 v Rumelii, záhy osiřel. Guvernér jeho rodiště ujal se ubohého hochy a postaral se o jeho výchovu; když dospěl, jmenoval ho hejtmánem a dal mu svoji dceru za manželku. R. 1800 byl Muhammed Ali poslán v čele vojska do Egypta bojovat proti Francouzům. Jeho dovednost a chytrost podporovaná štěstěnou postavila ho v čelo albánského sboru, jemuž bylo uloženo zasáhnouti do bojů vedených po vypuzení Francouzů mezi Turky a Mameluky. Svou diplomacií a jmenovitě ukrutným zničením Mameluků dne 1. března r. 1811 (jen v Kahýře dal jich svými Albánci popraviti 480, z provincií pak bylo rovněž sta utatých hlav jejich druhů posláno do hlavního města) domohl se moci nad celým Egyptem, ovšem zatím ještě pod svrchovaností tureckou. Úsilí jeho, setřásti i toto poručenství sice se nezdařilo, přece však dosáhl aspoň tolik, že byl jeho rod r. 1841 uznán za panovnickou dynastii. Při pohledu na sochu tohoto krvavého muže zdá se vám, že na místě mramorového jeho podstavce vidíte kupu lidských mrtvol, v jejichž krvi se brodí jeho kůň.

Náměstí válečnickovo jest vroubeno četnými stromy, v jejichž stínu si hoví množství obecenstva jak arabského, tak i evropského, při kávě a jiných nápojích. Možno to nazvati orientální specialitou, že se tu ve veřejných kavárnách a restauracích za peníze půjčují též dýmky „argile“ (mn. č. aragil). Na požádání přinese sklepník lahvovitou nádobu, naplněnou vodou, kterou prochází kouř. Na tabák přiloží veliký řeřavý uhel. Špičku, upevněnou na konci dlouhé hadice, strčí vám třeba až k ústům, jako by chtěl říci: „Prosím, račte tahat.“ Arab sevře hltavě špičku v masité rty, ssaje s vášní kouř a málo dbá, kdo měl před ním v ústech tuto perskou dýmku a zdali jest náležitě

očistěna. Rozplývá se rozkoší, domnívaje se, že jest již ve společnosti samého Mohameda.

Usedli jsme s přítelem též pod korunu košatého stromu. Dobře-li se pamatuji, byl to platan. Dr. Breen poručil „Granita“. Přinesli nám v kávové sklenici jakousi limonádu. Veliká homole ledu, která v ní plavala, zabrala tolik místa, že tekutiny samé v ní bylo velice málo. Těm, kdož cestovali po Itálii, známo asi, jak se tento mok pije. Do sklenice jest ponořeno stéblo silné slámy, asi takové, jaké naši kuřáci vytahují z viržinek, a tímto stéblem se limonáda srká. Pro zdejší horké krajiny jest „Granita“ skutečně prostředek chladící a tím mile obcerstvující.

Mezi přátelským rozhovorem jsme se rozhlíželi po náměstí a pozorovali nejpřednější jeho budovy: justiční pałac, kostel a dům zdejší anglické kolonie.

Nemálo nás zajímala elektrická tramway, řízená Araby, oblečenými v žlutavý, režný stejnokroj, šitý dle uniformy anglických vojáků. Pohybovali se na novém dopravním prostředku právě tak nenuceně, jako jejich soudruhové „mukři“, kteří honí koně a osly.

Den jsme zakončili procházkou do bazáru, v němž byly na prodej různé potraviny, také zdejší maso a uzenina, všecko v čistotě tak vzorné, že jsem při večeri nemohl žádného pokrmu ani viděti. Orientální tržnice masa dodává neobyčejné chuti k jídlu.

Vrátivše se za soumraku domů, vyšli jsme na teras klášterní, abychom se odtud — pokud ovšem temno dovoľovalo — poněkud rozhlédli po okolí. Vidíme před sebou moře domů a domků s plochými střechami a na těch zvláštní malé světničky, o nichž jsme čítali v bibli. Z tohoto moře vycnívaly — jak zelené ostrovy — štíhlé palmy datlové, s kterých splývaly veliké koše právě dozrávajících plodů. Palma! Jak majestátní to strom! Viděl jsem sice tyto štíhlé dcery Východu již jinde, na př. ve Vídni, v Schönbrunnu, ale bylo všude viděti, že jsou to cizinky, žijící ve vyhnanství. Zde zcela jinak hledí na vás. Jsouť spokojenější, poněvadž se cítí býti doma, ve své vlasti. Ani hukot elektrické tramwaye jich neruší. Se zálibou naslouchají hlasům kočujících prodavačů, toulajících se po ulicích a silným hlasem vykřikujících své zboží na prodej.

Teplota začala maličko klesati, jemný větřík jal se pohrávat si listy květin. V té chvíli, kdy se lehčeji dýchá, duch zaletá na této historické půdě do minulosti, přehlédá celé město a vzpomíná, co se vše na těchto místech dalo . . .

Vynořuje se nejprve řada starých Egyptanů, jejichž obrazy jsem viděl v egyptologickém museu v Berlíně. Obývali zde město, zvané Rhakotis, které však r. 332 před Kr. musilo ustoupiti plánu Alexandra Velikého, který uložil svému architektovi Deinokratovi, aby tu zbudoval veliké město přístavní, které by bylo jakýmsi pojítkem mezi Egyptem a Řeckem. Pro svůj velikolepý plán neobrátil se na východ Egyptského pobřeží. Přístavy ve východní části Deltý trpí totiž velice pískem a bahnem Nilu, který přináší vlny mořské, proudící od západu k východu.

A stala se skutečně Alexandrie nejen pojítkem, nýbrž i středem obou kultur: východní i západní.

Zde žil slovatný řečník Demetrius Phalereus, který položil základ k obrovské bibliothéce musejní, která měla již za časů Ptolomea II. (Philadelpheia, 286—247) na 400.000 závitů, která pak rostla dále tak, že za časů Caesarových (kdy bohužel vyhořela) čítala již 900.000 knihových závitů . . . Zde pracoval malíř Apelles, zde léčili Erasistratus, Herophilus, Apollodorus, zde básnil Zenodot, Theokrit, Timon, zde pracovala celá řada umělců a učenců různých odborů. Kam jste se poděly, vy časy, ve kterých Alexandrie kvetla? . . . Kde as zmizel štětec Apellův, třtina Theokritova? Kde jsou nyní recepty Apollodorovy?

Dnes tu kvete sice obchod, ale umění a docela vědy se odtud již dávno a dávno odstěhovaly a sotva kdy zase se vrátí. Aspoň ten, kdo viděl na zdejších ulicích celá hejna zahálčivých Arabů s tvářemi neintelligentními, těžko může doufat v brzkou nápravu.

Západ sem dodává sice knihy, ale jakého obsahu! Chtěl jsem dnes odpoledne si koupiti zde nějakého průvodce po městě. Nalezl jsem bez obtíží na náměstí Mehmed-Aliho dvě knihkupectví. V prvním z nich však pro samou literaturu pornografickou neměli ani místa pro průvodce po Alexandrii. Ve druhém jsem sice našel hledanou knihu, byla však zahrabána do literatury téhož druhu, jakou prodávalo knihkupectví první. Jak ušlechtilou kulturu vyváží sem moderní Západ! Patrně jdou zde věci

podobného kalibru na odbyt a vrhají světlo na mravní stupeň mnohých tříd obyvatelstva přístavního města.

Jsou zde i tiskárny, z nichž vycházejí sice věci lepšího zrna, ale když vzpomene na kulturní výši, na které stála Alexandrie za doby Ptolomeovců, pak jest nám bolno kolem srdce. Bolest naše stoupá, vzpomene-li prvních století křesťanských. Vidíme evangelistu Marka zakládati tu církev, která se slibně rozvíjí a roste, hojně jsouc zvlažována krví četných zdejších mučedníků. Krásným jejím květem byla světoznámá zdejší škola katechetická, která vlastně zrodila theologickou vědu. Veliké postavy, jako Pantenus, Origenes, Klement, Diviš, Athanáš, Cyrill, kmitají se vám před očima . . . A dnes? Nevyhynula tu sice ještě zcela křesťanská láska, jak svědčí nemocnice a školy různých řeholí; ještě tu ukazuje k nebesům nejeden kříž na mnohých vížkách a věžích, přece však nelze říci, že jest Alexandrie křesťanskou. Dříve ještě, než Benátčané odstěhovali odtud (r. 828) ostatky sv. zakladatele zdejší církve, odstěhovalo se, vlastně musilo se pod nátlakem krvežíznivých pluků mohamedánských vystěhovati — křesťanství . . .

Za těchto truchlivých mvšlenek opouštím teras. Kráčím opatrně po špičkách, abych snad silnějším dupnutím nevyrušil celý dům — do svého pokoje. V mraku bolestných vzpomínek kmitla malá jiskra — myšlenka, že jsem vlastně již ve Sv. zemi, ku které se Egypt právem počítá, poněvadž hostil po delší dobu sv. rodinu, když jí bylo přchnouti před úklady krvežíznivého Heroda.

KAPITOLA IX.

VE MĚSTĚ ALEXANDRA VELIKÉHO.

Ve světle ranních paprsků nedělního slunce (9. října) kráčeli jsme ke dveřím katedrály sv. Kateřiny. Vstoupili jsme v posvátné její šero. Co as chová ve svém nitru? Nemohu laskavému čtenáři povědět, poněvadž lešení z prken a les trámů nedovoloval pohlédnouti ani na klenbu, ani na stěny ve vyšších polohách. I obrazy byly zahaleny. Právě tctiž v této době se dóm opravoval a maloval italskými umělci.

Zachytil jsem však přece něco, co bude poutati. U vchodu do kostela stál ve svátečním pestrém, skoro malebném kroji — kavas. Ač jest v kostele, přece mu ani nenapadne, aby sňal s hlavy fez, kolem jehož kolmých stěn pobíhá dlouhý černý trapez. Jest též náležitě vyzbrojen. Zahnutá „šablenka“ se kývá po jeho boku. Mezi službami Božími udržuje pořádek. To jest vlastně jeho úkol, pro který tu dnes jest. Příchozím ze Západu zdá se býti takovéto opatření policejní poněkud podivné; brzy se však přesvědčí, že praktická potřeba velí zde tak činiti. Ostatně tento „ostiář“ byl ještě velice mírným proti podobným strážcům nesjednocených Řeků v chrámě Božího hrobu v Jerusalemě, kteří zavádějí a udržují pořádek — karabáčem!

Bohoslužba v Alexandrii konána přesně dle řádu vyvěšeného na dveřích. Františkáni, kteří vedou zde celou duchovní správu, káží každou neděli v pěti jazycích: italsky, francouzsky, arabsky, maltézsky (dialekt arabský, smíšený s mnohými slovy románského původu) a též — slovincky! Vidíme tu, kterak cír-

kev provádí prakticky veliký úkol, Božským její zakladatelem jí svěřený: Učte všechny národy!...

V jak divném světle stojí naproti tomu, co tu zříme, naše poměry, kde stačí mnohdy pomodliti se jen v kostele neb docela na hřbitově česky jeden jediný otčenáš a již se začne bouřiti! Byl by to věru radikální prostředek naložiti nacionální štváče podobného druhu na loď a exportovati je sem, kde se tolik národností stýká. Snad by zde jejich strannictví poněkud vychladlo.

Po službách Božích zaměřili jsme do musea řecko-římských památek. Šli jsme ulicí zvanou „Rue de la porte Rosette“, která vede týmiž místy, kterými se táhla nejhlučnější ulice staré Alexandrie. Vykopávkami se zjistilo, že byla 14 metrů široká, granitovými balvany dlážděná a po obou stranách sloupořadím vroubená.

Na pravo odbočuje ulice proroka Daniele, ve které jest mešita a hrobka Said-pašy. Na těchto místech stávala tak zvaná Soma, t. j. prostor oplotěný, na kterém bylo postaveno mausoleum králů egyptských, zvláště Alexandra Velikého. O něco dále na jih odtud lze viděti nádraží, odkud jezdí vlaky do srdce Egypta — do Kahýry. Škoda, že nemůžeme s některým z nich odjeti k — pyramidám!

V druhé polovici ulice brány Rosettské odbočuje na levo ulička Musejní, ve které stojí cíl naší cesty. Budova musejní jest nově postavena. Uvnitř se stále ještě royná a pořádá. Pořádek bude zajisté svým časem vzorný. Dříve tu byly též starší památky egyptské; ty byly však přenešeny do ústředního musea egyptologického v Kahýře. Zde zbyly jen památky umění alexandrijského z doby řecko-římské. Jsou umístěny v před-síni, v 16 dvoranách a na zahradě. Jako se v Alexandrii vůbec Východ se Západem směšoval, tak se slučovaly ve výtvarném umění též starší formy egyptské s novými formami řeckými. Rozpředl se boj mezi uměleckými tradicemi Egypta a mezi novými myšlenkami umělců řeckých. Nemohlo býti pochyby, který směr zvítězí: zda letitý stařec egyptský s vážnou, až přísnou nehybností, ano mnohdy i strnulostí, či svěží jinoch řecký, který pro své lehčí práce hledá a nalézá hojnost námětů i na ulici, v divadle, jehož dláto nepohrdne ani karikaturou. Co však řecké umění nemohlo s despektem přejíti, byla jmenovitě zruč-

nost v portraitech, ve kterých byli Egypťané pravými mistry. Na víkách rakví, do kterých byly kladeny mumie, lze viděti barevné podobizny nebožtíků, tak živé, že s obdivem patříte na ně a tážete se, kdy as byly zhotoveny. Zdá se, že si zámožní alexandrijští měšťané dávali malovati portraity již za svého života a že jimi zdobili stěny svých příbytků. Když zemřeli, byla buď kopie nebo sám originál zapuštěn do rakve; tuto praxi potvrzuje vrstva omítky, nalezená často na zadní straně portrátů, zapuštěných do víka rakve.

Pro uměleckého kritika jest tu hojná a zajímavá látka, která ovšem ku zpracování vyžaduje mnoho času, jehož se nám bohužel nedostává. — — —

Odpoledne jsme se s přítelem Brenem rozloučili, ale jen na půl dne. Byl pozván do předměstí alexandrijského, zvaného Ramle, k bohatému Angličanovi Andresonovi který s námi jel na „Elektré“ z Terstu do Alexandrie. Byl chudým zámečnickým pomocníkem, když přišel sem; v krátké době nabyl však obrovského jmění, takže si mohl postaviti v Ramle nádhernou villu a zváti do ní přátele a známé.

Použil jsem tohoto odpoledne, kdy jsem byl sám, k návštěvě útulku Vilémova. Ctihodný kmet P. Schwarz, kněz diecése vratislavské, mě laskavě přivítal a provázal po ústavě. Útulek Vilémův jest asyl pro starce, řízený milosrdnými sestrami sv. Karla Bor. z Německa. Cestou mi vypravoval P. Schwarz o našem Musilovi, poznamená aje, jak krásnou a jemnou arabštinou prý umí mluvit.

Nejmileji jsem byl překvapen, když jsme vkročili do místnosti, která se podobala čítárně. Na stole byla rozložena celá řada časopisů a novin — slovinšých! Značný počet pilných čtenářek, sedících na lavici, byl zabrán do čtení. Dříve než jsem se mohl zeptati, jaká jest to čítárna, již ke mně přistoupil P. Benignus, františkán, Slovinec, a s jiskrným okem, z něhož šlehala apoštolská horlivost, vykládal:

„Přichází sem do Alexandrie značný počet Slovinek, hledajících místo kuchařek, služek atd. V našem kostele se káže sice též slovinšky, shledal jsem však, že to pro spásu ubohých duší až sem zabloudivších nedostačuje. Založil jsem tedy spolek čtenářský, jehož členky se zde každou neděli scházejí a čtou dobrou slovinšskou knihu, časopis, noviny. Jsem přesvědčen —

a mám mnoho důkazů pro své přesvědčení — jak blahodárně tento spolek působí.“

Naslouchal jsem se zájmem tichému slovinskému rozhovoru členek a pozoroval, kterak se zrcadlí v jejich tvářích dobré, měkké, citlivé srdce. Radost jim jiskřila z očí, že aspoň jednou za týden mohou se pohybovati mezi svými a promluvit si řečí, kterou k nim doma mluvívala matka. Vzpomněl jsem

Z ulic Alexandrie: Dvoukolá ekypáž pro ženy.

tu na sladké chvíle, které jsem zažil svého času ve Vídni, když jsem tu a tam v neděli odpoledne po kázání se zastavil ve spolkové místnosti jednoty sv. Metoděje, kdež se podobně ubohý český lid shromažďoval a kolem svého duchovního v lásce a oddanosti kupil. Byl jsem dnes mile překvapen, naleznuv tolik dobrých slovanských srdcí až v — Alexandrii.

K večeru jsem se s P. Benignem vrátil do svého bytu, abych strávil poslední noc v městě Alexandrově. Již zítra odpoledne zamýšlela „Elektra“ na své cestě pokračovati.

Pro poslední den našeho pobytu v největším egyptském přístavě zbývaly nám ještě dvě památnosti: katakomby a pověstný sloup Pompejův. Jiných menších věcí pro krátkost času nebylo nám možno si všimati a pak, kdybychom chtěli viděti všechny památky staré Alexandrie, bylo by nám konati cestu až příliš dalekou. Tak na př. kdybychom chtěli spatřiti tak zv. jehlu Kleopatřinu, obelisk to z dob faraonů, který dal v Alexandrii vztýčiti císař Tiberius v místech, kde nyní stojí nádraží dráhy vedoucí do předměstí Ramleh, bylo by nám putovati až do Nového Yorku. Tam ho totiž místokrál egyptský Ismail paša r. 1880 prodal, aby vévodil náměstí veleobce americké. Jiný jeho druh — obelisk — odpočívá v Londýně již od r. 1877.

Tedy k sloupu Pompejovu!

Jdu dnes lehčeji. Až dosud jsem nosil evropskou košili, která se zdála býti zde v Egyptě těžká jak krunýř, teplá jak kožich a nepohodlná jak svěrací kazajka. Včera však jsem si koupil pórovou bavlněnou košili, či lépe řečeno — síť, která mi ve zdejších v pravdě africkém vedru prokazovala výtečné služby. Byl jsem rád, že jsem si nevzal z Evropy velkých zásob prádla, které na cestě nejednou překážejí a které by mi sotva mohly vyhověti tak, jako prádlo koupené zde, pro klimatické poměry zdejší již upravené. Pokud se pamatuji, nebylo prádlo ani v Jerusalemě koupené o nic dražší, než v Evropě.

Od chrámového náměstí kráčeli jsme k stanici tramwaye, vsedli a jeli ulicí zvanou „Abu Dardah“ kolem arménského kostela směrem jižním až k ústí jejímu do široké třídy „Rue Bab Sidra“. Po chvíli opouštíme vůz tramwaye elektrické a zabočujeme do protější ulice „Rue de la Colonne Pompée“.

Nápisy ulic na nádražích jsou zde dvoujazyčné: arabské a francouzské. I v těchto tabulkách lze pozorovati pokročilost Egypta nad jiná veliká města turecké Asie, ve kterých bývají jen některé, hlavní, třídy označeny nápisy. Cestovateli, který se nedává vésti dragomanem, jest velice nesnadno při této „anonymitě“ se vyznati. V Baedekeru, Mayeru neb jiných cestovních příručkách najde sice plán města, na př. Bejrutu, najde v něm i názvy jednotlivých ulic; sklame se však velice, začne-li tato jména hledati na nárožích! Vedle dvojjazyčnosti nárožních tabulek v Alexandrii jest ještě jiná dvojitost. Tabulky — obyčejně modré — udávající číslo domu, nesou na jedné po-

lovině bílé číslice naše „arabské“, na druhé pak straně pravé arabské, které by vlastně měly sloužit indické. Jakou pouť prodělaly tyto číslice! Arabové si je vypůjčili od Indů, my pak od Arabů! Za to Arabové vypůjčují si dnes od nás zvyk věsiti na každý dům tabulku s jeho číslem. Dlouholeté jubileum by však zvyk tento v Alexandrii sotva mohl slaviti. Čerstvý nátěr a stejné rozměry i barva velikého jich počtu nás poučuje, že jest tato instituce zde nedávno všeobecně zavedena.

Na pravé naší ruce vine se zeď obrovského hřbitova mohamedánského. Jest to zase rarita, poněvadž pole mrtvých u muslimů obyčejně hrazena nebývají, takže divočí psi, všady se potulující, ano i jiná havěť, nemusí na hřbitov platiti vstupného.

Konečně jsme se přiblížili k nevelkému pahorku, vyčnívajícímu z písčitého okolí. Z jeho povrchu, dosud rozdrásaného, jest patrno, že sloužil svého času za pohřebiště. Jsou tu dosud jakési katakomby; do některých z nich lze sestoupiti po dřevěných schodech.

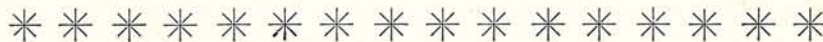
Uprostřed pahorku zvedá svoji hlavu k nebesům tak zvaný Pompejův sloup, nejzácnější to památka staré Alexandrie. Na korintské hlavici, která buď nebyla nikdy dohotovena, nebo utrpěla mnoho zubem času, stávala ve výši 27 metrů snad socha císaře Diokleciána. Sloup jest ideálem úměrnosti. Dřík z červeného granitu, přivezeného z Assuánu, měří 20 m 75 cm ve výši; v průměru dole 2 m 70 cm, nahoře 2 m 30 cm. Jest to tedy spíše uříznutý kužel než válec. Podstavec, značně poškozený, sestává z několika kvádrů, z nichž jeden nese obraz a jméno krále Setha (1354—1335 před Kristem). Mýlil by se však, kdo by se domníval, že celý sloup byl postaven od jmenovaného krále XIX. dynastie (thébské, která panovala v Egyptě za doby palestinských „soudců“). Sloup byl zbudován zde — ovšem ze starého materiálu — na místě bývalého Serapea teprv roku 302 po Kristu ke cti císaře Diokleciána. Sluje „Pompejův“ proto, poněvadž ve středověku se mylně mělo za to, že jest to náhrobek velikého vojevůdce římského, Pompeja.

A teď ještě jen rychle „katakomby“, ať nám „Elektra“ neujede!

Kdo by očekával katakomby, jaké viděl v Římě, sklamal by se. Marně by tu hledal stopy starého křesťanství. Tak zvané „katakomby“ v Alexandrii, aspoň nejdůležitější, rozkládající se

nedaleko pahorku Kóm eš-Šukáfa, jest vlastně rozsáhlá hrobka o několika poschodích, vytesaná do skály, do které byl někdy v II. století po Kristu položen nějaký velmož egyptský, později pak po jeho boku jeho dvůr a služebnictvo. Za vstupné 5 egyptských piastrů možno tu při záři elektrického světla studovati umění alexandrijské, jehož charakteristiku jsme svrchu podali a kterou lze vysloviti: sloučení forem staroegyptských s formami řeckými. Kdo dosud neviděl ničeho podobného, bude se obdivovati množství velikých podzemních místností, ozdobených sochami, reliefy atd.; kdo však byl již v Thébách a viděl obrovské hrobky králů egyptských, bude souditi střízlivěji.

Vracíme se domů, pořádáme zavazadla, a hledáme Msgra. Mariniho; zdrží se v Egyptě déle, do Jerusaleme přijede později. My s přítelem Breenem v průvodu úslužného P. Hilaria jedeme do přístavu, v němž „Elektra“ již čeká, aby s námi plula blíže k našemu cíli — k Palestině....

KAPITOLA X.

1 K LESSEPSOVU DIVU, SVĚTA.

Vstup na „Elektru“ není tentokráte snadný. U lodního můstku stojí zavalitý policejní strážník, který přísným okem prohlíží certifikáty cestujících, vydané jim na zdravotním úřadě. Na druhém konci lodního můstku, u vchodu na palubu, lékař za asistence několika zřízenců úzkostlivě ohledává tepnu každého příchozího. Co se to děje? Nebezpečí moru! Na lodi, přicházející z Alexandrie do přístavů tureckých, jest uvalena karanténa, která se — aspoň na zevnějšek — provádí se vši přísností zákona.

Odbyv si tuto předehru karantény, ihned dychtivě jsem se tázal, jak dlouho bude trvat vlastní karanténa. Lodník, který s vlídnou tváří mi hleděl do očí — těšilo ho patrně, že po třech dnech vidí zase známého — podával ochotně „exposé“:

„Pojedeme nyní do Port-Saidu, kdež se krátce zdržíme; po té poplujeme přímo do Bejrutu, kde se s lodí budeme několik dní dívatí nečinně na město, až se zjistí, že se na nikom z nás nejeví žádné podezřelé příznaky cholery nebo podobné nemoci. Po této zahálce teprv se vrátíme do Jaffy.“

„Kolik dní takto promarníme?“

„Nevíme dosud určitě; snad tři neb čtyři dny.“

Horoucí touha dojítí konečně cíle své cesty, která se každým dnem stupňovala, nevykouzlila v mé tváři právě nejradostnější úsměv. Než, co činiti! Zákon jest zákon a turecký zákon jest turecký zákon!

Ačkoliv „Elektra“ odpočívala v přístavě po celé tři dny, přece se jí nechtělo v ustanovenou dobu — ve 4 hodiny odpoledne — do běhu; prodloužila si svůj odpočinek o dvě hodiny. Nedivme se. Má již staré nohy! Uloživ do kabiny své věci, ihned jsem pospíchal zase na palubu, abych si vtiskl obrysy Alexandrie co nejhluběji v mysl.

Hledal jsem ještě jednou ostrůvek Pharos, nyní již spojený s pevninou a tak proměněný v poloostrov. Dvě vzácné vzpomínky poutaly pozornost k němu.

Na východním jazyku ostrůvku zvedal se obrovský maják, který se právem počítal mezi divy světa. Byl prý původně 180 m vysoký, vyšší tedy než sama pyramida Chufu-ova, vyšší než nebetyčné věže našich velechrámů. Při své gigantické výši maják musil se přirozeně záhy sesouti. Přece však jedna památka na něho zůstala — název „pharos“ přešel ve mnohých jazycích na maják vůbec (franc. phare, angl. pharos).

Na tomto ostrůvku vznikl prý též nejstarší překlad písma sv. z původního jazyka hebrejského do řečtiny. Aristéas, přítel krále Ptolomea II. (Philadelphia, 284—246), vypravuje ve svém listu k Philokratovi, že jmenovaný panovník k radě učeného Řeka a královského bibliotékaře Demetria Phalerea poslal legáty do Jerusalema, požádat velekněze Eleazara (291—276), by mu poslal rukopis židovského „zákona“ a spolu muže, kteří by ho přeložili do řečtiny pro královskou knihovnu alexandrijskou. Eleazar ochotně prý vyhověl žádosti králově a poslal rukopis „thory“, psaný zlatými literami, a spolu 72 překladatele, znalé obou jazyků, vybrané po šesti z každého pokolení. Král překladatele velice vlídně přijal a vykázal jim k práci nádherný dům na ostrůvku Pharos! Po 72denní práci přečetl prý Demetrius nově pořízený překlad před shromážděnými židy, kteří ho schválili, dosvědčující, že se s hebrejským originálem dokonale srovnává.

Těšil jsem se svého času, že při jízdě z Alexandrie do Port-Saidu uvidím alespoň z dálky známé město Rosettu, ležící nedaleko staroegyptského místa Bolbitine, avšak nadarmo. Jednak blízkost se noc zakrývala svým rubásem africké pobřeží, jednak jest moře u břehu daleko široko tak mělké, že „Elektra“, nechtěla-li uvážnouti, musila zabočiti tak daleko na sever, že břeh i s Rosettou zmizel s obzoru.

Vzpomínal jsem na tak zvaný „klíč rosettský“ z černého čediče, jehož kopii jsem viděl v egyptologickém museu v Berlíně. „Klíčem“ sluje tato černá deska se třemi nápisy, poněvadž otevřela učencům vstup do bohaté literatury starého Egypta, která nám byla po celých čtrnáct století před tím úplně uzavřena. Sotvaže byla deska francouzským mžným Bouchardem nalezena (r. 1799), již začal učený svět luštití zvláštní písmo prvního a druhého sloupce. Vydatnou pomůckou byl sloupec třetí, napsaný unciálním písmem řeckým, z něhož vysvitlo, že dekrétom kněžského sboru v Memfidě ze dne 27. března r. 195 před Kristem zvláštní pocty přisouzeny byly králi Ptolomeovi V., přijmím Epifanovi (204—182). O rozluštění druhého sloupce, obsahujícího též dekrét v jazyku egyptském, psaný písmem lidovým (démotickým), se zdarem se pokusili již de Sasy a Akerblad. První sloupec, psaný písmem posvátným, hieroglyfickým, současně s úspěchem rozluštili Th. Young (čti Jong) a F. Champollion (v letech 1819—1822), z nichž posledně jmenovaný vykořistil svůj vynález v dalších pracech tak, že mu přísluší právem název rozluštětele písma hieroglyfického.

Po večeri usedli jsme s přítelem Breenem na palubě. Myšlenky naše přirozeně stále zalétaly do země faraonů, která se honosí tak starobylou kulturou. I řeči naše obíraly se Egyptem, který nás byl právě po tři dny hostil a bohda i později hostiti bude. Protřepávali jsme egyptskou chronologii. Spolehlivé letopočty pro dějiny egyptské lze sestaviti teprv od r. 664 před Kristem, kdy nastoupil na trůn Psammetich I., začínající 26. dynastii. Letopočty dob předcházejících jsou jen přibližné. Sami egyptologové doznávají, že v době před novou říší (1700) může býti mýlka při udávání letopočtu o jedno, ano i více století. V době mladší nejsou vyloučeny mýlky desetiletí. Jaké rozpory vznikají mezi odborníky, jest patrné z následujícího příkladu: Lepsius klade počátek čtvrté dynastie, za které se stavěly obrovské pyramidy v Gize, do r. 3124, naproti němu Mariette do r. 4235, tedy o 1111 let dále do minulosti. Dle Brugsche začala čtvrtá dynastie panovati r. 3733. Zmatek tento vzniká tím, že nemáme dosud žádného spolehlivého seznamu všech králů egyptských. Královský p a p y r t u r i n s k ý (pocházející pravděpodobně z doby krále Ramse III. (1212—1181) obsahoval sice všecky krále od dob nejstarších až do doby Hyxů (2089—1578)

a udával počet let jejich panování, dochoval se nás však tak roztrhán a rozkouskovan, že lze s jistotou jen něco málo z něho čísti. Deska královská nalezená na velikém chrámu v Karnaku (nyní v Paříži) obsahuje sice jména 61 panovníků od dob nejstarších až do 18. dynastie (1578—1359), nejsou však bohužel srovnána a uvedena v časovém postupu. Chronologický postup jest sice zachován u 76 králů, které vypočítává seznam v chrámě Seti I. v Abydu, za to však má tento pramen různé mezery. — Královská deska, kterou našel Mariette v Sakkáre a kterou nyní lze viděti v museu kahýrském, obsahovala původně 58 panovníků, z nich však lze dnes přečísti pouze asi 47 jmen. — Egyptský kněz Manetho napsal sice ve III. století před Kristem jazykem řeckým dějiny Egypta a rozdělil jeho panovníky na 30 dynastií; ani tato práce však nestačí, bychom si mohli učiniti spolehlivý chronologický přehled, neboť: 1. z díla Manethonova se na nás dochovalo jen několik zlomků, v knihách jiných spisovatelů, kteří ho citovali; 2. Manetho nerozdělil panovníky na dynastie na základě různých panovnických rodin, nýbrž dle zásad nám blíže neznámých; 3. jest dokázáno, že postup králů egyptských, udávaný Manethonem není vždy správný; 4. opisovatelé seznamu jeho dávali egyptským jménům králů koncovky řecké, ano měnili mnohé písmeny tak, že některá jména seznamu Manethonova nelze stotožniti se jmény známými z památek, psaných písmem egyptským; 5. totéž platí ještě ve větší míře o číslech, udávajících dobu panování jednotlivých králů.

Tak jsme ukončili příjemně den 10. října.

Mohutný maják v Port-Saidu.

KAPITOLA XI. NA PRAHU KANÁLU SUEZSKÉHO.

Úterek, 11. říjen. Ve svitu ranního slunce vidíme s paluby „Elektry“ v dáli uprostřed širých plání pískových bělati se skupinu domků. Jest to Port-Said. K 10. hodině vidíme příbytky tyto již určitě, jsme v přístavě. Na pravo nás vítá silná hráz, více než dva kilometry dlouhá, která se tu vine jak obrovský mořský had, o němž bujará obrazotvornost lodníků umí velice mnoho vypravovati. Její povinností jest vjezd do přístavu chrániti proti bahnu Nilu, mořskými vlnami od západu sem přinášenému, které se snaží změlčiti dno mořské, zničiti velikou práci lidskou, která tu byla vykonána a zabrániti vstup velikým lodím s hlubokým ponorem. Na levo, na východ táhne se menší její sestra, druhá hráz v délce více než půldruhého kilometru,

kteřá má podobný úkol. Při vjezdu do přístavu jsou tyto dvě hráze 700 metrů od sebe vzdáleny, rozcházejí se čím dále tím více, až na konci na sebe hledí ze vzdálenosti půldruhého kilometru. Četné bubny (boje), plovoucí po mořské hladině, vzdálené od sebe na 100—150 m, jakož i svítilny se skly barvy bílé, červené a zelené, kterými si mořské vlny pohrávají, ukazují, v jaké šíři se smí „Elektra“ pohybovat, nechce-li zabočiti příliš na levo nebo na pravo a tak uváznouti na mělčině.

Ačkoliv obě hráze staví se úporně proti příboji vln, nesoucích bahno a písek, nemohou přece jen nepřítele úplně zdolat, takže celá řada menších lodí jest v průplavu stále zaměstnána vybíráním a odvážením usazujícího se obsahu husté vody. Když vidíme nyní při regulaci Labe „baggry“, vzpomínáme si mimoděk na podobná hlubidla v průplavu suezském. Lodice, odvázející písek, nebylo však ani třeba ani možno kotvou upevnití na břehu, neb docela přivázati za kmen stromu; jak holubice mající na krku stužku a na ní nápis C. S. (Compagnie du Canal Suez) lítaly lehce po hladině vodní sem a tam zcela dle své libosti.

Již jsme minuli dvě třetiny západní hráze. Tu nám kyne kamenný muž sedmimetrový, stojící s hlavou vztyčenou na podstavci desetimetrovém. Jest to ženiální tvůrce průplavu suezského, Ferdinand de Lesseps. Svojí zdviženou pravicí nám ukazuje na vodní dráhu, kterou zde vyhloubil, jakoby chtěl říci: „Vizte, Křištof Kolumbus hledal vodní cestu do Indie, Vasco de Gama ji našel, a já ji vytvořil!“ Pomník jest uměleckým dílem francouzského sochaře E. Fremieta, zbudovaným nákladem akciové společnosti kanálu suezského (Compagnie universelle du Canal maritime de Suez) r. 1899, tedy třicet let po jeho otevření.

Muž, jakým byl Lesseps, pocty takové právem zasluhuje. Oč blíže jest nám Východní Indie, Čína, Japonsko, Austrálie! Cesta z Terstu do Bombaye kolem mysu Dobré naděje měřila dříve 11.504 mořské míle, nyní průplavem měří jen 4.188 mořských mil. Rozdíl 7.316 mil obnáší 63%!

Výhody, plynoucí ze zkrácené cesty, všichni národové též pilně užívají. Roku 1901 proplulo tu v celku 3699 lodí, mezi nimi 2.075 anglických, 511 německých, 281 francouzských, 230

nizozemských, 138 rakouských, které provezly 15 milionů tun zboží.

Po chvíli plavby vidíme nádherné pobřeží Port-Saidu, zastavené domy, zbudovanými v moderním slohu a nazvané ke cti našeho panovníka nábrežím Františka Josefa.

Nade všechny domy, v nichž sídlí skorem všechny konsuláty evropských mocí, vyniká maják přes padesát metrů vysoký, který vrhá elektrické světlo do dálky 21 mořských mil (t. j. skorem 40 km).

„Elektra“ zastavuje. Urazili jsme z Alexandrie 148 mořských mil (t. j. 274 km); dělí mě tedy nyní již od Hradce Králové vzdálenost 3588 km!

Sestupujeme po lodních schodech do malých bárek, které se zatím zcela klidně bez hluku a ryku připlavily a ve vzorném pořádku sestavily. Ceny za převoz jsou přesně stanoveny, takže jest cestovatel ušetřen dlouhého nechutného smlouvání. Tehdy jsem si neuměl ještě náležitě vážiti zdejšího pořádku, zavedeného Angličany. Teprv když jsem se později vyloďoval v Jaffě, Haifě a Bejrutě, a viděl zde skutečně turecký nepořádek, ryk a hlomoz, který ohrožoval i život, dovedl jsem oceniti zásluhu Angličanů.

Za klidné plavby po bárce, která byla přímo požitkem, měli jsme příležitost pozorovati hlavně dvě lodí, které kotvily nedaleko nás.

Jedna z nich, s půlměsícem na vlajce, odvažela turecké vojáky, vracející se z Arabie do evropských domovů. Poněvadž jejich dopravu platila vláda cařihradská, pochopíme, že loď byla v pravém slova smyslu nabitá. Hlava na hlavě, fez na fezu, třápec na třápci. Polovojenský a polocivilní oděv vojínů nečinil nároků ani na celistvost ani na čistotu. Tak veliké množství lidí v podobném úboru nejpestřejších barev neviděl jsem v celém životě. Snad může býti k jejich omluvě, že nikdo nesměl ze zamořené lodi vystoupiti na břeh, aby si mohl koupiti jehlu, potřebnou k zacelení jizev na šatu, nebo kartáč, na lodi samé se mu pak nedostávalo ani potřebného místa k očištění...

Druhý veliký parník se právě zásoboval uhlím na dalekou pouť. Způsobem zcela primitivním. Vlečný parník dopravil velikou pramicí naplněnou uhlím až k samým stěnám velikého plovoucího obra. Několiká prkna napříč položenými spojen ko-

los s pramicí. V okamžiku se tu rozpoutal čilý ruch. Celé hejno arabských nosičů naskákalo hbitě na pramicí, nabíralo do ošitek uhlí, pozvedlo je na hlavu a odnášelo černou tíž do útroh kolosu. Jako včelky létají neunavně do úlu a z úlu, tak létali tito Arabové. Poněvadž nosili své břímě po způsobu východním na hlavách, a poněvadž nakládání trvalo delší dobu, zvedl se hustý černý prach uhelný, který je záhy pokryl tak, že vypadali jak černoši. Jest pravda sice, že ani naši uhlonosi nemohou závoditi se sněhem čerstvě padaným, tito Arabové by předstihli však i naše kominíky. Před chvílí měli někteří z nich ještě bílý ovín kolem fezu, jiní docela bílé vrchní roucho, a teď... teď by jen ještě scházelo, aby začalo silně pršet. Z černého prachu by se utvořila černá kaše. — Kdy pak se asi očistí tito černí druhové našich prášků a mládků? Snad až vítr ve své dobrotě se nad nimi smiluje, snad až některý z nich padne do moře? Či dříve?

Divadlo, které nám jmenované dva parníky poskytly, upoutalo nás tak, že jsme se ocitli u břehu dříve, než jsme se nadáli.

Vystoupivše z lodice, kráčeli jsme rovnou cestou k františkánskému kostelu, ve kterém jsem měl toho dne „půldva-
náctou“.

Krátce po poledni jsme za průvodu jednoho františkána, rodilého ze severní Itálie, prohlédli zběžně město.

„Kolik má Port-Said obyvatelstva?“ tážeme se ochotného průvodčího.

„Obyvatelstvo velice rychle se zde množí. R. 1883 měl Port-Said ještě jen 17.000 obyvatel, dnes jich čítá již na 42.000! Obchodní rozmach přístavu má přirozeně v zápětí vzrůst počtu obyvatelstva. Dnes možno již říci, že Alexandrii vzrůstá v městě našem nebezpečný sok. Zde, kudy kráčíme, bydlí vesměs Evropané, kterých se tu nyní počítá na 12.000; Arabové mají svoji čtvrt více na západě. Půjdeme na Lessepsovo náměstí, odtud na boulevard císařovny Eugenie, přetneme ulici sultána Hassana, abychom přišli na oblíbenou zdejší procházku.“

Prošedše jmenované ulice přišli jsme na známé nám již ná-
břeží císaře Františka Josefa. Zamávali jsme rukou na spolu-
cestující, dívající se na nás s paluby „Elektry“. Po chvilce cesty
stanuli jsme na západní hrázi přístavní, kterou jsme si mohli nyní
mnohem důkladněji prohlédnouti, než bylo nám prvé s paluby

naší lodi možno. Ihned jsme pozorovali, že na dobře dlážděné ploše hráze veliké množství obecnstva sem tam prochází; do-
statečná její šířka dovoluje protichůdci pohodlně se vyhnouti.

Nedaleko břehu stála ve vodě řada mužů rozestavených asi tak, jako stávají u nás při honě lovci. Neměli sice mysliv-
veckého stejnokroje, neměli pušek, byli však přece lovci —
ryb. Místo v zelený kabátec oděni byli v jakési košile, jejichž
děrami mohla voda svobodně prouditi, jiní byli docela polonazi.
Místo pušek třímali v rukou podlouhlé sáčky, opatřené na dol-
ním okraji kruhem (v průměru asi půl metru), ověšeným kou-
sky olova. Jakmile spatřil některý z nich, že se blíží ryba, ihned
hodil na ni sáček, kterým ji takřka přiklopil. Dobře-li trefil a
ocitla-li se ryba v sáčku, začal provázky, které podržel v ruce,
stahovati, až si utvořil jakési síťové dno a ryba byla navždy —
jeho. Podivný to rybolov! Vyžaduje cvičeného oka a obratné,
vyškolené ruky ve vrhání sáčku. Že se lovci, stojící po kyčle
a i výše ve vodě, důkladně promočí, jest vedlejší.

Při procházce na hrázi byl přirozeně náš hovor soustředěn
v otázce, jak vznikl průplav. Myšlenka, spojení nějakou vodní
cestou Rudé moře se Středozezemím, odděleným šíjí 112 km
dlouhou, není z brusů nová. Zdá se, že již předchůdce velikého
Ramse II., král Seti, táhl na své zpáteční cestě z Asie přes
průplav, který spojoval obě moře. Ve století VII. před Kristem
faraó Necho (610—594) začal stavěti průplav, který vycházel
u města Bubastis z ramene Nilu a měl se táhnouti na východ
podél údolí zvaného nyní Uády et-tumilat a ústiti do Hořkých
jezer. S jakými překážkami bylo králi pracovati, vysvítá z faktu,
že při této stavbě zahynulo na 120.000 lidí. Započatou stavbu
dokončil — jak se zdá — teprv Darius po dobytí Egypta Per-
šany. — Když po bitvě u Akcia r. 31. před Kristem Antonius
přišel do Egypta, hleděla Kleopatra převléci své loďstvo přes
šíji, spojující Afriku s Asií, aby tak zachránila své poklady. To-
hoto plánu nebyla by však mohla pojeti, kdyby nebylo bývalo za
její doby nějaké vodní spojení mezi Středozezemím a Rudým
mořem. Pokus její se nezdařil, snad proto, že průplav na ně-
kterých místech byl pobořen a zasypán.

Když se zmocnili Egypta Arabové, tu Amr ibn el-As, voje-
vůdce kalífa Omara opravil staré koryto a užíval ho k dopravě

obilí z Fostatu (dnešní Kahýra) do Qolsumu (dnešní Suez) a odtud do Arabie.

Avšak v VIII. století ocitl se průplav již zase ve stavu, že ho nebylo lze upotřebiti. Později Benátčané začali se zabývati myšlenkou prokopati šíji, překážející jejich obchodu. Leibnitz r. 1671 vřele vykonání tohoto plánu doporučoval Ludvíku XIV., avšak marně. Napoleon Bonaparte na své výpravě do země faraonů dal docela již vykonati potřebné předběžné práce, dále však nepokročil. Zavadou byl výpočet jeho inženýra Lepèrea, který tvrdil, že hladina moře Rudého jest výše o 10 metrů než hladina moře Středozevního a že prý proto jest provedení průplavu vůbec nemožno. Laplaceův protest proti výpočtům Lepèreovým potvrdila pozdější podrobná měření Linantova, Stephensonova, Negrelliova a Bourdalouova. R. 1854 předložil Lesseps celý hotový plán tehdejšímu egyptskému místokráli Saidpašovi, kterýž dal dne 5. ledna 1856 dovolení k jeho provedení. První rýč do země zapuštěn byl dne 22. dubna 1859. Podnik žádal obrovské prostředky finanční. Jen doprava pitné vody na velbloudech — až do zřízení zvláštního sladkovodního průplavu — stála týdně 56.000 franků. Celý podnik stál 19 miliónů liber šterlinků, tedy asi 456 mil. korun! Všecky obtíže byly překonány tak, že za 10 let, t. j. dne 16. listopadu r. 1869 průplav slavnostně za přítomnosti císařovny Eugenie, císaře Františka Josefa a jiných vysokých hostí byl odevzdán veřejné dopravě.

„Tamto“ — ukazuje náš vůdce zpět směrem jižním — stojí obrovský palác společnosti, která jest nyní majitelkou celého podniku.“

„Dělá asi dobré obchody?“ tážeme se.

„Zajisté. Příjmy společnosti před třemi roky páčily se na 103 mil. franků, vydání pak 28 $\frac{1}{2}$ mil. franků. Za průvoz každé tuny zboží musí poštovní a obchodní parníky platiti 8 $\frac{1}{2}$ fr., taxa pak za osobu obnáší 10 fr.“

Mezi hovorem pohlédl přítel můj na hodinky: „Rafička ukazuje již na $\frac{1}{2}$ 4. Jest čas k návratu, poněvadž „Elektra“ již o 5. hodině odcestuje dále.“

Klusali jsme zrychleným tempem zpět na bárku; zrychleným proto, poněvadž „Elektra“ hodlala nás přivésti již za několik hodin blízko k našemu cíli. Brzy již, zítra ráno spatříme — Svatou zemi!

KAPITOLA XII.

NA CESTĚ DO MOŘSKÉHO VĚZENÍ.

Rafičky na niklových roskopfkách ukazovaly mi na pátou, když se „Elektra“ rozloučila s Port-Saidem, aby nás, lidi pro veřejné zdraví nebezpečné, zavezla do — k a r a n t é n y. Po celé lodi ozývalo se stále toto mrazivé slovo. Zavezou nás do Bejrutu, budou nás pozorovati, budeme od celého světa odloučeni, jako bývali svého času malomocní, nikdo nebude směti ze břehu přistoupiti k nám, z nás pak nikdo navštíviti své známé na břehu. Budeme čekati, hleděti, jak si mořské vlny hrají na honěnou, budeme patřiti z náležitě dálky na jeden jediný pruh pevniny — budeme zabíjeti drahocenný čas. Věru, že při těchto myšlenkách zachmuří se i tvář člověka jinak stále veselého, že hodí sebou v mrzuté náladě na lavici, aby se znenáhla vpravil v nezbytnou situaci.

„Jak dlouho bude přece naše izolace trvati?“ tážeme se s přítelem Breenem jakoby jedněmi ústy lodního lékaře, který právě kráčel proti nám.

„Není dosud definitivně určeno, jak dlouho budeme v Bejrutě dřepěti. Teprv později se nám lhůta od tureckých úřadů zdravotních ohlásí. Doufejme však, že tentokráte nepocítíme celé hrůzy kruté karantény.“

Rozpředli jsme hovor s lékařem dále. Přiznal se, že ochrannové zdraví na lodích nemusí býti největšími kapacitami v medicíně. Nenalézají na lodi ani příležitosti, aby se jimi stali. Onemocní-li někdo z cestujících neb námořníků těžší nějakou cho-

robou, dá se v nejbližším přístavě dopravit na pevninu do nemocnice. Do služeb paroplavební společnosti vstupují začátečníci, často i lékaři, kteří sami jsou chorobní a chtějí se na mořském vzduchu zotavit, Dlouho zde z pravidla nikdo nezůstane. Líčil, co vše již viděl v přístavech indických, čínských a japonských. Jevil velikou sečtělost a zájem o náboženské otázky. Tomuto zájmu jest přičítati, že se hovor náš ve chvíli, kdy jsme opouštěli břehy egyptské, přesunul na otázky, zda a jakou zprávu o původu světa měli staří Egypťané, kteří stáli na vysokém stupni kultury, a zdali snad Izraelité, kteří delší dobu v zemi faraonů přebývali a i později s Egypťany čilé styky udržovali, si svoji zprávu o původu světa nevypůjčili od tohoto kulturního národa.

Velice často se myslívá, že měli všickni staří Egypťané jeden jediný názor o původu světa, který byl rozšířen po všech župách Egypta a který snad zůstal po tisíciletí nezměněn. Nikoliv! Egypťané měli celou řadu pověstí místních o původě světa, které se sice v mnohých rysech shodovaly, v mnohých však velice rozcházely, ano sobě i odporovaly. Postupem doby obrazovnost Egypťanů pověstí tyto různým způsobem přepracovala.

Jedna z těchto pověstí, která byla v Egyptě poměrně nejpopulárnější, vypravuje: Původně nebylo nic, než pravodstvo, zvané Nun. V tomto pravodstvu někde nějakým způsobem vznikl bůh slunce v podobě chrobáka (scarabeus). Odpočívaje ve vodstvu, pojal záměr utvořit jiné bytosti. Za tím účelem oplodnil sebe sama (sic!) a pak plivnul. Co vyplivnul, byl bůh Šu a bohyně Tefnet, dvě to bytosti, které drží oblohu nebeskou. Dva tito manželé zplodili pak dva syny, z nichž první slul Osiris, druhý Set a dvě dcery: Isis a Neftys. Tyto mají veliké množství dětí na zemi.

V některých krajích Egypta bylo vypravováno, že prý bůh slunce vznikl z kalicha lotosu. V berlínském museu lze dosud viděti zachovanou sošku boha slunce, sedícího v kalichu lotosovém; že jest ještě dítětem, patrně jednak z malých rozměrů sošky, hlavně však z toho, že — jak malé dítě činívají — strká jeden prst do úst a na jeho sladkosti si pochutnává.

Ve městě Chmunu (kopticky Šmun, řecky Hermopolis, středisko pocty boha písma a věd Thota), vzdáleném asi 290 km od dnešní Kahýry na jih, ukazovali pahorek, vyčnívající z vod, na

němž prý leželo v hnízdě vejce, z kterého se bůh vyškřábal podobně jako četní vodní ptáci, obývající egyptské bažiny. Přitomno bylo prý tomuto vyklubání se boha z vejce osm bytostí,

Mladý cedr.

majících podobu hadů a žab. Mezi nimi byla též kráva, na jejíž hřbet se bůh posadil a po vodách plaval.

Také Théby honosily se pahrbkem, na kterém vznikl bůh slunce.

Podobně i Abydos se chlubil, že má ve svém středu rodiště boha.

Poněkud jinak byla pověst o původu bohů zabarvena v He-liopoli, kde se hrozili oplodnění se boha sebou samým a proto mu — vymyslili — manželku.

Jak vysoko stojí nad těmito bájkami vznešený názor bible o původu všehomíra! Dle bible dříve nežli vznikla hmota, existoval Bůh, který pak z ničeho celý vesmír učinil; dle názoru egyptského existovala nejprve chaotická hmota. Jak tato prahmota vznikla, o tom neměli Egypťané určitého, jasného pojmu.

Dle bible jest jediný Bůh sám od sebe, nemá počátku; dle egyptské pověsti první bůh vznikl někde nějakým způsobem.

Dle bible byl Bůh od věčnosti bytostí sebeyědomou, nejvyšš rozumnou, dle vypravování egyptského dřímal ve vodě ve stavu bezvědomém, podobně asi jako zárodek nějakého živočicha.

Bible zná jen jediného pravého Boha, mluví sice o něm tu a tam jako o člověku, jenž má ruce, prochází se, odpočívá atd., ale tato rčení (tak zvané antropomorfismy) mají své určité meze; naproti tomu pověst egyptská zná celou řadu bohů (polytheismus) a jim připisuje manželky, manželský život, bohové se rozmnožují tak jako lidé — jinými slovy antropomorfismy pověstí egyptských nemají žádných mezí, ano zabíhají docela do zoomorfismů, t. j. tvrdí, že první bůh vzniká z vejce jako nerozumné zvíře.

Dle bible tvoří Bůh všechny bytosti pouhým rozkazem své vůle z ničeho, naproti tomu dle mythologie egyptské bohyně svět utkala z dané látky podobně, jako matka tkávala potřebný oděv pro děti své (bohyně Nit v Sais).

Bible dokonale rozeznává mezi Bohem Stvořitelem a mezi tvory, díly to rukou jeho, Egypťanům však bylo samo slunce bohem (Ra), obloha (bohyně Nut), země (bůh Keb). Původně prý obě bytosti posledně jmenované odpočívaly v pravodstvu a byly spolu spojeny; v den stvoření však prý nový bůh Šu uchoopil bohyni Nut a pozvedl ji do výše tak, že rukama a nohama stále ještě se opírá o zemi. Tělo bohyně, které od té doby Šu stále ještě drží, jest nebe, obloha; ruce a nohy, o které se opírá, jsou čtyři hory, podpírající oblohu. Kdo nevidí četné rozpory v myttech egyptských? V Hermopoli tvrdilo se sice, že Thot při tvoření nemusil napínat své svaly, nýbrž že tvořil pouhým

slovem; bohužel však, že jest tento vznešenější pojem o moci rozkazu božího jen lokální a že jest zase znešvařen názorem, že prý i Thot dřímal před stvořením v pravodstvu a když se probudil, že tvořil jiné bohy, kteří tuto činnost opakovali.

Jest skutečně podivno, že Egypťané, kteří ve vzdělanosti tak vysoko se vyšvihli, v náboženském ohledu tak zakrněli byli. Jak odporná strava podávala se jejich dětem již od kolébky! Naproti tomu Israelité, kteří v umění tak málo samostatného vytvořili, měli knihy tak hlubokého obsahu, tak vznešeného názoru, tak určitého pojmu o původu všech věcí!

Předmět našeho rozhovoru nás upoutal, že jsme ani nepozorovali, že se již značně setmělo — — —

Večer toho dne zadíval jsem se na klenbu nebeskou, poseitou řadou třpytících se hvězd, na klenbu, s které luna lila stříbro svých paprsků do proudících vln mořských... Nedaleko odtud na severovýchod v nočním temnu musí býti již — Palestina. Klenba nebeská, kterou nyní vidím, jest v celku ta, na kterou s úžasem patřili svého času pěvci bibličtí... Pohled na tyto hvězdnaté nivy nebeské vyvolal z řader jednoho z nich velebný zpěv:

Nebesa vypravují slávu boží
a moc rukou jeho hlásá obloha...

Dnes se mi zdá, že vlny, tančící kolem „Elektry“, všechny přicházejí od břehů palestinských a pějí ctihodnou píseň, která na březích těchto poprvé se před třemi tisíci let k blankytu nesla:

Hospodine, Pane náš!
Jak vznešené jest jméno Tvé po vsi zemi!
Rozprostírá se velebnost Tvá po nebesích...
Patřím na nebesa Tvá,
dílo to prstů Tvých,
na měsíc a hvězdy,
které jsi založil...

Zdá se mi, že tyto vlny palestinské roznášejí tento zpěv do všech okeánů, takže i o nich platí slovo biblického básníka:

Po vsi zemi rozléhá se zvuk jejich,
do posledních končin proniká mluva jejich.

Zítřka, již zítřka spatřím na své vlastní oči: aspoň z dále onu zemi, která oplývala nejen mlékem a medem skutečným, nýbrž též poesíí nad med sladší, poesíí nad mléko výživnější . . .

Jak sladce spí se tomu, jehož následujícího dne očekává již radost tak veliká!

KAPITOLA XIII.

LETEM PALESTINOU.

Jakou touhou prahнул asi Křištof Kolumbus a jeho družina po namahavé, dlouhé plavbě, spatřiti aspoň malý pruh země! Jak zabušilo srdce jejich, když konečně ze zdáli uviděli předmět svého horoucího přání! „Země, země!“ znělo jednohlasně jako na povel z jejich hrdel.

Podobně bylo mi dne 12. října . . . Neukojitelná touha, spatřiti aspoň ze zdáli na břeh země Svaté, záhy mě probudila a vyvábila na palubu ještě za tmy. Netrpělivě hledím k východu a očekávám, až se ukáže jasný svit ranních červánků. Každá chvílka zdá se skutečně býti mořem věčnosti.

Konečně! Východní nebe, klenoucí se nad Palestinou, začíná se rdíti. V této chvíli, kdy měsíc hasnul, kdy ranní záře ohlašovala blízký příchod krále dne, vkrádá se do mysli vzpomínka na starého pěvce palestinského, který, chtěje vylicíti kouzelnou krásu nevěsty, tázal se:

Kdo jest ta, jež kráčí
jak vycházející dennice,
krásná jak luna,
jasná jak slunce?

V mlhavé dálce objevil se naší společnosti, která se zatím v četném počtu na palubě byla shromáždila, nízký pruh země.
„Kde jsme, prosím?“ táži se vedle stojícího kapitána.
„Jsme právě naproti rovině Šefele.“

„Tedy proti zemi starých Filištínů?“

„Břeh jest zde písčítý, nízký velice, a proto lze viděti velice málo. Tímto asi směrem leží město Gaza, tímto pak Jaffa.“

Kdož by si tu nevzpomenul na biblický příběh, který nám líčí malá knížečka, zařaděná do dvanácti proroků menších: „I vstal Jonáš... a sestoupil do Joppe, a našel loď, plavící se do Tharsis; a zaplatil jízdné a sestoupil do ní, aby odešel do Tharsis... Hospodin pak poslal vítr veliký na moře; i stala se bouře veliká... a loď byla v nebezpečství...“

V těchto tedy vlnách, které brázdí nyní naše „Elektra“, zápasil prorok s dravým mořem o život!

Když znám nyní přibližnou polohu Jaffy, určuji si přibližně polohu Jerusalema, města to, chovajícího v sobě Kalvarii, města to, v němž Kristus vykřácel... Jak rád bych přeletěl na perutích touhy tyto vodní pláně, bych stanul konečně již na těchto místech! Jsem na cestě již třináctý den a touha má se stále ještě nevyplňuje. Jaká muka mi působíš, nemilosrdná, neschůdná tůň mořská!

Slunce zatím se na obzoru vyhouplо výše a začalo svými paprsky zalévati — horstvo Efraimské. Jak mnoho vzpomínek vyrostlo v mysli při tomto divadle!... Jak rád bych již po těchto horách cestoval, jak rád bych prošel Sichem, Silo, Samar!

Jak rád bych vás, hory, viděl z blízka... Beru do ruky dalekohled, ozbrojuji své oko, než ani tento pohled nemůže mě uspokojiti. „Elektra“, bojíc se skalisek, pluje až příliš daleko od břehu.

Při pohledu na horstvo Efraimské vtírá se vám do mysli hned počátek první knihy Královské: „Byl jeden muž... s hory Efraim, a jméno jeho Elkana...“ Na těchto horách zazněl svého času zpěv z úst přešastné matky:

Plesá srdce mé v Hospodinu,
neb zvýšena jest síla má od Boha mého.

Hospodin ochuzuje i obohacuje,
ponižuje i povyšuje.

Pozdvihuje z prachu nuzného,
z bláta povyšuje chudého,
aby ho posadil vedle knížat,
aby mu vykázal místo čestné.

„Teď právě jedeme kolem Karmelu“, upozorňuje kapitán. „Před několika roky pohřbil můj kollega pod samým Karmelem loď rakouského Lloydů „Posejdon“. Plul příliš blízko břehu, narazil prudce na skalisko a zkáza velikého parníku byla neodvratná.“

Karmel! Jak kouzeiné to slovo! Jak rád bych si vtiskl představu tohoto vrchu tak, aby nikdy nevybledla! Však dnes těžko tak učiniti. Na jihu splývá se hřbety Efraimskými a na severu s horami Galilejskými, takže mi nemožno z této dálky Karmel osamotiti.

Ano, splývá v jedno s horami Galilejskými, které nyní nám vyvstávají určitěji na obzoru. Co všecko kryjí ve svém nádrů! Místa, která byla svědkem mládí Kristova, nivy, po kterých se kmitala nožka Božského dítěte! Nazaret — Kána — Tábor — co tu vzpomínek! Jak rád by se tu duch náš usídlil na vždy, na věky!... Než „Elektra“ nemá smyslu pro naše city, pluje neunavně k severu. Míjíme pobřeží, na kterém se vyvíjval slavný kdysi obchodní národ Foeničanů. Můžeme již přibližně určit polohu Tyru, Sarepty, Sidonu. Za nimi na obzoru rýsuje se již Libanon. Jaké množství tu kouzla, poesie, škoda jen, že až příliš vzdálené! Můžete si oči vykoukati, z této dálky uvidíte přece jen velice, velice málo.

Při pohledu na vzdálený Libanon zmocňuje se vás touha spatřiti aspoň jednu skupinu cedrů, které ho krásily a o nichž Písmo tak často mluví. Ano i s jedním jediným cedrem by se oko naše spokojilo, aby tím jasněji pochopilo, proč prorok k jeho majestátu, síle a velikosti přirovnává říši assyrskou.

Byl Assyr jak cedr na Libanu pěkných ratolestí,
větví hustých, vysokého vzrůstu;
mezi hustými haluzemi jeho vrch se zvedal.

Vody ho napájely, proudy ho vyvýšily;
potoky tekly kolem kořenů jeho.
Sám posílal vláhu ke všem stromům krajiny.

V ratolestech jeho nebes ptactvo hnízdilo;
pod jeho větvemi lesní zvířata rodila,
v stínu jeho bydlelo množství národů různých.

Cedrů nebylo nad něho vyšších v ráji Božím;
jedle nedostihly jeho vrchu,
javory nevyrovnaly se jeho ratolestem.

Jest přirozeno, že též v myslí všech cestujících se při pohledu na Libanon vynořila představa královského tohoto stromu a že hovor všech více méně se otáčel kolem — cedru.

„Jaký pak jest to vlastně strom?“ letí otázka palubou.

„Patří do řádu jehličnatých (coniferae) a do podřadí jedlovitých; vyznamenává se svým vysokým vzrůstem, majestátno-

Pohled na Bejrut. (Z jara, kdy Liban bělá se ještě sněhem.)

stí, pyramidální rozlohou větví. Může dosáhnouti výše až třiceti metrů. Kmen může míti v objemu 13—14 metrů.“

„Mají též šišky?“

„Ano, vejčité, nepřilíš dlouhé, veliké asi jako husí vejce.“

„Vytéká z kmene pryskyřice?“

„Ano.“

„Proč bylo ve starověku cedrové dříví tak vysoce ceněno?“

„Pro svoji pevnost a neporušitelnost hodilo se výborně pro monumentální stavby. Jak pevné jest, o tom podány byly nezvratné důkazy v poslední době. Slovatný anglický archeolog Layard našel při svých výkopech v Nimrudu (= staré Kalchi) zbytky cedrového dřeva, které lze nyní viděti v Britském museu v Londýně. Ačkoliv bylo ho k stavbě užito před 2700 roky, přece bylo zachováno tak, že bylo lze ho řezati, ano i leštiti.“

„Jakou barvu má?“

„Temnohnědou. Bývá pěkně žilkováno. Zachová docela i svoji zvláštní vůni. Když Layardovi dělníci při vykopávání paláce assyrského krále Assurnasirpala v Nimrudu přiložili nalezené trámce, neznajíce jejich archeologické ceny, na oheň, ihned se rozšířila vůně cedrová, která již klassické básníky nadchla ke zpěvu.“

„Jsou dosud ještě cedrové lesy na Libanonu?“

„Bohužel, že tito velikáni znenáhla vymírají. Dnes zachován na Libanu pouze jediný lesík na úpatí hory Dahr el Qodýb, nedaleko pramene Nahr Qadýše ve výši 1925 m nad mořem.“

„A což v jiných krajinách mimo Liban nerostou žádné cedry?“

„Na Tauru v Cilicii jsou dosud lesy cedrové; kromě toho jsou odrůdy, od cedru libanského poněkud se lišící. Jest to „cedrus atlantica“, rostoucí v severozápadní Africe a pak „cedrus deodara“, který naleznete v Tibetu.“

„Kterému z našich známých stromů se nejvíce podobá?“

„Modřínu; liší se však od něho tím, že má vždy zelené ani v zimě neopadávající listy, že zcela vodorovně rozkládá své haluze — a vůbec většími rozměry.“

„Dařily by se cedry též v Evropě?“

„Zajisté. V Anglii byly činěny pokusy, které se potkaly se zdarem. V Paříži v „Jardin des Plantes“ lze též viděti cedry, zasažené tam již na počátku XVIII. století. Cedr u Ženevy dosáhl výše 37 metrů.“

„Byl jste již u cedrů na Libanoně?“

„Byl. Jeli jsme železnou drahou z Bejrutu do Baalbeku, odtud jsme šli pěšky do Ainéty, vesnice to maronitské, ve které jsme přenocovali. Druhého dne ráno jsme nastoupili cestu další a za malé čtyři hodiny cesty jsme byli u cíle — v cedrovém lesíku.“

„Kolik asi stromů má tento lesík?“

„V celku tuším 400 asi v sedmi skupinách. Z nich jen asi deset velikánů jest ctihodného stáří. Žádný z nich není však vyšší než 25 metrů. Strážci těchto stromů zlí ohražených jsou nyní Maronité, kteří tu mají svoji kapli. Každoročně o svátku Proměnění Páně slaví se v ní pout. Sám patriarcha sem přichází a slouží za velikého účastenství slavnou mši s. v. v tomto zeleném háji.“

„Elektra“ zatím neumavně pracovala a k páté hodině odpolední zastavila se v náležité vzdálenosti od břehu v přístavě bejrutském, kde začala naše — karanténa.

Počítal jsem, že jsem od Hradce Králové urazil již celkem 4060 km.

KAPITOLA XIV.

POČÍNÁ SE DOBA NÁMOŘNÍHO ZAJETÍ.

Tedy již hledíme s paluby „Elektry“ na protější Bejrut, čítající asi 100.000 obyvatel, z nichž asi 65.000 ctí kříž, 35.000 pak půlměsíc s hvězdou. Tu krčí se špinavá chatrč, tam vine se řada modravě natřených domků. Tu kyne vám řetěz vil se zelenými zahradami, v zadu na návrší dominují veliké budovy evropské, podobné spíše pevným hradům, než vyučovacím ústavům. V pozadí vypíná se hřbet libanonský Sanin, převyšující o 2608 metrů hladinu mořskou, na které se „Elektra“ kolébá. Pohled na veliké syrské město s jeho okolím není divadlo právě špatné, jen aby netrvalo příliš, příliš dlouho!

Ostatně doufejme, že i čas, který nám bude zde v zajetí tureckých úřadů zdravotních se zdržeti, užitečně ztrávíme. Snad se někdo najde, kdo nám poví o městě, před naším zrakem se rozkládajícím, něco více, co nám dobu našeho vězení mile zkrátí.

„Jak dlouho bude přece, pane hrabě, naše karanténa trvati?“ táži se rakouského generálního konsula. „Rozhodly již zdravotní úřady?“

„Ano, karanténa bude trvati do pátku do večera. Počítají nám úterek za jeden, středu za druhý, čtvrtek za třetí a pátek za čtvrtý den.“

„Veliká štědrost! Vždyť jsme úterek ztrávili v Port-Saidu a na cestě. Vlastně by podle litery zákona neměl být vpočítán do lhůty karantény. Kde budete, prosím, vy, pane hrabě, pro-

dělávati karanténu? Máte snad, jsa generálním konsulem, nějakou výsadu před námi?“

„Celou miserii budu prodělávat s vámi zde na lodi. Žádal jsem, abych ji směl prodělávati ve svém bytě. Žádost byla však zamítnuta. Bylo mi jen nabídnuto, že smím po dobu karantény bydlet se svojí rodinou v tureckém lazaretě, kamž bude též zítra celá třetí třída našeho parníku po důkladné desinfekci dopravena. Rozhodl jsem se, že zůstanu raději zde s vámi na lodi, než abych se dal uvězniti v lazaretu.“

„Chápu, pane hrabě, že jest to velice příjemný pocit — dívati se celé tři dny z lodního vězení — na svůj byt.“

Mezi tím se přiblížila k „Elektré“ malá bárka, vyložená pestrými, zachovalými koberci. Seděl v ní rytíř Starzski, kancléř rakousko-uherského konsulátu, který přijel přivítat svého šéfa a zároveň se s ním i rozloučit, poněvadž byl právě jmenován správcem konsulátu jerusalemského. Na zamořenou „Elektru“ ovšem vystoupiti nesměl a proto mohl se svým šéfem rozmlouvat, či lépe řečeno křičeti jen z bárky na palubu, tedy na vzdálenost asi 10—15 m.

„Pan rytíř Starzski pojede s vámi v pátek na „Elektré“ do Jerusalema“, upozorňoval nás generální konsul po chvíli, když se byl dříve se svým bývalým kancléřem rozloučil.

„Bude nás těšiti!“ ozvalo se několik hlasů.

Večer toho dne nepostrádal všeho půvabu. Když jsme opustili elektricky osvětlený salon a vystoupili na palubu, byli jsme upoutáni tisíci a tisíci světél planoucích na četných lodicích v přístavě kotvicích, za okny četných domů a domků bejrutských, a o něco výše na azurové obloze. Vlny si pod „Elektrou“ hrály, jakoby se tiše radovaly, že tolik tisíc světél se v nich odráží.

Následující čtvrtek (13. října) shromáždil již v ranních hodinách dosti četnou společnost na palubě k přátelskému pohovoru, který byl nyní v době karantény každému dvojnásobně milým. Pozornost naši poutala ponejvíce třetí třída, která se pomalu chystala k desinfekci, vylození a cestě do lazaretu.

Na jedné straně konala právě skupina židů veřejně svoji ranní modlitbu, na druhé straně vykonával svoji pobožnost muslim. Ani tento ani oni nedali se nikterak snad vytrhovati tím,

že celá naše společnost na ně upřeně hledí a sleduje každý jejich pohyb s největší bedlivostí.

Muslim jsa si vědom toho, že jest nyní subh čili sahar (= doba ranní modlitby), rozprostřel na palubu svůj plášť — koberec měl snad již zabalený mezi ostatními zavazadly — zul se, stěvíce položil stranou, vstoupil na rozprostřený plášť a jsa obrácen obličejem k Mekce, pozvedl obě rozprostřené ruce do výše, takže se zdál dotýkati se svými palci ušních boltců. Brzy zase ruce spustil, nechávaje je viseti volně dolů, hned zase kleknuv, ruce položil na kolena, načež vrhl se na zem tak, že se dotýkal čelem rozprostřeného pláště. Hned zase vstal a začal tytéž pohyby opakovati několikráte za sebou.

„Jest při této modlitbě“ poznamenává kdosi, „trochu formalismu, ano možno říci i tělocviku, šlechetné jest však, že se za svůj náboženský úkon nestydí. Zdá se, že rty pohybuje a něco šeptá.“

„Ano“, vysvětluje soused, „asi první síru (kapitolu) z koránu.“

„Proč líbá zemi?“

„Nikoliv, nelíbá zemi, nýbrž dotýká se jí jen čelem. Některý mívá na čele od příliš častého dotyku narostlý mozol.“

„Přirovnal jste tuto modlitbu neb úkony ji provázející k tělocviku. Přál bych vám viděti v Kahýře tancující neb vyjící derviše. Tancující se shromáždí ve zvláštní místnosti, ve které jest zřízen k „výkonům“ veliký kruh asi jako v malém našem círku bývá. Jeden po druhém dle řady vstává, jde k svému šejku, pokloní se před ním a začne svůj rej. Toče se kolem sebe, pohybuje se zároveň do velikého kruhu (asi tak, jako země se točí kolem své osy a zároveň obíhá kolem slunce), až se vrátí na své místo. Když se byli všickni v tomto solovém tanci vystřídali, začne tanec sborový. Všickni se točí kolem sebe na levé noze, pravou pak se odrážejí, aby se dostali v před. Točí a odrážejí se tak dlouho, až oběhnou třikráte celý cirkus. Prosřední derviše otočí se za minutu až 40krát; ti, kdož jsou mistři v tomto baletu, dosáhnou až 60, ano i vyššího čísla. Vydrží v nejprudším reji 20—25 minut, aniž dostanou závrať. Mnozí svěsí ke konci představení hlavu na zad neb na stranu, zavrou oči, jakoby pili rozkoš z „vytržení“, do kterého se tancem uvedli.“

„Jak jest, prosím, vysvětlíte zjev, že derviši jsou jacísi mohamenánští mniši a při tom provozují tance a různé kejkle?“

„Původně byli derviši sborem lidí, kteří chtěli vésti přísný život, rozjímati o pomíječnosti světa, zahloubati se do sebe, dojíti vytržení mysli, otužití tělo své tak, aby necítilo zevnějších dojmů. Postupem doby však z dervištství duch vyvanul, a zůstal pouhý zevnější mechanismus; jádro vyhnulo, zachovala se pouhá prázdna skořápka. Tak ti, kteří chtěli askésí učiniti tělo své necitelným, vrážejí si o slavnostech železné hřebíky do očí; jiní ležice na zádech rozbíjejí na prsou veliké kameny; jiní polykají řeravé uhlí; jiní nechávají po svých na zemi natažených tělech jezdit svého šejka na koni.“

„Zvláštní to poblouznění lidského rozumu!“

„Což byste teprv řekl, kdybyste viděl, že v Egyptě na některých místech prostí lidé mají ve veliké vážnosti pomatené, bláznivé lidi, kteří v zástupech chodí po ulicích; domnívají se, že jsou to světci, které Allah vyznamenal tím, že duši jejich povolal do nebes a jen tělo jejich nechává nějaký čas na zemi.“

„Jak často se, prosím, představují tančící derviši?“

„Obyčejně v pátek.“

„Proč právě v pátek?“

„Poněvadž jest pátek mohamedánovi týdním posvátným dnem a onen tanec se považuje za úkon, patřící k bohoslužbě.“

„Jest mohamedánovi též zakázáno v pátek těžce pracovati?“

„Nikoliv. Pouze o polednách se „věřící“ v mešitě scházejí k modlitbě a ke kázání.“

„Jak často nechávají svého šejka jezdit si po hřbetech? Také každý pátek?“

„Nikoliv; od pátku do pátku by se nevyhléčili ze svých ran, které při této jízdě utrpí. Produkce konává se jen jednou za rok ve výročí narození Muhammedových.“

Od muslima svezl se hovor naší společnosti na sbor židů, kteří na druhé straně konali též svoji ranní pobožnost.

Stáli v chumáci obrácení jsouce k východu, či lépe řečeno k Jerusalemu. Kdož by si tu nevzpomenul na Daniele proroka, o němž čteme, že „všel do domu svého a maje otevřená okna ve večeradle svém proti Jerusalemu... klekal na kolena svá a modlil se“. (Dan. 6, 10.)

„Mohamedáni musí se před modlitbou mytí“, upozorňoval jeden člen naší společnosti. „Myjí se židé také před modlitbou?“

„Židé“ — vykládá jiný — „nesmějí vyřknouti ráno žádného „požehnání“, dokud se neumyli. Teprv po umytí smí se modliti „požehnání“, vztahující se na mytí rukou.“

„Zdá se, že jejich modlitba trvá neobyčejně dlouho. Již dlouhou dobu je pozorujeme a dosud neukončili své pobožnosti.“

„Zajisté, ranní modlitba pravověrného žida jest značně dlouhá. Sestává z více složek. Jádro její jest t. zv. šema a šemona esre. Šema, skládající se z několika biblických veršů (5. Mojž. 6, 4—9; 11, 13—21; 4. Mojž. 15, 37—41), začíná slovy: „Slyš, Israeli, Hospodin Bůh náš, Hospodin jeden jest...“ První slovo „slyš“ zní v hebrejštině „šema“ a dle tohoto počátečního slova sluje celá modlitba.“

„Modlí se hlasitě či po tichu?“

„Konají modlitbu po tichu; jen první větu: „Slyš, Israeli“ velí předpis pronášeti hlasitě.“

„Proč?“

„Poněvadž jest v ní obsažen základní pilíř celého náboženství židovského, víra v jediného Boha — monotheismus.“

„Co jest to šemona esre?“

„Jest to hebrejská číslovka, znamenající osmnáct; třeba doplniti „berachoth“, t. j. požehnání. Kromě toho patří však ku ranní modlitbě celá řada jiných složek.“

„Onen muslim konal svoji modlitbu z paměti. Umějí tito židé též svoji modlitbu z paměti?“

„Možná, že někteří ano. Jiní však, jak vidíte, mají v rukou veliké knihy.“

„Nevidím dobře, poněvadž mají na hlavě a ramenou jakýsi široký plaid, který jim po obou stranách splývá dolů.“

„A který má na každém konci po dvou třápících na modrých tkanicích.“

„Jest to modlitební toaletta židovská. Zákon (4. Mojž. 15, 38, konec šema) ukládá židům, „aby udělali si třepení na krajích plášťů, přišijíce je tkanicemi modrými, kteréžto když uhlídají, ať se rozpomenou na všechna přikázání Hospodinova, aby... pamatujíce na přikázání Hospodinova, činili je a byli svati Bohu svému.“

„Nosí evropští židé také takovéto modlitební plaidy?“

„Nosí jakési zkráceniny tohoto roucha na holém těle židovští chlapani a vůbec muži.“

„Jest pozoruhodno, že proti tomuto úboru se v tisku neútočí, kdežto křesťanské medailky a škapulíře jsou stálým terčem potupy.“

„Nevíte, v čí rukou jest náš tisk?“ Židé nejsou tak na hlavu padlí, aby samí po sobě slintali.“

„Hle, jeden z nich právě ustupuje na tři kroky vzad a hluboce se sklání.“

„Končí tím svoji modlitbu.“

Židé skutečně svlékali svůj modlitební shawl, zavírali knihy a kladli je pod paže.

„Co to mají na čele a na levé ruce, co nyní odvazují?“ táže se zase společtující, který se o syny Israele neobyčejně zajímal.

„Jsou to tak zvané tefilim (modlitby), čili — jak my dle řeckého slova říkáme — phylakteria, chránidla. Jsou to kožená pouzdra, uzavírající v sobě čtyři pergamenové lístky, na kterých jsou důležitá čtyři místa ze „zákona“ hebrejsky napsána (2. Mojž. 13, 1—10; 11—16; 5. Mojž. 5, 4—9; 11, 13—21). Jedno takové pouzdro přivazuje žid dlouhými řemeny do prostřed čela, druhé pak na levou ruku.“

„Co znamená tento zvláštní obyčej a jak vznikl?“

„Vyvinul se z úzkoprsého farisejského vkladu bible po návratu židů ze zajetí babylonského. Hospodin v „zákoně“ (5. Mojž. 11, 18) předpisoval: „Uložte tato slova má v srdcích a myslích svých a zavěste je na znamení na ruku a mezi očima svými položte je.“ (Srv. 2. Mojž., 13, 9; 5. Mojž. 6, 8). Duch zákona velel, by měli Israelité přikázání Boží stále před očima, aby ruce jejich dle nich stále pracovaly, jednaly. Pozdější židé vykládali tato místa až příliš doslovně a tak vznikla chránidla. Staří židé neznali tohoto zvyku. Za to měli jiné obyčeje: na počátku modlitby vrhali se až na zem, jak četná místa Písma (1. Mojž. 18, 2; 24, 26, 52; 4. Mojž. 22, 31; 1. Král. 1, 19) ukazují; činili tedy podobně, jako před chvílí muslim, kterého jsme pozorovali. Zdá se též, že staří židé přednášeli své prosby v kleče, tedy podobně zase jako onen mohamedán, ačkoliv dlužno doznati, že jindy zase v stoje se modlitby konávaly. Rovněž pozvedali a rozpínali staří ruce (2. Mojž. 9, 29; Is. 1, 15; 2. Mojž. 17, 11). Jinými slovy: v zevnějších obřadech mohamedánských jest

mnohem více starobylých obyčejů východních zachováno, než v židovských.“

„Věší evropští židé též tyto kožené váčky při modlitbě na čelo?“

„Snad židé polští, rumunští a t. d.“

„Konají evropští židovští milionáři též každodenně tak dlouhou modlitbu, jako tito chudí židé ze třetí třídy „Elektry?“

»Dolce far niente« v přístavě Jaffském.

„Nevím. Snad se mnohý z nich pokládá častěji za osvobozena od této povinnosti, poněvadž dle nauky rabínů nejsou modlitbou vázáni ti, kteří v době modlitby činí něco důležitého, neodložitelného, co směřuje k veřejnému blahu.“

„Stříhati kupony od státních dluhopisů jest rozhodně neodložitelná práce pro veřejné blaho.“

Tak skončeno první půldne naší karantény. Jen aby nyní někdo z nás neonemocněl, neb docela nezemřel! Kdyby se tak

stalo, byla by naše karanténa prodloužena na 7, případně i na 40 dní! Co bychom si počali, kdyby nám bylo zde dřepěti na jednom místě tak dlouho? Kdy pak bychom se dostali do Palestiny? Teprv někdy ke konci listopadu! Pak bych však nemohl se účastniti cesty z Jerusalema do Gazy, kterou biblická škola pořádá. Byla by to těžká rána pro mne.

KAPITOLA XV.

V KARANTENNÍ KLECI.

V poledne jsme se dívali na arabské lodníky. Na nejprudším slunci na samém okraji svých bárek leželi jak širocí tak dlouzí a — spali. Vlny mořské si dosti rozpustile pohrávaly touto jejich postelí, oni však nedávali se ze svého „dolce far niente“ nikterak vyrušovati.

„Podívejte se“, pravil mi přítel, „jak moře obstarává těmto lidem chůvu. Lodice jest jejich kolébkou, oni hluboce spí, sníce sladké sny, a moře je — kolébá.“

„Leží na samém okraji svých bárek. Nebojíte se, že se některý z nich skulí do moře?“

„Nemějte zbytečných starostí! I kdyby některý z nich ze své kolébky vypadl, moře ho chytí do hebkých peřin svých vln. probudí ho, Arab vyskočí zpět do bárky, otřese se jako pes, kterého jsme hodili do vody, lehne si a bude spát druhou kapitolu svého spánku klidně dál. Slunce mu zatím osuší jednu stranu. Za hodinu se probudí, poškrábe poněkud oči, protáhne se, obrátí se a bude spát na druhé straně. Dříve, než se probudí, bude druhá strana jeho šatu náležitě vysušena. Podívejte se, jak se tu příroda mnohem více stará o lidi, než u nás na severu.“

„Nemyslíte, že onemocní slunečným úpalem?“

„Nikoliv, mají tvrdou kůži, tvrdou lebku, tvrdou šiji.“ —

Odpoledne se zase shromáždila četnější společnost na palubě. O předmět rozhovoru nebyla nouze. Mělif jsme veliké

město před sebou, které někteří z nás dobře znali, a tak mohli tážajícím se zodpovídati různé otázky.

„Zdá se mi, že vidím tamto náměstí, zdobené stromovím a keři“, poznamenává kdos, ukazuje prstem ke středu města.

„Ano“, vykládá náš generální konsul, „služe „Place des Canones“. Míváme na něm koncerty turecké hudby vojenské.“

„Jest zde velká posádka?“

„Asi 500 pušek a 250 šavli. Tamto vidíte kasárny. Více na levo před náměstím jest serail, t. j. vládní budova, ve které bydlí turecké úřady.“

„Je zde nějaký vyšší turecký úředník?“

„Ano, váli, který stojí v čele vilájetu bejrutského. Celá říše turecká dělí se totiž na provincie, zvané vilájety, v jejichž čele stojí váliové, rovnající se asi našim místodržitelům. Vilájety dělí se v sandžaky, čili livy, které spravují mutessarifové, odpovídající asi našim bývalým „krajským“; kraje tyto dělí se v okresy, zvané kasas, spravované kaimakamem, který se rovná asi našemu okresnímu hejtmanu. Kasy dělí se na menší obvody, zvané nahies, řízené mudiry.“

„Patří Jerusalemu pod správu zdejšího váliho?“

„Nikoliv. Jerusalemu není sice sídlem váliho, má jen mutessarifa; ten však nepodléhá žádnému náčelníku vilájetu, nýbrž jest bezprostředně podřízen ústřední vládě v Cařihradě.“

„Patří některé krajiny Palestiny k vilájetu bejrutskému?“

„Dvě livy, jejichž středy jsou města Akka (Ptolemais) a Nabulus (starý Sichem).“

„Kam patří Zájordání?“

„K vilájetu Súrja s hlavním městem Damaškem.“

Poslouchal jsem se živým zájmem a střádal si různé tyto vědomosti pro dobu pozdější, ve které jich budu potřebovat, zvláště pro jaro, kdy hodlám zdržeti se v Bejrutě asi půl měsíce.

„Jsou zde asi též vysoké úřady církevní?“ pokračuje hovor.

„Sídlí tu celkem šest biskupů, tedy asi tolik jako ve Vídni, a to: 1. arcibiskup obřadu latinského, který jest apoštolským delegátem pro Syrii, 2. jeho světící biskup, 3. arcibiskup maronitský, 4. biskup melchitský, 5. syrský a 6. řecko-východní (nesjednocený).“

„Jak jest zde postaráno o školství?“

„Sotva které jiné město má tolik škol, jako Bejrut. V čele stojí universita sv. Josefa, řízená francouzskými jesuity, s fakultou medicínskou, orientální, filosofickou a theologickou; dále tu máme medicínskou fakultu s vyučovacím jazykem anglickým, založenou americkými presbyteriány. Ke dvěma vysokým školám druží se asi čtyři školy střední („kolleje“) a konečně asi 94 školy obecné, z nichž 27 pro mohamedány, ostatní pro křesťany.“

„Panuje tu tedy čilý ruch kulturní!“

„Zajisté. K jeho rozmachu pracuje dvacet tiskáren!“

„Překvapuje mě tak veliký počet. Nikdy bych byl netušil, že se tu tolik tiskne. Slyšel jsem jen o dvou velikých tiskárnách: o jesuitské a americké! Zajímám se velice o arabské knihtiskařství; nemohl byste nám, pane hrabě, podati několik určitějších dat o zdejších knihtiskárnách?“

„Knihtiskárna jesuitů jest nyní úplně moderně zařízena. Můžete si dáti tisknouti knihy v jazyku italském, francouzském, anglickém, latinském, a — co zvláště na váhu padá — má bohatou zásobu písmenek arabských, syrských, koptických, arménských, habešských, řeckých. I turecké knihy tiskne. Má svůj ústav písmolitecký, ústav pro výrobky galvanoplastické, fotolitografické, ústav pro fotogravuru atd.“

„Jaký mají pohon?“

„Parní. Jest to nyní největší knihtiskárna v celém Turecku. Může závoditi s největšími firmami lipskými.“

„Má patrně mnoho práce; co se zde všechno tiskne?“

„Každý týden tiskne list, určený pro lid, a zvaný „Bašir“, t. j. „Posel“. Podává nejnovější zprávy z celého světa. Čte se nejen v Orientě, nýbrž i v Americe. Týdenník ten čelí již po 35 let druhému zdejšímu týdenníku, vydávanému americkými presbyteriány a útočícímu proti církvi katolické.“

„Smí „Bašir“ přinésti svobodně všechny zprávy?“

„Bohužel, že jest mu stále zápasiti s úzkoprskou censurou tureckých úřadů, která zabíhá nejednou až do směšnosti. Daly by se vypravovati celé kroniky o tužce tureckého censora.“

„Vypravujte nám nějakou!“

„Kdysi přinesl „Bašir“ zprávu z Číny, ve které se častěji mluvilo o Pekingiu. Aby nemusil spisovatel jednotvárně slova toho opakovati, užil rčení „hlavní město Číny“. Censor slova tato škrtl a nahradil slovem Peking!“

„Proč to?“

„Poněvadž by při četbě někteřému tureckému poddanému mohlo napadnouti, že kromě Cařihradu jest ještě nějaké jiné hlavní město na Východě. Tím by však loyaha tureckého občana byla značně otřesena; ten musí mysliti, že Cařihrad jest první mesto na zeměkouli. Poslyšte však, co se stalo dále. V jiném čísle psal „Bašir“ o „hlavním městě Egypta“. Politický úředník tento název zase škrtl a nahradil ho zcela mechanicky zase slovem „Peking“. Teprv po dlouhém vyjednávání dovolil místo „Peking“ položití Kahýru, slova „hlavní město Egypta“ však musila býti naprosto vyloučena.“

„Turectví censori znají patrně výborně zeměpis.“

„Dle jejich náhledu neexistuje ani Armenie, ani Makedonie. Aspoň se nesmí těchto slov užívat. V hlavě jejich existují jen vilájety velikého císařství ottomanského. — Roku 1881 pochválil „Bašir“ františkany, že věrně střežili vždy Sv. zemi, byť by to bylo i krev stálo. Zmínka o krvi stačila tureckému úředníku, aby časopis — zastavil. Teprv za měsíc podařilo se zakročením francouzského konsula vymoci dovolení k dalšímu vydávání. — O stávkách v Evropě nesmí se zdejší tisk zmiňovati ani slovem. Mohlo by napadnouti i tureckým poddaným zkusiti něco podobného, a co by si pak kaimakamové a mudirové počali! Ano, r. 1888 došla věc tak daleko, že byla celá knihtiskárna z úředního rozkazu — zavřena!“

„Uškodil zákaz knihtiskárně?“

„Právě naopak — prospěl jí. Když turecké úřady Evropanům něco nařídí, tu se obyčejně s vykonáním příliš nepospíchá. Hledá se ochrana u konsula a zatím se jedná tak, jako se jednalo před vydáním zákazu. Tak bylo i v tomto případě. Jesuité tiskli dále, zakročili u francouzského konsula, ten zase u ministra věcí zahraničných, a konec konců byl, že tiskárna, která byla dosud úředně jen „trpěna“, byla nyní dokonale úředně uznána.“

„Jest to politika lidí, kteří si myslí, že mají v ruce velikou moc; vyvezou celou svoji artillerii na kopec, spustí kanonádu a za chvíli s fiaskem ustupují. Jest to politika dokonávajícího člověka, který se náhle vzchopí, napne celou svoji energii, aby za okamžik shledal, že jeho životní síla jest — vyčerpána.“

„Knihtiskárna jesuitů těší se v kruzích evropských učenců, hlavně arabistů, nejlepší pověsti. Vydala celou řadu arabských

knih, příruček k naučení se jazyku arabskému, mluvnic, čítanek, slovníků atd. — Dvakrát do měsíce vychází arabská revue „Al-mašriq“ (= Východ), obsahující celou řadu vědeckých článků z nejrůznějších oborů.“

„To jest všecko velmi krásné. Řekněte nám však, pane, za jakým hlavním účelem byla knihtiskárna založena?“

„Hlavní cíl knihtiskárny byl a jest missijní. Jesuité měli již dávno v Syrii rozsáhlou missii. Ke zdárné missijnářské činnosti mezi obyvatelstvem, mluvícím arabsky, jest však třeba znáti jejich jazyk. Poněvadž však jesuité, chopí-li se studia nějaké věci, nespokojují se jen s povrchností, nýbrž snaží se věc vzít hluboko, od základů, proto se členové řádu zde věnovali a věnují vědeckým studiím jazyka arabského a vůbec jazyků východních. Studium jazyka arabského podporováno jest též tím, že mají jesuité ve svém středu vzdělané členy, jejichž mateřština jest jazyk arabský. Snahy tyto vedly k zařízení fakulty orientálních jazyků, která má zvučné jméno i v Evropě a v Americe. K missijním svým účelům potřebovali knihtiskárny, ve které by se mohly tisknouti různé pomůcky pro školy, jako arabské katechismy, biblické dějpravy, zpěvníky, modlitební knihy, početnice atd. Bude-li mít někdo z přítomných pánů příležitost zavítati do Bejrutu, nebude litovati, navštíví-li knihtiskárnu osobně a dá-li si vše ukázati. Může býti ujištěn, že se mu dostane nejlaskavějšího přijetí.“

„Jsou knihy obsahu náboženského překlady do arabštiny z jazyků západních anebo jsou to práce samostatné?“

„Oběho druhu lze nalézt knihy v knihtiskárně. Přeloženy jsou na př. Tomáše Kempenského „O následování Krista“, spisy Dupontovy, Rodriguezovy, Alfonse z Liguori, Františka Saleského, Nierembergovy, Segneriho atd. I o pražském Jesulátku mohou se Arabové poučiti ve své mateřštině.“

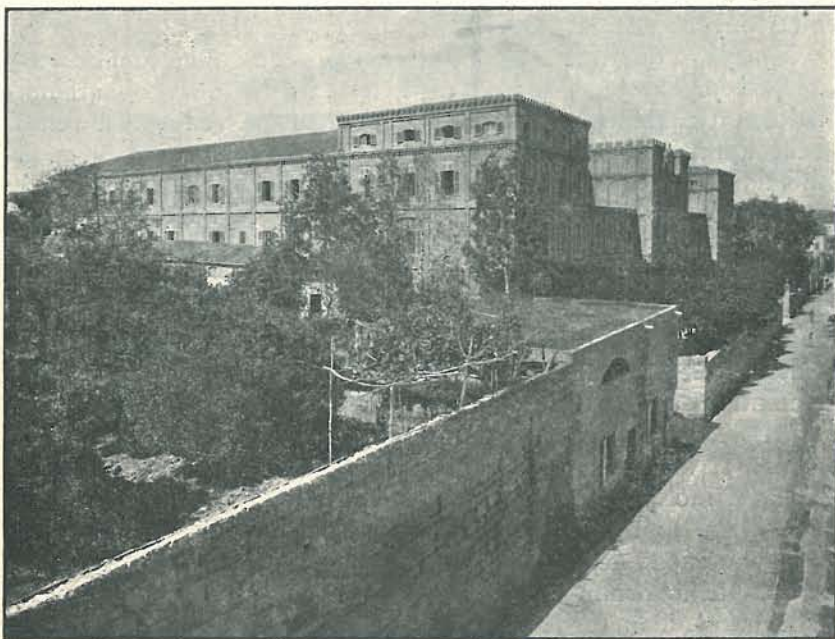
„Jsou drahé tyto arabské knihy?“

„Velice laciné. Brožované „Následování Krista“ stojí asi 1 korunu 40 haléřů.“

„Jesuité pěstují asi též apologetickou literaturu?“

„Ano. Vydali na př. arabský překlad Schiffmacherových „Sporů náboženských“ a jiné věci toho druhu. Jsouť nuceni hájiti víru katolických Arabů, roztroušených po Libanu, proti útokům amerických presbyteriánů, kteří konají své „missie“ podob-

ným způsobem, jako jejich soudruhové, přicházející z Německa do Rakouska mezi katolíky. Sotva že sem přišli, již založili tiskárnu a v ní vytiskli v arabském jazyku různé pamflety, kterými se podporuje „apoštolská“ činnost jejich druhů v Evropě, jako pověstná „Monita secreta“ atd. K této provokaci nemohou býti jesuité lhostejni.“

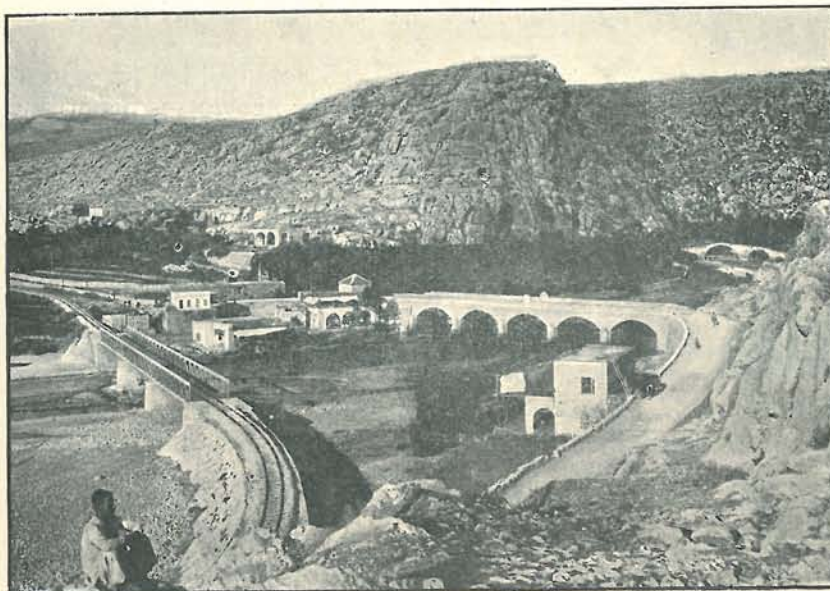
Francouzská universita v Bejrutě.

„Potkávají se snahy amerických samozvanců s úspěchem?“
 „Zde nikoliv. Ačkoliv jsou v boji Američané se svými dolarovými podporami ve velké výhodě proti frankům jesuitů, sebraným v Evropě s velikou námahou, přece Arabové a Maronité na Libanu upřímně lnou k víře svých otců a nedají se zviklati ani lákavými sliby hmotných výhod. Jen rozkolní Koptové v Egyptě přecházejí znenáhla do lůna církve anglikánské.“
 „Rozšiřují zde biblické společnosti též arabské bible?“

„Ovšem že!“

„Vydali též jesuité nějakou arabskou bibli?“

„Epochální dílo v literatuře arabské a nejdůležitější práce knihtiskárny jesuitské jest vzorný překlad celé bible do jazyka arabského. Pracná ta kniha, pořízená na základě původního znění hebrejského a řeckého, došla úchvaly patriarchů všech obřadů východních, po stránce jazykové pak nemohli jí odepřítí

Ústí Psí řeky (Nahr el-kelb) do moře (na sever od Bejrutu).

ani nejpřednější orientalisté evropští, jako de Lagarde, Gildemeister a jiní svého uznání. Na jakém stupni dokonalosti stojí arabský tisk této bible, patrně odtud, že se dostalo r. 1878 tiskárně za vystavenou tuto práci umění knihtiskařského zlaté medaile a znalci prohlásili, že úhlednost písma převyšuje všechny dosavadní publikace arabské. Ještě jednou vám, pánové, doporučuji navštíviti příležitostně osobně jmenovanou tiskárnu.“

Těšil jsem se, že budu moci tohoto pokynu jedenkrát uposlechnouti. Mámt na programu též cestu z Jerusalema do Bej-

rutu, a pobyt v Bejrutě vypočtený asi na čtrnácte dní. Pak se seznámím podrobněji se zařízením university sv. Josefa a s jinými památkami města. Odtud budu konati vycházky k ústí Psí řeky (Nahr el-kelb), kde jest ve skále vytesáno množství nápisů assyrských, egyptských, řeckých a latinských. Odtud podívám se dále na sever do města Džbejlu, které jest známější pod antičtým názvem Byblos. Z Bejrutu budu cestovati na jih do Sidonu, na místo bývalé Sarepty, do Tyru! Jaká to bude rozkoš, jaký to archeologický požitek, viděti na své vlastní oči místa tak památná!

Než to vše až později! Dnes bych nejraději byl již v Jerusalemě. Mohl jsem tam již býti, kdyby nebylo — neúprosné karantény. Dnes však zase jeden její den skončen. Neuchvátí-li nám žádnou obět, již zítra, v pátek večer vyjedeme, v sobotu ráno se vylodíme v Jaffě a odpoledne budeme již — v Jerusalemě!

KAPITOLA XVI.

OKOVY ZAJETÍ P ADAJÍ, SLADKÁ SVOBODA NASTÁVÁ.

Radostné vědomí, že jest dnes (14. října) poslední den hořké karantény, že za dvanácte již hodin opustíme Bejrut, abychom pluli bližší k svému vytknutému cíli, nedovolovalo nám dlouho na lůžku prodlévati. Ranní šero nás záhy vylákalo na palubu, kterou služebný personál právě myl. Pumpou čerpal z moře vodu a zatopil jí celou podlahu. Kneippiánům naskytla se tu příležitost brodit se v mořské rose. Leč i ti, kteří nejsou právě přáteli vody, brodí se — ovšem v botách — v rozlitém moři a dýchají jeho výpary.

Procházejíce se hledíme na moře, které tu leží před námi jak obrovský Titán. Vlny jeho šumí svoji ranní píseň a v nachu paprsků probouzejícího se slunce začínají obvyklou denní práci — důkaz to, že obr náš není snad zdeptán, že neroztříštil si lebku o tisícera skaliska, do nichž včera pral. Přece však se zdá, že jest po namáhavé práci předcházejících dnů znaven, že se mu nechce rychle povstati, že by si rád ještě — zdřímnuł. Tak slabounký jest dnes pohyb jeho vln, že lze na hladině zcela zřetelně pozorovati nesčetné různé proudy, kterými jest moře protkáno, jako lidské tělo drobnými nervy.

Za chvíli přichází na palubu též přítel s tváří skorem mrzutou.

„Proč jste tak kysele naladěni?“ táži se rychle.

„Prosím vás, kohopak naladila již karanténa do růžova?“

„Ale vždyť jest dnes již poslední její den, který nebude trvatí déle, než trvá každý den jiný. Ostatně já, když jest zle, vzpomínám si na doby, ve kterých bývalo ještě hůře a jsem spokojen s tím, že jest aspoň o něco lépe. Tak i celá naše čtyřdenní karanténa jest jen nepatrným svízelem u porovnání s obtížemi, jež bylo překonati starým poutníkům, ubírajícím se do Sv. země. Od nás z Čech putoval na př. do Palestiny r. 1493 Jan Lobkovic z Hasištejna. Přibyl do Benátek již dne 5. května, mohl však vstoupiti na loď teprv třicátého dne téhož měsíce. Bylo mu tedy čekati celých 25 dní. K Jaffě připlul dne 6. července. Nesměl však vystoupiti na břeh, dokud se mu nedostalo od politických úřadů palestinských „glejtu“, na který mu bylo opět čekati na lodi před Jaffou až do 20. dne téhož měsíce, tedy celých 14 dní. Asi o sto let později putovali ke hrobu Kristovu jiní dva čeští kavalíři, Křištof Harant z Polžic a Heřman Černín z Chudenic. Dorazili do Benátek dne 19. dubna 1598 a na loď musili čekati až do 12. července, tedy celého čtvrt roku!“

„A kdy se dostali do Jaffy?“

„Teprv dne 31. srpna!“

„Vaše vypravování jsou pro nás velice nepatrnou útěchou. Vždyť žijeme v dobách elektriny a páry, v době, kdy z Terstu do Jaffy — nezastavuje-li se nikde — lze se dostat za čtyři dny. Počítejte, kolik dní jsme naproti tomu my již na cestě z Terstu! Věřím, že ctnost, která vás Čechy krásí, jest trpělivost, která se spokojí s vědomím, že jest sice zle, že by však mohlo býti ještě hůře. Pro nás Američany, kteří jezdíme rychlíky, až lidské kosti praští, jest karanténa turecká nesnesitelnou. Myslím, že vinu na této instituci aspoň v našem případě nese turecká vláda ve své umíněnosti karanténu nařizující, aby mohla lidi dobré vůle sekýrovati a tak aspoň nějakým způsobem ukázati svoji autoritu značně již schátralou.“

„Jest pravda sice, že poutníci, o kterých jsem se vám zmínil, nežili v době páry, že žili v době, kdy nebyla pravidelná, vyvinutá doprava do Palestiny, žili však přece i oni v době — karantén.“

„Myslíte, že byla již tehdy tato šelma, dusící naše prsa i srdce, známa?“

„Křištof Harant ve svém cestopise zmiňuje se již o pozemní karanténě a výslovně užívá slova vlašského „la quaran-

tana“. Již v Tridentu musili si opatřiti od úřadů vysvědčení, že jedou z „dobrého povětří“. Jeť prý ve Vlaších obyčej, že každý cizinec musí předložiti úřední průkaz, že nepřichází z krajiny zamořené! Nemá-li tohoto „kundšaftu“, pak mu ukáží halapartnami cestu zpět a křižují se před ním jako před čertem. Chce-li přece bez „kundšaftu“ se do města dostat, musí dříve po čtyřicet dní opodál města v nějakém „špitále“ čekati, o tomto čtyřicetidenním pobytu vysvědčení předložiti a pak teprv jest do města vpuštěn a smí cestovati dále.“

„Na pevnině jest karanténa snesitelnější, poněvadž se dá -- obejítí anebo prorazit. Jak jest však možno nám zde na vodě karanténě se vyhnouti? Když jsem cestoval před čtrnácti roky Palestinou, přibyl jsem též do Naplusu. Sotva jsme se rozhlédli po městě, již tu byla zpráva, že nad městem a celým okolím jest vyhlášen — ne sice stav obležení, ale — karantény. Po celém obvodu, až kam sahala demarkační čára, byl postaven hustý živý plot — kordon tureckého vojska, který měl dbáti toho, aby nikdo ze zamořeného kruhu se nedostal a nemohl snad nákazu zavléci jinam.“

„Co jste učinili?“

„Nemohli jsme se tu přece zdržeti dle přání turecké vlády! Najali jsme si Araba, který znal každou horskou stezičku, a ten nás vyvedl — za kordon. My tři lidé jsme porazili, či prorazili celou tureckou armádu! Pamatuji se velice živě, jak zajiskřili našemu vůdci oči, když dostal od nás za svůj strategický výkon stříbrnou medžidi (= tolar) ve chvíli, kdy řekl: „Jsme z dostřelu tureckých pušek!““

„Vyhnul jste se přísnosti zákona o karanténě. Snad vás bude zajímati, povím-li vám, jakým způsobem proklouzl Harant, o němž jsem se vám právě zmínil.“

„Také proklouzl?“

„Po americku. Když přibyl se svým soudruhem Heřmanem Černínem a jedním služebníkem k Benátkám a předložil písemný doklad, kterým politický úřad v Tridentu potvrzoval, že přicházejí z „čistého povětří“, tu benátský úředník shledal, že vysvědčení jmenuje jen dvě osoby: „Signor Hermanno Czernin de Chudenicz col uno servitore“ (t. j. pana Heřmana Černína z Chudenic s jedním služebníkem). Policejní orgán benátský poukazoval k tomu, že by se páni zle měli, kdyby proti nim zakročil

s celou přísností zákona, stanoveného proti těm, kdož podvodně chtějí se vymknouti předpisům o karanténě. Radil jim však, aby se vrátili do Tridentu a nové vysvědčení si opatřili, které by potvrzovalo, že skutečně, jak vypovídají, všichni tři a nikoliv jen dva stále společně cestovali.“

„Vrátili se tedy z Benátek do Tridentu a pak zase vážili do Benátek cestu druhou k vůli karanténě?! Toť neslýchané!“

„Poslyšte, co Harant učinil. Zkusil následující „fortel“: S veselou tváří upozornil Vlacha, že nesprávně četl a žádal ho, aby četl pozorněji ještě jednou. Ital si dal říci a četl: „Signor Hermann Czernin“. Harant náhle úředníka čtoucího přerušil a ukazuje prstem na Černína praví: „Prosím, Heřman Černín jest tento pán!“ Úředník četl dále „de Chudenicz“. V tom mu zase Harant skočil do řeči a ukazuje na sebe, pravil: „Z Chudenic — toť moje příjmení.“ Když byl Vlach přečetl „col uno servitore“, ukázal na služebníka a obořil se na úředníka, že by k vůli jeho neznalosti měli konati cestu tak dalekou.“

„A úředník?“

„Přívětivě je propustil, omlouvaje se, že jim nechtěl nikterak ukřivditi. Pan Harant pak měl velikou radost, že tato „fortelná kratochvíle“ se zdařila, že tak snadno jméno jedné osoby na dva „potáhl“.“

„Dejte pozor, aby se vám nestalo něco podobného“, upozorňoval Američan. „Odpoledne přijde na loď celá turecká kancelář a bude také vydávati vysvědčení, že jsme se karanténě náležitě podrobili, a že nebylo na nás nic podezřelého shledáno. Průkaz ten bude nám předložiti zdravotnímu úřadu v Jaffě. Dejte pozor, aby vaše české jméno na vysvědčení správně napsali, aby se vám nestalo něco podobného, jako panu Harantovi. Kdybych chtěl následovati jeho příkladu a pomoci vám v Jaffě, předložiti moje vysvědčení a říci, vy že se jmenujete Breen a já Ondřej, nebylo by vám pomůženo, poněvadž se zde nevydávají společná vysvědčení, znějící na více jmen. Ostatně jest obava moje bezpodstatnou. Uvidíte, že se vás v Jaffě po nějakém vysvědčení nebude nikdo ani tázati. Budete si je moci uložit mezi památky na nejkrásnější dny svého života, prožité v karanténě. Uvidíte, že některý cestující si vůbec ani žádného vysvědčení nevezme, aby nemusil platit poplatek, a v Jaffě — bude také dobře! Nemyslete, že turecké úřady jsou tak drakonické, jak

se za to mnohdy má. Někdy se sice cedí komáři, jindy však se zase velbloudi pouštějí.“

Čekal jsem dychtivě na odpoledne, až uvidím tureckou kočující kancelář, vybírající poplatek a vydávající „kundšaft“ o přežití karanténě. — Celý soudní dvůr s císařským tureckým fysikem se za několik hodin skutečně dostavil. Usedli v saloně první třídy, rozložili papíry, namáčeli pera a psali jednotlivým cestujícím, svobodně se dostavujícím, vysvědčení. Prohlídka zdravotní byla prováděna velice „svobodomyšlně“. Fysik sotva že koho poctil svým pohledem. Za to byl přísnějším pokladník, vybírající poplatky.

„Co se platí?“ táží se jednoho spolucestujícího, který si prohlížel vysvědčení, které byl právě obdržel.

„Deset piastrů.“

„Deset piastrů? Nemám dosud žádných tureckých peněz“, pravím jaksi ztrnule.

„Nechňte si zbytečných starostí. Turecká vláda a její organy přijímají též jiné peníze, na př. napoleondory. Dejte zlatý dvacetifrank a vrátí vám. Dejte jen pozor, aby vás při měnění peněz neošidili. Víte zajisté, že jest zde na Východě tureckých mincí tak veliký počet a kurs jejich tak složitý, že se jest těžko v této peněžní otázce vyznati. Chcete-li platiti napoleondory, pak pamatujte, že turecké úřady vyplácejí za jeden 93 piastry. Po odečtení 10 piastrů karanténního poplatku dostanete nazpět 83 piastry. Nevím, v jakých mincích vám tento obnos vyplatí. Přijďte však, libo-li, ke mně a já vám peníze přepočítám, aby snad něco za nehtem pokladníkovým neuvázlo.“

Přistoupil jsem blíže ke stolu a prohlížel jsem si turecké pány v červených fezích, ostatně však oblečené zcela po evropsku. Tázali se, jak se jmenují. Vyslovil jsem své české jméno. Opakovali si je. Bvlo by těžko říci laskavému čtenáři, jak toto české jméno zní, když jest vysloveno několika tureckými jazyky. Ačkoliv má i turečtina své „č“, přece bych se ani sám k svému jménu nehlásil, kdybych je slyšel vyslovovati tak, jak činili tito organové. Ostatně vysloviti toto jméno byla jen první doba obtíží. Druhá nastala, když písař měl jméno toto napsati písmenami arabskými. (Turečtina se píše až na některé nepatrné úchylinky tímž písmem, jako arabština.)

Položil jsem na stůl zlatý dvacetifrank (napoleondor), dostal jsem „kundšaft“ a k tomu plnou hrst tureckých peněz. Běžel jsem s otevřenou hrstí k onomu spolucestujícímu, který se byl nabídl, že mi peníze přepočítá.

Vypukliny a nápisy assyrské při ústí Psí řeky.

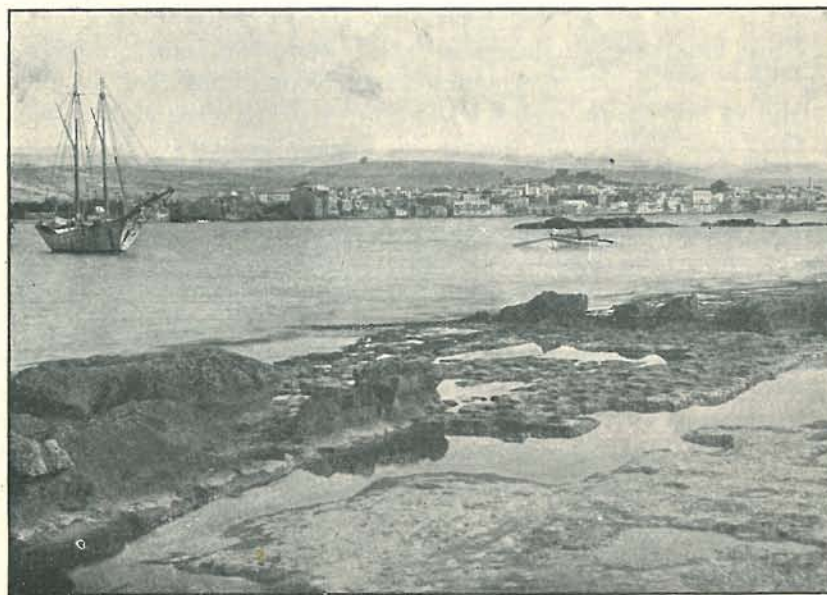
„Prosím, pane, pomozte mi to všechno spočítat“, volám sy-paje obsah svých dlani na stůl vedle stojící.

„Tento veliký peníz“, vykládá laskavě dobrovolný revisor mého tureckého pokladu, jest tak zv. medžidi, t. j. tolar, za

který počítají turecké úřady 19 stříbrných čili dobrých piastrů. Jedna medžidi jest o něco více, než vaše čtyři koruny.“ (1 piastr = 24 hal., tedy 19 pi = 4 K 56 h.)

„Dali mi též tyto čtyři mince, které se podobají velice medžidi, jsou však mnohem menší.“

„Peníz tento sluje ruba medžidi, t. j. čtvrt tolaru, má cenu 4 dobrých piastrů a 30 para, tedy čtyři tyto čtvrttolary se rov-

Pohled na Sidon.

nají 19 pi. Připočteme-li jejich cenu k ceně medžidi, máte již 38 piastrů, které jste obdržel zpět.“

„Jakou cenu má čtvrttolar v rakouské měně?“

„Rovná se 1 K 14 h.“

„Deset kusů této mince“, pokračuje můj instruktor, bera do rukou veliké kulaté bronzové plechy, „má cenu 25 dobrých piastrů, t. j. celkem $39 + 25 = 63$ pi. Jeden takovýto peníz sluje bešlik a má cenu dvou dobrých pi. a 20 para, tedy pětřetého piastru, má jeden piastr 40 para.“

„Dle naší měny má tedy 1 bešlik cenu asi 60 h?“

„Ano. Dvacet těchto mincí bronzových“, pokračuje náš dobrovolný dragoman bera do rukou jiné plíšky, „má cenu pěti dobrých pi. Jsou to t. z. metaliky. Jeden má cenu 10 para; připočteme-li těchto 5 pi k 63 pi, máte již 68 pi, jež jste dostal zpět.“

„Jeden metalik rovná se tedy asi našim 6 halěrům?“

„Tak jest. Jest to nejběžnější drobná mince. Jsou ještě sice menší mince měděné, jako chamsí, fanas, qabaq, ty však zřídka kdy jest viděti. Jejich skutečná cena jest značně menší, než nominální a v každém skoro městě mají cenu jinou. Tak na př. qabaq má nominální hodnotu 40 para, ve skutečnosti však v Jaffě platí 8, v Jerusalemě docela jen 5 para, v Bejrutě pak není vůbec ani v oběhu.“

„Jestliže jeden piastr, mající 40 para, se rovná asi 24 hal., pak musí býti para penízem velice nepatrným, rovnajícím se 0'6 hal., tedy asi polovině našeho halíře. Jaký tvar má a z čeho jest ražen takovýto peníz?“

„Para jest „veličina“ pouze pomyslná, existující jen při počtech, nikoliv však ve skutečnosti. Obyčejnému žebrákovi dávají Evropané z pravidla metalik, t. j. 6 hal., tedy více poměrně než v Evropě.“

„Jest snad piastr také jen veličina pomyslná jako para?“

„Jen zlatý piastr jest imaginérním penízem. Stříbrných však piastrů máte ve vašich peněžích 15 kusů. Připočtete-li je k předcházejícím 68, máte 83 piastry. Dal vám tedy z vašeho napoleonodoru zpět zcela správně.“

„Děkuji uctivě za laskavé vysvětlení. Jest ho skutečně třeba, má-li se kdo v těchto tureckých mincích vyznati.“

„Až budete cestovati po Palestině, uvidíte ještě jiné různé mince, jako půltolar (nuss medžidi), půlbešlik, dvoumetalik (qameri), stříbrný půlpiastr. Jiných drobných mincí nebudu ani jmenovati. Buďte opatrný při výměně peněz! Koluje tu veliké množství mincí falešných, děravých, obroušených, starých tureckých, francouzských, vlašských a jiných.“

„Vyzná se prostý Arab v této směsici peněz?“

„Arab má velice vyvinutý peněžní — čich. Ostatně v obecném životě nepočítá tak, aby sčítal piastry a pary, jako vy sčítáte koruny a haléře, chtějíce udati cenu nějaké věci. Tážete-li se

na př. drožkáře, co žádá za dopravu do místa X., neřekne vám „tolik piastrů a tolik par“, nýbrž řekne vám na př.: „Dáte mi dvě medžidi a dva bešliky.“ Chcete-li koupiti na př. střevíce a tážete-li se, co stojí, řekne vám Arab: „Půl medžidi a půl bešlika.“ Ptáte-li se, co jest vám platiti za donášku zavazadla, řekne vám nosič na př.: „Dva bešliky a tři metaliky“ a pod.“

„Jest to tedy asi tak, jako kdybychom v Rakousku udávali cenu: předmět stojí dukát a pětikorunu, nebo: zaplatíte zlatník a dva dvacetihaléře.“

„Tomu, kdo nepříjde do bližšího obchodního styku s Arabi, stačí uměti platiti franky a metaliky a věděti, že za jeden frank musí dostati při výměně aspoň 17 metaliků. Arabové udávají cizinci cenu zboží neb služeb ve větších městech ve francích.“

„Všiml jsem si, pane, že jste činil rozdíl mezi dobrými piastry a špatnými. Myslil jsem dosud, že jest každý piastr, který východní člověk dostává, d o b r ý m.“

„Třeba rozeznávati cenu piastrů tureckých u úřadů od hodnoty piastrů v obchodě. První má cenu o něco vyšší, jest tedy „dobrý“; za druhý platí méně, jest to tedy špatný piastr. Rozdíl poznáte na těchto příkladech: Za napoleonodor jste obdržel právě nyní od tureckých úřadů 93 dobré piastry (arabsky: Qyrš sar), v obchodě však, až budete něco kupovati, budou vám čítati napoleonodor výše, v Jerusalemě na př. dostanete 109 piastrů, ovšem „špatných“ (qyrš šuruq). V Jaffě dostanete docela za 1 napoleonodor 124 pi. Jiný příklad: 1 medžidi má cenu 19 dobrých pi, v Jerusalemě pak 23 pi, ovšem špatných.“

„Jak jest vyložiti, že jeden a týž peníz má vyšší cenu v jednom městě než v druhém, n. př. — jak jste pravil — za napoleonodor dostanu v Jerusalemě 109, v Jaffě však 124 piastry? U nás má přece n. př. koruna tutéž cenu ve Vídni jako v Praze.“

„Jest to místní kurs různých mincí, který jest v Palestině skorem v každém místě jiný. Tak n. p. altlik, peníz to bronzový, má u státních pokladen cenu 5 pi; v obchodě však v Jerusalemě platí 6 pi, v Bejrutě 6 pi a 5 para, v Damašku 6 pi 10 para, v Jaffě docela 7 pi!“

„Tak jest možno vyznati se v takovém zmatku?“

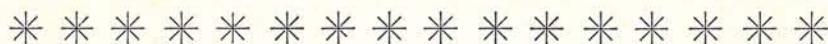
„Jest k tomu třeba delší prakse.“

Vzdáviv se prohlížel jsem si pozorněji turecké mince, zvláště metalik. Na líci uprostřed jest tak zvaná turra, t. j. monogram,

či lépe řečeno kryptogram, mající podobu zavřené pěsti a obsahující písmem řečeným tult čili ryhany psané jméno sultánovo s jeho tituly. Kolem něho vine se v podobě půlměsíce článkovaný řetěz, na kraji pak vybledlá guirlanda, otřená právě tak, jako moc a lesk tureckého císařství. Rub metalika liší se od líce pouze tím, že místo podpisu sultánova čteme arabskou větu: duriba fi Konstantynýje (= raženo v Cařihradě) a letopočet.

„Zač jste vlastně onen karantenní poplatek platil?“ táže se můj přítel vytrhuje mě z ohledávání tureckých mincí.

„Za to, že mě turecká vláda zavřela na čtyři dny do vězení a za to, že mě po celou tuto dobu opatrně střežila, bych nemohl uniknouti.“

KAPITOLA XVII.

VE VODACH, PO KTERÝCH BYL DOPRAVOVÁN MATERIÁL KE STAVBĚ CHRÁMU ŠALOMOUNOVA.

Když začalo slunce dne 14. října chýliti hlavu k odpočinku, tu rozlétla se po palubě „Elektry“ radostná nálada, která dýchala zářícím obličejem každého z našich spolucestujících. Řetěz karantény, kterým jsme byli spoutáni, padá s našich unavených rukou i nohou, zahazujeme jeho tureckého vězení do bezedného moře, dýcháme sladký vzduch — svobody. Zdá se, že tento radostný tón vydává i signál „Elektry“, oznamující, že již se začíná zase hýbat, aby nás vodami foenickými, kolem břehů sidonských a tyrských dopravila — do Jaffy. Zítřa časně ráno vkročíme již na posvátný břeh Palestiny!

Sedíme na palubě, hledíme na Libanon, který se začíná znenáhla zahalovati do černého pláště nočního a vzpomínáme, jak památné jsou mořské vlny, které nyní brázdíme. Tudy křižovaly svého času četné lodí foenické. Co však nejvíce poutá naši mysl k vlnám, kterými se nyní „Elektra“ brodí, jest vysloveno v I. Paral. 22, kde čteme, že David, pojav úmysl vystavěti v Jerusalemě nádherný chrám, jal se shromažďovati potřebný materiál, mezi jiným „též i dříví cedrového bez počtu, kteréz Sidonští a Tyrští přinášeli“ (v. 4). Do myslí naši derou se slova 3. Král., hlavy 5 a 2. Paral. hl. 2: „Poslal pak Šalomoun k Hiramovi (králi tyrskému) řka: „Ty víš o vůli Davida, otce mého, že nemohl vystavěti domu jménu Hospodina Boha svého pro války,

ale nyní Hospodin Bůh můj dal mír; pročez zamýšlím stavěti chrám jménu Hospodina Boha mého. Proto rozkaž, ať mi služebníci tvoji nasekají cedru na Libanu, neboť víš, že není v lidu mém muže, kterýž by uměl dříví sekati jako Sidonští. Dům zajisté, kterýž stavěti hodlám, veliký a nádherný musí býti, poněvadž veliký jest Bůh náš nade všecky bohy.“

Odpověděl pak Hiram, král tyrský, listem, poslaným Šalomounovi: „Vyplním všeliké přání tvé v příčině dříví cedrového i jedlového. Dělníci moji dopraví je s Libanu k moři, já dám je svázati ve vory a dám je připlaviti po moři do Joppe, ty pak odtud dáš je voziti do Jerusalema...“ I vybral Šalomoun dělníky z Israele a posílal je na Liban a přikázal, aby vzali kameny veliké, kameny skvostné k základu chrámu a aby otesali je do čtverhranu. Tesali tedy kameníci Šalomounovi a kameníci Hiramovi, Giblitští pak (obyvatelé města foenického Gibly, zvaného od Řeků Byblos) připravovali dříví a kameny k stavění domu.“

„Jak si představujete, že bylo dříví a kvádry z Libanu do Joppe dopravováno?“ táže se nás jeden spolucestující.

„Jak asi jest si představiti tuto dopravu“—odpovídá můj přítel — „k tomu máme zajímavou ilustraci v jedné vypuklině, která jest nyní majetkem pařížského Louvru a která zdobila svého času stěny paláce assyrského krále. Na vlnách mořských, hemžících se rybami, raky, želvami — mezi nimi též foenický bůžek Dagon, půl to člověka a půl ryby — pluje šest lodí dvojího typu: se stožárem a bez stožáru. Příklad, vybihající v koňskou hlavu, i záď jejich zvedá se skorem kolmo nad hladinou. Lodi bez stožáru mají přes celou délku narovnané dva až čtyři dlouhé trámy. Jiné lodi vlekou v moři za sebou tři trámy lany k zádi připevněné. Vesla, kterými se uvádějí lodi do pohybu a řídí, jsou dvojího druhu: buď vesla menší, jež ovládne jeden muž, anebo obrovská vesla, která mohou zdolati tři muži. Na podobných plavidlech dopravovali Foeničané dříví a kvádry na stavbu chrámu Šalomounova.“

„Proč si nedopravovali Israelité sami stavebních hmot?“

„Poněvadž staří Israelité nebyli národem plavců. Měla sice Palestina pobřeží mořské v délce asi 150 km, pobřeží to však zůstalo dlouho v ruku Filištanů a Foeničanů, takže Israelité neměli příležitosti v umění plaveckém se vycvičiti. První pokus o zařízení samostatného loďstva učinil Šalomoun, potřeboval

však opět pomoci Foeničanů. Bible (2. Paral. 8, 18) výslovně poznamenává, že Hiram poslal Šalomounovi po služebnících svých „lodi a plavce zručné na moři“.

„Byli tedy Foeničané instruktory Israelitů, jako Prušáci Japonců, a Foeničané tedy pracovali ve svých loděnicích pro ně lodi asi tak, jako anglické loděnice dnes pracují pro jiné státy.“

„Skoro bych mohl výrok váš potvrditi; jen že nebylo loďstvo Šalomounovo válečné, nýbrž obchodní.“

„Kam jezdilo, a co přiváželo?“

„Přiváželo zlato, stříbro, slonovou kost, opice, pávy a pod. Jezdilo se hlavně do Ofiru.“

„Kde byl Ofir?“

„Poloha tohoto místa není dosud konečně rozhodnuta. Někteří hledají zlatonosný Ofir v Arabii. Tak na př. jeden z novějších cestovatelů a badatelů Arabie, mnichovský Glaser, tvrdí, že místo to leželo na břehu Perského zálivu. Jiní tvrdí, že bylo záhadné místo někde na východním břehu Afriky. V novější době n. př. Peters hájí náhled, že zříceniny Zimbabe uprostřed zlatonosných polí čtyřicet mil na západ od Sofaly (naproti Madagaskaru uprostřed as mezi Zambežim a Limpopem) jsou starým Ofirem. Konečně pravdě nejpodobnější názor má za to, že Ofir dlužno hledati v přední Indii.“

„Jak mohlo loďstvo Šalomounovo z Jaffy dostati se do Přední Indie? Což již tehdy byla známa cesta kolem Afriky, či přeplavilo se Nilem a nějakým průplavem, spojujícím Nil s mořem Rudým?“

„Stanovištěm a východištěm loďstva Šalomounova nebylo Joppe, nýbrž Eziongeber, přístav to ležící na pobřeží zálivu Elanitského.“

„Název „Elanitský“ jest mi neznám.“

„Nyní slove záliv ten Akabský dle turecké pevnosti Kal'at el-Akaba. Nedaleko tohoto města lze viděti zříceniny města zvaného v bibli (3. Král. 9, 26) Elath, později Aelana, dle něhož záliv nesl jméno.“

„Jak dlouho potřebovali plavci Šalomounovi k cestě do Ofiru a zpět?“

„Tři roky.“

„Nyní by za tuto dobu objel dvanáctkrátě celou zeměkouli.“

„Dlužno míti na zřeteli, že plavba na moři Rudém byla ve-

lice nebezpečná a že staří, kteří se plavívali obyčejně blízko břehu na plachetních lodích, musívali v různých přístavech mnohdy dlouho čekat na příznivý vítr. O tom, jak nebezpečná jest pro plavbu jmenovitě úžina, vedoucí z moře Rudého do zálivu Adenského, svědčí její arabský název: Bab elMandeb, t. j. brána slz, nářků. Rovněž tak nebezpečná jest plavba v úzkém zálivu Akabském.“

„Byl tedy přístav Eziongeberský pro rozvoj loďstva Israelského nevýhodný.“

„Když později král judský Josafat (873 až 849) se pokusil o zřízení nového loďstva, tu prudká vichřice zničila v samém přístavu všechny naděje krále pro budoucnost.“

„Jaký měly as typ lodi Šalomounovy? Snad Dreadnoughtu?“

„Poněvadž byly zbudovány Foeničany, měly podobu též lodí foenických.“

„Měli Foeničané svůj samostatný typ lodí?“

„Zdá se, že nápodobovali Foeničané typy lodí egyptských. Ilustrací lodí starověkých národů se nám zachovala hojnost jednak na reliefech egyptských, jednak na vypuklinách assyrských. Ano, jeden obraz nám docela znázorňuje námořní bitvu, svedenou Assyry na malých lodicích v bažinách Elamitských.“

„Nejsou tedy Foeničané první, kteří budovali lodí?“

„Dříve as, než byly stavěny lodí námořní, byla hotovena různá plavidla říční, která umožňovala plavbu po Nilu v Egyptě, po Eufratu v Babylonii a na Tigridu v Assyrii.“

„Jsou též zachovány ilustrace těchto bárek?“

„Na obrazech egyptských jest nesčetný počet těchto lodic, ano máme obrázky z dob VI. dynastie, které nám představují docela dělníky, zhotovující lodice ze dřeva. Mezi památkami assyrskými pak lze viděti obraz širokého prámu, který spočívá na množství měchů, napuštěných vzduchem, aby nosnost jeho byla zvýšena.“

„Jest to věc velice zajímavá.“

„Zajisté by zájem váš vzrostl, kdybyste viděl, kterak na jmenovaném assyrském reliefu, nalezeném v Chorsabadě, za tímto prámem pluje svlečený Assyrový rovněž na nafouknutém měchu, který má podobu bezhlavého kozla, a kdybyste na jiném obrazi viděl, jak staří Assyrové tyto „kozly“ připravovali.“

„Tuším, že jsem četl, že dosud Arabové užívají podobných plavidel.“

„Ano. Arabové dopravují po Tigridu zboží různé tím způsobem, že zhotoví dřevěný prám, podloží jej měchy, napuštěnými vzduchem a jedou po řece dolů. Když přijedou na určené místo, zboží složí a prodají. Se zbožím prodají též dříví svého prámu. Z měchů pak vzduch vypustí, složí je, naloží na velbloudy a cestují zpět do svého domova, aby svoji plavbu na kozlích kožích později zase — opakovali.“

„Jest skorem k neuvěření, že Východ jest tak konservativní, že užívá týchž plavidel, jaká byla ve zvyku před tisíciletími.“

„Což byste teprv řekl, kdybyste viděl, na jakých plavidlech se přepravují Arabové na některých místech z jednoho břehu Tigridu na druhý! Arab si uplete z rákosí ploský koš, vysmolí jej a má loďku hotovou.“

„Toť připomíná nám (2. hl. II.) knihy Mojž., kde čteme, že Jochabed, matka Mojžíšova, svého malého chlapečka položila do „ošitky ze sítí“.“

„To jest do skřínky upletené z papyru. Plavidlo Arabů jest však značně větší. Mohli bychom jej porovnat s naší díží, na které též někdy naši hoši s kopistem v ruce cvičí se v plavecké dovednosti.“

Zatím se setmělo tak, že z protějšího břehu, jenž býval svědkem foenické slávy, nebylo ničeho viděti. Těšil jsem se nevěslovně, že za několik hodin již zítra ráno se konečně s „Elektrou“ rozloučíme a že budeme první své kroky počítati na půdě — posvátné. Přemítal jsem, že zítra, až budu hleděti s lodí na Jaffu, budu míti z Hradce Králové již uražených 4.291 km.

KAPITOLA XVIII.

VNITŘNÍ ÚŘEDNÍ JAZYK A PÍSMO V KRAJINÁCH DNEŠNÍ SYRIE V XV. A XIV. STOLETÍ PŘED KRISTEM.

Trpělivý čtenář vzpomínek z cesty do Syrie neodmítne snad pozvání, aby si zasedl dnes večer se mnou na palubu „Elektry“ a zalétl do minulosti pobřeží, kolem něhož v nočním tichu nás loď rakouského Lloydu unáší do — Jaffy. Dříve, než zítra toto město spatříme, nahlédneme do nejstarších kapitol jeho osudů.

Již Tutmosis III. (1515—1461 před Kr.), král osmnácté dynastie egyptské, jmenuje Japu, t. j. Joppe, Jaffu v seznamu měst syrských, kterých dobyl a která připojil ke své říši; seznam tento lze čísti na pylonech Ammonova chrámu v Thebách dosud.

Ačkoliv již tato zmínka jest zajímavá, přece mnohem více bude zajímati, že Joppe se jmenuje též na hliněných tabulkách el-Amarnských.

Jaké jsou to tabulky?

Egyptský král Amenofis IV. (1392—1374), opustiv Théby, dosavadní to sídlo svých předchůdců, založil a vystavěl si nové sídelní město, zvané egyptsky Echut-Aton t. j. horizont Slunce. Zříceniny tohoto místa, vzdálené asi 300 km na jih od Kahýry (na východním břehu Nilu), slují nyní el-Amarna dle stejnojmenného kmene beduinského.

R. 1888 nalezen tu vzácný poklad — více než 300 hliněných tabulek, popsaných klínopisy assyrskými; byl rozdělen mezi musea: berlínské (239 tabulek), britické (82 tab.), pařížské, petrohradské a kahýrské.

Při podrobném studiu těchto hliněných „listin“ shledáno, že jest to značná část archivu jmenovaného krále Amenofise IV. a jeho předchůdce Amenofise III. (1427—1392).

Archiv ten obsahuje jednak korespondenci dvora egyptského se dvorem babylonským, assyrským, mitanským (Mitani = národ, který tehdy sídlil v Mezopotamii a severní Syrii) a cyperským. Poněvadž tato hliněná korespondence psána jest jazykem babylonsko-assyrským, jest patrné, že byl tento jazyk tehdy, t. j. v XV. a XIV. století před Kr., v západní Asii jazykem diplomatickým, podobně as, jako jím jest za dnů našich francouzština.

Větší počet těchto hliněných dopisů obsahuje zprávy poslané ke dvoru egyptskému od různých místodržitelů, sídlících a vládoucích ve jménu egyptských faraonů v různých městech dnešní Palestiny a Syrie. Poněvadž i tyto listy jsou psány jazykem babylonsko-assyrským a písmem klínovým, jest patrné, že vnitřním jazykem úředním, ve kterém dopisovali egyptští místodržitelové v Syrii v XV. a XIV. věku před Kr. svému nadřízenému úřadu v Egyptě, nebyla egyptština, nýbrž assyrština.

Jeden z těchto úředníků egyptských, jménem Jabitiri, spravoval též město Joppe či Jaffu.

Bude snad zajímati laskavého čtenáře, podám-li mu doslovné znění listu Jabitiri-ho s příslušnými poznámkami.

Kdežto my dopisy začínáme obyčejně oslovením, vokativem, list Jabitiri-ho začíná adressou: „Králi, Pánu mému, Božství mému, Slunci mému.“ Titulatura tato převyšuje — jak patrné — všechny naše nejlichotivější a nejvyšší přívlastky, které adressátům dáváme. Co jest naše „Jasnosti“ proti „Slunce moje“, co jest naše „Veličenstvo“ proti „Božství moje“!

Kdežto my podepisujeme list na konec, podepsal se Jabitiri hned po adrese: „Jabitiri, služebník Tvůj, prach nohou Tvých.“ My sice projevujeme krátce před podpisem též svoji „šetrnou úctu“, „hlubokou oddanost“ atd., leč všechny tyto projevy převy-

šuje v pravdě orientální poklona: „prach nohou Tvých“. Jako prach — chce místodržitel jaffský říci — po kterém Ty, ó Králi, šlapeš a který nejnižší služebníci Tvoji stírají, jest věc nepatrná, nicotná, tak i já jsem u porovnání s Tvoji Výší bytost malá, nízká, bídná.

Po vyznání své nicoty Jabitiri projevuje svoji hlubokou úctu slovy: „K nohám Krále, Pána svého, Božství svého, Slunce svého sedmkrát a (opět) sedmkrát padám.“

Jabitiri byl asi u svého pána obžalován z nevěrnosti — zločinu to, který v tehdejších dobách u kollegů jeho nebyl případ právě řídký; tím si vysvětlíme, že ve svém dopise ujišťuje opět a opět o své nezlomné věrnosti: „Viz, já jsem věrným služebníkem Krále, Pána mého. Jest možno, že vypadne cihla ze zdiva, já však nevzdám se z podnoží Krále, Pána svého.“

Věrnost tuto mu ukládá jeho vlastní prospěch. Nikde jinde (ani v Babylonii, Assyrii atd.) nelze mu nalézt opory, slibující skvělejší budoucnost. Největší blahobyť mu kyne z věrnosti ke králi egyptskému: „Ať pohlédnu sem či tam, nikde mi nesvítá naděje, pohlédnu-li však na Pána svého, (ihned) mi svítá.“

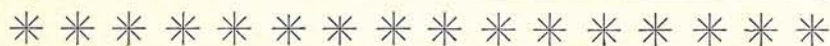
Poněvadž věrnost kollegů Jabitirových, místodržitelů egyptských, sídlících v městech jiných, nebyla vždy vzornou, proto míval král egyptský zvláštní dozorce, zvané „rabisu“, kteří bděli nad tím, aby se egyptští úředníci za zády faraonů snad nespolečovali s nepřáteli Egypta. Jabitiri se dovolává jednoho takového inspektora (jménem Janchama), který může králi podati zprávu o jeho minulé a přítomné oddanosti. „Ať se otáže Král, Pán můj, Janchamy, svého rabisu. Když jsem byl maličký, do Egypta mě přivedl a sloužil jsem Králi, Pánu mému, stáváje u brány Krále, Pána mého. Ať se otáže Král, Pán můj, tohoto dozorce, zdali střežím (oddaně) brány Gazy a Joppe.“

K povinnostem úředníků takových, jakým byl Jabitiri, patřilo — vzpomeňme na povinnosti vasalů — poslati určitý kontingent vojska, když král tak učiniti poručil. Jabitiri, aby dokázal svému panovníkovi věrnost, připomíná, že tuto povinnost vždy plnil a dosud plní: „Jsem též u vojska Krále, Pána mého. Kamkoliv táhlo, býval jsem s ním a jsem proto i nyní s ním.“

Dopis zakončen jest novým ujištěním oddanosti a věrnosti: „Jho Krále, Pána mého, jest na mé šíji a já je nesu (ochotně).“

Tak psal Jabitiri, guvernér krále egyptského, sídlem v Jaffě, v XV. století před Kr. svému pánu do Egypta. Když své řádky na hliněnou tabulku psal, či lépe řečeno písaři diktoval, nemohl pomyslet, že obsah listu jeho za půlčtvrtého tisíce let budou čísti čtenáři této knižky.

KAPITOLA XIX.

U NOHOU ORIENTÁLNÍ KRÁSKY.

Patnáctý říjen nesliboval, že bude příliš růžový. Nebe halilo se v šedý plaid mraků podobně jako moji spolucestující na palubě „Elektry“. Celá příroda byla v ranních hodinách v ponuré, mrzuté náladě, asi tak, jako obyvatel „Elektry“, který byl příliš časně probuzen ze sladkého spánku. Celý protější břeh i přístavní město Jaffa, ku kterému jsme se blížili, byl zahalen v hustou ranní mlhu. Zdálo se nám, že vidíme v těchto parách mlžiny jiného druhu, kterými obrazotvornost lidská Jaffu obestřela. Na skálu z moře trčící dal prý Cefeus král přikovati svou spanilou dceru, aby padla za oběť obrovské mořské nestvůře, kterou však Perseus usmrtil a tak princeznu královskou osvobodil. Ještě za dob židovského spisovatele Josefa Flavie v druhé polovici prvního století křesťanského ukazovaly se v Jaffě zbytky řetězů, kterými byla ona dcera královská spoutána (!), a ještě za dob sv. Jeronýma ukazovali Jaffští místo, skalisko, na němž bylo Andromédě odpočívati! Uměli tedy již tehdy fabrikovati „starožitné památky“! Pompejův důstojník M. Scanius docela dal přenést do Říma kostru oné mořské obludy, již zabil Perseus, a veřejně ji vystavoval! Byla prý 40 stop dlouhá a žebro její bylo prý tak veliké, jako žebro indického slona!

Mlhy se znanáhla začínaly rozptylovati podobně jako se rozplynul onen mythos o Andromédě, a našemu zraku se začala odhalovati skutečnost. Na obzoru vystupoval obrys města, po kterém srdce naše již tak horoucně prahnulo. Již šestnáctý den

byl dnes naši jízdy, našeho čekání, naší touhy. Dnes konečně rozloučíme se trvale s „Elektrou“, která nás tak dlouho již hostila, dnes — již za chvíli — budou plíce naše dýchatí vzduch země Svaté! Moře je dosti klidno, není nám se tedy obávati, že by „Elektra“ nemohla své děti vyloďiti a že by, nemohouc zde čekati, nás zavezla zpět do Port-Saidu. Čelo naše se jen chmuřilo při vzpomínce na to, že zde při vyloďování bývá pekelný ryk a nepořádek, že převozníci žádávají obrovské sumy za dopravu z parníku po bárce na pevninu a že může prý bárka snadno narazit na skaliska, kterými jest přístav ověncen. Úchvatný pohled na blížící se město však upoutal všecku naši pozornost tak, že jsme neměli ani kdy obavami se znepokojovati.

Starý Hebrej spojoval se jménem Jaffa pojem krásy, takže bychom nechybili příliš, kdybychom přeložili název tohoto města slovem „Kráska“.

„Jest to věru kráska“, pravil jsem k svému kolegovi, když jsem spatřil nevysoký, kuželovitý chlum na samém břehu mořském a na něm ve vodorovných věncích se vinouti řady domů a domků orientální i evropské fačony.

„Jest to věru kráska, která tu sedí na skalisku a koupá nohy své ve vlnách mořských, dnes poněkud do šedozelena zbarvených; lehounká mlha, která se kolem skrání jejich vznáší, dodává jí nového kouzla, jest jakýsi jemný závoj, kterým tato výchoďanka vnady své zakrývá.“

„Jen ji nepřechvalte!“ varuje mě můj přítel. „Počkejte, až budete viděti svoji krasavici z blízka! Nevím, zdali řeknete, že její úzké, křivolaké a špinavé uličky jsou vábíci vnady.“

„Elektra“ zatím povolovala ve svém cvalu víc a více, až konečně se docela zastavila.

„Proč zastavuje tak daleko od břehu?“ táži se; „snad z úcty k vznešené výchoďance?“

„Nikoliv, zastavuje zde proto, poněvadž jest Jaffa obehnána na straně západní po celé frontě řadou skalisek. Na severu jest sice průřez, ta jest však zanesena pískem tak, že jen malé bárky o nepatrném ponoru mohou proplouti, aniž na mělčině uvážnou. Vizte v dáli ony balvany, vystupující z moře, které nedovolují lodím takovým, jako jest „Elektra“, se přiblížiti. Vizte, kterak moře do těchto balvanů pere a bílou pěnou je zaplavuje. Všimněte si tamto úzké uličky mezi dvěma kamennými sloupy, z moře

se vynořujícími; tímto portálem as pět metrů širokým, který zde sama příroda zbudovala, musíme na bárce projeti. Naraziti na některý z balvanů by byla věc málo příjemná; překlopení bárky znamenalo by při nejmenším ochlazující mořskou lázeň a ztrátu zavazadel, která bychom pak velmi těžko na dně mořském hledali. Případně by se tu mohl člověk vykoupati tak důkladně, že by se probudil po koupeli na onom světě.“

„Utopí se tu mnoho lidí?“

„Častěji se bárka převrhne, ačkoliv zdejší barkáři jsou velmi obratní a zruční. Životy lidské se však obvykle zachrání; jsou však případy, že tu někteří cestující skutečně našli hrob na dně mořském. Mezi těmito vyvolenými mohli bychom býti dnes my; stačilo by nám až do smrti utonouti jen jednou.“

„Jest tedy tato orientální kráska jako princezna v zakletém zámku; kdo se chce k ní dostat, musí se nejprve potýkati s kamennými Titány a rváti se s mořskými vlnami.“

„Skoro máte pravdu!“

„Nebylo by možno zasypati onen pruh moře mezi pevninou a skalisky, vybudovati pořádné hráze, zkrátka vystavěti tu pěkný, pohodlný přístav?“

„Vaše myšlenka není nová; byla již vícekrát pronesena; víte však, že turecké vládě schází na podobné věci — peníze. Vláda prý nechce kaziti výdělek zdejšími barkářům, který by sám sebou přestal, kdyby veliké parníky zakotvovaly u samého břehu.“

„To jest přece se stanoviska státního všeobecného hospodářství důvod malicherný; mohl by se stát jiným přiměřeným způsobem postarati o jejich výživu.“

„Poslyšte tedy jiný, pádnější důvod, proč vysoká porta nechce tu míti pohodlný přístav. Kdyby zde byl zřízen moderní přístav, byla by Jaffa v případě války nepříteli přístupna a tím Palestina mu otevřena, kdežto nyní jest tu válečnému loďstvu těžko rychle vysaditi na břeh massy vojska.“

„Má Jaffa veliký strategický význam?“

„Musí míti, poněvadž od nepaměti bývala vždy opevněna a poněvadž opět a opět bylo o ni bojováno. Ne méně než dváctkrát byla v minulosti se zemí srovnána, vždycky však zase znova postavena.“

„Koupala se tedy často naše kráska v lidské krvi?“

„Ano, brodila se v krvi Amorrejských, Foeničanů, Filištanů, Egypťanů, Israelitů a Assyrů; krvi ji skrápěli Ptolomeovci, Seleukovci, rekové makabejští, Římané, Arabové, křižáci.“

„Nevyváží důvody obchodní strategický význam Jaffy? Myslím, že by řádný přístav zde vybudovaný značně přispěl k obohacení poddaných říše ottomanské.“

„Obchodní význam Jaffy pro obyvatelstvo Judska pochopil a ocenil již Šimon Makabejský, který „mimo všecku slávu svou dobyl ještě Joppe, aby bylo přístavem, a učinil průchod k ostrovům mořským“ (I. Mak. 14, 5), t. j. přístav zdejší upravil tak, aby umožnil a usnadnil obchodní spojení mezi Judskem a Evropou. Dnes by přístav zasluhoval tím spíše rozšíření, poněvadž se tu obchod v poslední době neobyčejně rozmnožil. Snad až nabudou Mladoturci vrchu, nabude též Cařihrad více rozumu. Ročně tu kotví nyní na půlpáta sta parníků a tolikéž lodí plachetních. 50.000 lidí sem ročně přibude a 700.000 tun zboží se proveze; cena jen vyvezeného zboží se páčí asi na 13 millionů franků.“

„Co se hlavně vyváží?“

„Obilí, vlna, víno, olivový olej, hlavně však světoznámé jaffské oranže. Tyto a jiné plodiny dovážejí se do Řecka, do Ruska, do Francie, ano i do Anglie a do Ameriky.“

„A dovážejí se z Evropy asi různé výrobky průmyslové?“

„Ano.“

Zadával jsem se na chvíli do zpěněných vln mořských a přemýšlel jsem, kolikrát as viděly člověka umírat, kolikrát as byl samy krvi lidskou zbarveny.

Stačí připomenouti jen dvě události. V hrdinských dobách bojů makabejských za nejdražší poklad — za svobodu náboženskou i národní vyzvalo pohanské obyvatelstvo Jaffy své spolubčany původu židovského ke společné přátelské vyjízdce na moře. Židé, nic zlého netušíce, vstoupili na přichystané loďky se svými manželkami a dětmi. Zrádní hostitelé však je odvezli na hlubinu a zde je v počtu dvou set utopili. Za tuto zradu dostalo se Jaffě hrozné noční „illuminační“. Juda Makabejský, zvěděv o ukrutném skutku, spáchaném na bratřích jeho, přitáhl s vojskem k proradnému městu a za temné noci „přístav lodí zapálil a loďky spálil, ty pak, kteří od ohně utekli, mečem pobil.“ (II. Mak. 12, 6.)

Za války židovské byly tyto vlny zase svědky krvavého dramatu. Mnozí židé, kteří uprchli z měst Římány rozbořených, utekli se do Jaffy a učinili z ní středisko mořských loupeží. Nastavěli si lodí a lapali obchodní koráby mezi Egyptem, Foenicií a Syrií, takže moře toto stalo se v krátké době — jak svědčí sám Josef Flavius — obchodnímu loďstvu nepřístupným. (O válce židovské III. 9, 2.) Vespasián, uslyšev o lupičství, poslal ihned oddíl pěchoty a jízdy, aby v noci se zmocnili Jaffy. Židovští piráti neosmělili se klásti odpor, uprchli na své lodice, odrazili od břehu za dostřel římských střel a zde na širém moři přenocovali. Z rána však zdvihl se prudký, tak zvaný „černý“ vítr severní, který rozdmul hladinu mořskou tak, že vysoké vlny se hnaly proti skaliskům a zde se odrazivše, srážely se v krutém zápase se svými družkami, které se hnaly směrem opačným. V loďstvu pirátů nastal divý zmatek. Rozzuřené vlny, jako by samy chtěly pomstít se za jejich lupičství, hnaly v divém vzteku lodí jednak na skaliska, na nichž se ovšem úplně ztroskotaly, jednak hnaly lodí samé jednu proti druhé tak, že navzájem na sebe narážely a s příšerným praskotem se tříštily. Marno bylo všeliké volání o pomoc, všeliký nářek . . . Příboj vln přehlušil vše. Někteří vidouce, jak zoufale zápasí jejich druhové ve vlnách o život, v sebevražedném úmyslu nalehli na své meče. Jestliže se přece podařilo někomu dostat se na břeh, byl ihned bez milosrdenství od vojáků římských po břehu rozestavených usmrcen. Vlny dlouho si vášnivě hrály s mrtvolami svých obětí. Kdovž si byly s nimi do syta nahrály, vyvrhly je na břeh. Bylo jich napočítáno 4200.

KAPITOLA XX.

ÚTOK NA »ELEKTRU«.

Jakmile „Elektra“ po šesté hodině ranní zakotvila v širém moři před Jaffou, plavci naši spustili ihned člun a majíce v čele jednoho lodního důstojníka, zaměřili ku břehu, jednak aby odevzdali rezný pytel, ve kterém byla pečlivě zavázaná „pošta“, jednak aby na zdravotním úřadě prokázali, že jsme — jak zákony kázaly nám — prodělali v Bejrutě karanténu, že tedy nejsme nikterak zdraví veřejnému nebezpečni a že můžeme bez překážky vystoupiti na břeh Sv. země, ku kterému nás touha naše již tak dlouho nesla. Dnes tedy, za chvíli bude náš ideál konečně splněn!

„Teď uvidíte pravý útok, který zdejší barkáři a nosiči zavazadel podniknou na „Elektru“, upozorňuje mě přítel, který již jedenkrát v Palestině byl. „Učiníte si představu o tom, jak janičáři za dob turecké slávy se vrhali v boj.“

Poněvadž zdravotní úřad jaffský si počínal s celou přísností zákona, dlouho nedával potřebného dovolení barkářům vyjeti „Elektře“ vstříc a přestěhovati její obsah do Jaffy. Jakmile však toto „placetum“ bylo uděleno, vyrojily se ihned celé eskadry loďic (arabský flājik; jeden člun = filukja) z bassinu jaffského, skalisky krytého, a letěly jak šipky k „Elektře“. Veslaři (merakibijje) všemi silami napínali svoje svaly, jako by byly veslařské závody, jako by — nechci říci vavřinem měly být ověnčeny skráně vítězů, neboť vavřín by neměl tolik magické přitažlivosti na tyto lidi — zlatem měli být zasypáni ti, kdož první se

dotknou okraje hledané „Elektry“. Zrak jim svítil jako oko vojína v námořní bitvě. Jejich křik a rachot vesel mísil se v hukot mořských vln, takže se mohl někdo domnívat, že má před sebou, ne-li válečné loďstvo, tož aspoň silné oddělení námořních lupičů, kteří zamýšlejí zcela vážně vzít „Elektru“ útokem.

„Pozor!“ volají hlasy na palubě v různých jazycích, jakoby dávaly válečné povely k odražení útoku.

„Zachovejte úplný klid“, napomíná mě přítel. „Počkáme, až se všichni naši spolucestující vylodí. Někdo musí být posledním; dnes budeme posledními my. Získáme mnoho. Zatím onen pekelný ryk umlkne a my zcela klidně sestoupíme. Vyhne se onomu boji na život a na smrt. Jede s námi františkán Padre Leone; oznámil zajisté předem bratřím svůj příchod; zajisté že mu pošlou naproti nějakého spolehlivého člověka, který bárku, přenos zavazadel a všecko potřebné obstará; stejně se nejprve zastavíme ve františkánském hospici, budeme si tedy moci přisednouti s františkánem do jedné bárky; jsouť — jak vidíte — dosti prostranné, vejde se do jedné 15, 18, případně i více osob.“

Vynesl jsem si z kabiny svoje zavazadla na palubu rychle, abych mohl ihned sledovati dále veselý útok, z něhož bych byl nerad propásl nějakou epizodu. Když jsem se vrátil, byly již lodní schůdky spuštěny a na palubě, tu kde ústily, stál již náš kapitán, náležitě ozbrojen — velikým karabáčem.

„Myslíš jsem, že dá kapitán do našeho nepřítele střílet z dvou děl, která jsme mohli každého dne na palubě viděti, a zatím — náš velitel chce celý útok odraziti jen — karabáčem. Hleďte, jak se spletené řemeny chvějí radostí, že si dnes pochutnají na arabském hřbetě („cemru“). Nemá kapitán strachu, že ho bude Arab, který pocítí, jak karabáč umí hladiti, žalovati u soudu, a že bude odsouzen zaplatiti za každou ránu půl turecké libry?“

Sotva jsem několik těchto slov k svému příteli prohodil, již byla jedna bárka u schůdků „Elektry“! Posádka její jako by vítězstvím zpívala huronským křikem a již skákali Arabové svižnými skoky na schodiště a hnali se na palubu, zatím co jeden z nich zůstal dole a silným provazem přivazoval bárku k dobyté „Elektrě“, aby mu jí nemohl nikdo z konkurentů z tohoto nejvýhodnějšího postavení zatlačiti. Měl již také na čase! Ještě ne-

dovázal a již z prava i leva hnaly se lodice, chtějící zaujmouti místo schodům nejbližší. Kdo se obával, že tito lidé svorně budou bojovati proti nám, shledal nyní, že se utkali v boji bratrovražedném — začali vesly odstrkovati si navzájem loďky a tak chystati si místo pro sebe. V několika minutách byla celá fronta „Elektry“ bárkami obklopena. Poněvadž úzké lodní schody nemohly stačiti širokému proudu řítících se Arabů, vyšplhali se mnozí z nich po provazech a řetězech, které splyvaly s boku „Elektry“, na palubu. Poněvadž však tyto „dopravní prostředky“ nestačily, vynalezli Arabové plán jiný: jeden z „obchodního sdružení“, jemuž šlo o četné obsazení bárky, prodral se přece jen brzy na palubu; zde pak ihned přivázal za zábradlí svůj provaz za konec jeden, konec pak druhý hodil svým společníkům do bárky; ti se pak vyšplhali po něm jak veverka nahoru. Jeden z nich zůstal dole a přivázal loďku k parníku, aby ji nemohl nikdo příliš daleko odstrčiti.

Paluba „Elektry“ proměnila se nyní v — bojiště. O každého cestujícího byl sváděn drobný boj. Poněvadž pak v této guerille zmocniti se zavazadel znamenalo též zmocniti se jejich majitele, byl boj soustředěn hlavně kolem vaků a kufrů. Kdo nestřežil svého majetku okem Argovým, snadno a brzy něco pohřešoval. Mně na př. ztratil se v této vřavě stativ k fotografickému aparátu, v černém sáčku uschovaný. Domníval jsem se nejprve, že jsem jej snad zapomněl dole v kabině; odevzdav tedy ostatní svoje věci do ochrany svého přítele, spěchal jsem dolů a všecko prohledal, ovšem marně. Běžel jsem tedy ke kapitánovi a vyložil jsem mu svoji nehodu.

„Hleďte“, pravil velitel, když jsem mu byl dříve pohřešovaný předmět popsal, váš stativ odpočívá již v lůně této bárky.“

Na štěstí dostal jsem dosti snadno stativ zase zpět, a mohl jsem aspoň jedním okem přehlížeti bitevní čaru; druhým jsem musil střežiti svůj „afš“. Poněvadž nositi zavazadla po úzkém můstku, na kterém panuje veliká tlačnice sestupujících cestujících, byla by cesta příliš dlouhá a obtížná, proto zvolena cesta kratší, telegrafie bez drátů: „il-afš“ se hází zkrátka přímou vzdusnou čarou přes hlavy cestujících s paluby do bárek, kde je stojící Arabové přijímají „s otevřenou náručí“. Toto házení „koristi“ skýtá zrakům divákovým mnohdy pohled na komické vystupy. Tu letí s paluby jak hustý déšť různá drobná zavazadla,

deštníky, hole, dýmky, hrnce, džbány, škatule, pak zas jak meteor padá veliký kufr. Největší potíž mají Arabové se „živými škatulemi“ a pak s malými dětmi. Ale i tyto obtíže vynalezavost jejich překoná. Na dolním okraji lodního mostu vezme jeden Arab dítě do rukou a hup — a sladké břímě již letí třeba přes dvě bárky do třetí, kde jiný k radosti matčiné ho šťastně chytí do svých loktů. Poněvadž se bárky kolébají a to mnohdy až přes příliš, není toto chytání věci snadno. Za dítěkem následuje matka; „ittál“ (nosič) ji chytne do náruči jako veliké děcko a nese ji, skáče s ní přes lavice cizích bárek, až ji usadí v loďce své.

Zatím trvá „kalá soutěž“ v odstrkování „nepřátelských“ lodí dále. Laskavý čtenář rád uvěří, že se tu stane snadno malá nehoda. Jeden z našich spolucestujících propracoval se šikem bitevním již tak daleko, že stál na samém dolním okraji lodního můstku. Již malá mezera dělila ho od bárky, do které chtěl vstoupiti. Jediný krok ještě a býval by v loďci u svých zavazadel. Rozkročil se také již. V tom však „nepřítel“ bárku veslem odstrčil a náš ubožák vkročil místo do bárky do — moře. Hned měl vody dost, až „po krk“. Hned však, tak rychle jako spadl do moře, byl zase vytažen. Šest arabských paží ho posadilo do bárky. Jaký bakšiš za toto zachránění života musil zaplatiti, nevím.

Toto divadlo se nám opakovalo ještě jedenkrát pouze s tím rozdílem, že onen šťastný člověk, jemuž se dostalo bezplatné mořské lázně, nebyl Evropan, nýbrž Arab. S toutéž rychlostí, se kterou spadl do moře, zase vylezl úplně sám bez přispění jiných. Že byl všecek promočen, z toho si mnoho nedělal. Bojoval dále o zavazadla tak, jako by se ani „nechumelilo“. Vždyť dříve, než dojde na břeh, bude zase suchý!

Co tu vše ubohé ucho musí vytrpěti! „Mahmúd, Ibrahím, Mustafa, Jakúb, Daúd“ volají skutečně z plných plic Arabové, zmocnivší se paluby, na svoje spolubojovníky, stojící dole. Pedantu filologovi by se tu protrhal ušní bubínek, kdyby slyšel z úst Arabů, neznajících žádného „piana“, lámanou francouzštinu, angličtinu, italštinu a arabštinu v syrském lidovém nářečí. Celým hrdlem doporučejí svoje paže k nešení, své bárky k přepravě, své hotely k pensí atd. Jsou tak ochotní a mají na spěch, že ani nečekají na povel a již chápají se našich zavazadel.

„Ruh min haun! Ruh min haun! Imši!“ (= jdi odtud, klid se) bráníme se dotírajícím Arabům a držíme ruce na svých zavazadlech. Když poněkud ustali, hleděli jsme dále na toto představení divadla varieté, do něhož vstupné se zapravuje — trpělivostí a chladnokrevností. Když pak opona spadla, t. j. když velká většina bárek se svojí „kořistí“ odjela, sestoupili jsme zcela klidně a pohodlně po vyprázdněných schůdkách a usadili jsme se na bárce.

„Jella, qaddfu“ (vzhůru, veslujte), volá „dumandži“, sedící u kormidla (daffi) a již zvědá se dvanácte paží, aby vesly (maqadyf, jedno veslo = miqdaf) uvedly naši loďci do běhu. Plavci začali plni ohně veslovati, takže za chvíli musil jejich velitel je krotiti: „Švaj, švaj“ (t. j. pomalu, pomalu). Poslechli tak ochotně, že bylo třeba za chvíli povelu opačného: „Kattyril-maqadyf“ (t. j. chopte se pořádně vesel).

Plavili jsme se hladce, srdce však začalo přece bítí jakousi úzkostí, když jsme se blížili k osudnému „průsmyku“ kterým jsme se měli prodrati. Pohled na bílé, zpěněné vlny, odražené od skalisek a vracející se proti nám, rozčeřil klidnou hladinu naší duše. Kdybychom se překotili — přemítal jsem — začal bych plovati — trochu přece umím; ale čeho se zachytím, abych mohl na tato skaliska se vyšplhati? Do přístavu samého bych sotva doploval; jeť ještě daleko k němu! A co by se dalo s mým majetkem, co s vybojovaným stativem, co s fotografickým aparátem? Nejedu sem, abych fotografoval mořské dno! Na neštěstí, právě když jsme se k nebezpečným vratům blížili, jela proti nám od přístavu loď jiná, vzdálená právě od průliny asi tak, jako bárka naše, takže nám nastávalo nyní vyhnouti se v úžině samé. S obavou hleděl jsem budoucnosti vstříc a očekával jsem, zdali nenastane nepříjemný — karambol. Plavci napjali nyní všechny síly, zrychlili tempo, aby průlinou spíše prolétli než projeli a — zanotovali píseň, aby všichni přesně v rytmu, v taktu veslovali. Byl to jakýsi pochod, ovšem veslařský. Nevím, co by byl nebožtík Wagner říkal, kdyby byl tento pochod slyšel. Hlučný byl dosti — pravda, ale jeho melodie! Měl jsem tu příležitost poprvé se přesvědčiti, jak málo má výchoďan v poměru k nám vyvinutý smysl pro krásno hudební. Není to snad již pohřební pochod, táži se v duchu, který nám tu již předem krátce před naší smrtí pějí?

Na štěstí lodice, která plula proti nám a naplňovala nás hrůzou, přece jen proplula úžinou o něco málo dříve a zahrnula hned na pravo, takže bárka naše jakž takž se mohla bízkým balvanům vyhnouti.

Když jsme měli skaliska za zády, bylo již vyhráno. V obrovském přirozeném bassinu, do něhož jsme nyní vpluli, bylo vlnobití nepatrné, takže lodice zde kotvíci jen maličko se kolíbaly. Za hustou směsí těchto lodic nám kynul již — břeh země Kristovy!

Před samým břehem vítá nás řada mužů, stojících po pás v moři a nedbajících toho, že dlouhá jejich říza jest celá ponořená v mořskou sláň. Co tu činí tito lidé? Jest městská rada Jaffy tak zdvořilá, že přichází daleko vstříc svým hostům? Jest východní pohostinnost tak veliká, že nedbá ani rozdílu mezi suchým a mokřým? Nikoliv! Lidé tito jsou zde pro pohodlí obecnstva, hlavně krásného pohlaví. Bojí-li se někdo učiniti z bárky na vyvýšený břeh poněkud delší krok, může se směle svěřiti těmto lidem: nastaví buď svůj ohnutý hřbet a přenesou choulostivého cestujícího jako jíздеcký kůň neb osel na břeh, kdež ho s největší pozorností složí. Kdo by se bál svěřiti život hřbetům, toho vezmou do náruče, a tak ho „vylodí“. Pak že prý není v Orientě postaráno o pohodlí obecnstva! Pestrý, zajímavý obrazek nám poskytují tito mužo- a dámonoši.

My ovšem nereflktujeme na toto pohodlí, určené hlavně pro jemnější stvoření, hbitě jsme vyskočili z bárky na kamenné molo. Touha, stanouti na místě tak vzácném, sama nás nutila ke skoku. Nedbajíce smečky hlučících Arabů, v přístavě stojících, odevzdali jsme svoje „papíry“ (il-bazabort) a věci na starost svému „dragomanu“, kterého nám ve známé laskavosti františkáni poslali naproti a — sami jsme kráčeli po břehu země Svaté dlouhými, rychlými kroky do domu, stojícího hned na nábreží a nesoucího nadpis: Hospitium latinum (t. j. františkánský hospic).

KAPITOLA XXI.

NA BŘEHU ZEMĚ KRISTOVY.

Po vetších dřevěných schodech latinského hospice, které se prohýbaly již pod kroky tisíců poutníků, stoupáme do prvního patra, nebo — chcete-li — do zvýšeného přízemku, kde jest — divan. Neveliký stůl uprostřed, po stranách dvě dlouhé vycpané lavice, jejichž povlak nám pravil, že již mnoho, mnoho unavených chodců tu odpočívalo, a konečně několik židlí — toť celý inventář této místnosti, která vám ihned oznamovala, že jste v příbytku chudoby — v klášteře františkánském . . .

Chudobu však nahrazovala v pravém slova smyslu nádhera, velikolepá vyhlídka na moře z úzkého balkonu, do něhož divan ústil. U samého břehu koupá se v moři mladá naděje turecké říše, dále plaví naříhoši koně, málo dbající toho, spadne-li který se svého hřebce do měkkých vodních peřin; za skalisky kotví tu několik obrovských parníků, mezi nimi též dobrá „Elektra“, která má velikou zásluhu o to, že jsme se dostali z Evropy sem a která nám nyní ještě kyne na rozloučenou, jakoby jejímu mateřskému srdci bolno bylo nás navždy propustiti . . . Skaliska, která jsme před chvílí zdolali, koupají se ve stříbrě zpěných vln, a dále nepřehledné pláně širého moře — toť pohled rozkošný, úchvatný!

Nevím, jak vysoko by odhadl berní ssavec tuto vyhlídku pro výměr daní; zde v Turecku prozatím není obavy, že by byl tento finanční činitel nad míru uchvácen a že by vystoupil do sfér příliš vysokých, poněvadž v říši Abdula Hamida, jehož obraz

tu visí v divaně na stěně, každý klášter kteréhokoliv vyznání jest od daní úplně osvobozen.

V divaně vítá nás přívětivě františkán prostředního věku s mohutným, krásným, nepatrně prokvetlým plnovousem, který mu dodává ctihodného vzezření. Z hovoru, který s námi zapředl, jsem poznal, že jest mým krajanem — rodilým z Krkonoš. Ulyšev, že jsem Čech, vyjasnil ještě více svoji vlídnou tvář a jal se mluvit velice pěkně česky:

„V Jerusalemě najdete též Čecha; jest to P. Hermes, který vede duchovní správu katolických Arabů. V Ain-Karimu jest ve františkánské lékárně zaměstnán též Čech, rodilý — tuším — z okolí Litomyšle.“

Zmínil se též o svém příteli dru. Malečkovi, který byl od roku 1895—1897 rektorem rakouského hospice v Jerusalemě, o prof. dru. Sedláčkovi, vzpomenu též duchovního pastýře svého rodiště (p. t. p. Proschwitzera) a jiných. Mé české ucho pochopitelně zaplesalo, když zaslechlo zde, tak daleko od vlasti — jazyk mateřský, jehož sladké zvuky na dlouho před tím umlkly.

Bratr Karel — tak sluje řeholním jménem náš krajan — doprovodil nás klikatými chodbami kláštera a zavedl po schodech do sakristie. Kalendář františkánský nám oznamoval, že jest dnes památka sv. Teresie, která vedle svého vzorného života vynikala též na poli krásné literatury, takže jméno její bude se vždy stkvíti v dějinách poesie španělské.

Bylo již 8 hodin, když jsme my tři spolucestující vstoupili v kněžském rouchu do svatyně a zaměřili ke stupňům oltárním. Teď teprv dopadla na mě celá tíha veliké myšlenky: Již stojíš ve vlasti Kristově, na půdě posvěcené stopami prvních hlasatelů jeho čisté nauky, již stojíš na místě, které vidělo a slyšelo svého času knížete apoštolského — sv. Petra! Když jsi v dětském věku v nízkých, úzkých lavicích školních slyšel poprvé vypravovati: „V Joppe pak byla jedna učednice jménem Tabitha . . . plná dobrých skutků a almužen, kteréž činila. I stalo se, že . . . umřela . . . Rozkázav tedy Petr všem vyjít ven, poklekl na kolena, modlil se, a obrátiv se k tělu řekl: Tabitho, vstaň! Ona pak otevřela oči své . . . I rozhlášeno jest to po celém Joppe a uvěřili mnozí v Pána.“ (Skut. ap. IX., 36 nn.) — tehdy ti ani ve snu nemohlo napadnouti, že budeš jedenkrát tak blízko onomu místu, kde zazněla účinná slova: „Tabitho, vstaň!“ Když jsem

v útlém věku slyšel poprvé vypravovati o tom, že Petr „zůstal mnoho dní v Joppe u . . . Šimona kozeluha“ a tu že „uzřel nebe otevřené a . . . veliké prostěradlo, ano se spouští za čtyři cípy s nebe na zem, v němž byla všeliká zvířata . . . I stal se hlas k němu: Vstaň, Petře, bij a jez. I řekl Petr: Odstup to, Pane, neb jsem nikdy nic . . . nečistého nejedl. A hlas opět podruhé k němu: Co Bůh očistil, ty neprav býtí nečistým . . .“ (tamtéž, IX., 43, XII. nn.) — tu jsem nemohl tušiti, že budu jedenkrát tak blízko dějišti této události, nemohl jsem předvídati, že budu jednou na těchto místech slaviti svoji — drunou „primici“.

Ano, první obět ve Sv. zemi! Kdybych uměl vládnouti pérem, jako španělská básnička, jejíž památka se dnes světi, přece bych nemohl vylíčiti, čím srdce v těchto chvílích bušilo! „Překypovalo srdce mé štěstím“, volal toho dne pěvec žalmu 44. (Eructavit cor meum verbum bonum . . . Introit mešní dne 15. října) a mluvil mi skutečně z duše! Ano, kypí tu srdce štěstím, sdílí se oň s okem, které kypí též a přetéká slzou — vděčnosti k Pánu moře i pevniny, k Vládcí života i smrti! Když čtete zde slova téhož básníka: „Miloval jsi spravedlnost a nenáviděl jsi nepravosti, protož pomazal tě Bůh . . . olejem radosti nad souduhy tvé“ . . . tu se vám zdá, že jim rozumíte mnohem lépe než doma, že je slyšíte z úst samého pěvce, který v této krajině spatřil světlo světa . . . Zde chápete mnohem dokonaleji podobství Kristovo o deseti pannách; myslíte, že Pán stojí tu před vámi, že slyšíte slova splývati s jeho vlastních rtů, vžijete, vmyslíte, vcítíte se v ono podobství tak, že se vám zdá, že se vše odehrává před vaším zrakem, že jste potkali ony panny před chvílí na nábřeží . . .

Jeden veliký ideál, vstoupiti na půdu země Kristovy, se mi dnes vyplnil! Již na ní stojím! Mám však ještě celou řadu podobných vznešených plánů: procestovati a prostudovati se všech stran celou Palestinu od severu k jihu, od západu k východu, tak aby nebylo ani jediného místa důležitějšího, kterého bych neviděl, a zaříditi vše tak, abych mohl Štědrý večer celý strávit v Betlemě, den 25. března slaviti v Nazaretě, na Zelený čtvrtek hleděti na staré olivy v zahradě Getsemanské, na Veliký pátek kráčeti cestou křížovou v Jerusalemě, účastniti se slavnosti vzkříšení Páně tam, kde se tato událost stala — u hrobu Kristova . . . Dosáhnu-li těchto ideálů?

K deváté hodině jsme se vrátili zase do divanu. Teď jsme měli více času a příležitosti osvěžit se pohledem na celý přístav.

„Dříve ještě než naši starou paní ‚Elektru‘ navždy ztratím s očí, musím si ji na památku zachytiti aspoň ze zdání fotografickým aparátém“ — pravím k příteli, který se jal sestavovati program pro následujících několik hodin, které nám vlak odjíždějící do Jerusalema po poledni ponechával k volné dispozici.

„Podívejte se nejprve na místo, kde stával domek Šimona koželuha, u kterého Petr za svého pobytu zde bydlil a se stravoval“ — navrhuje bratr Karel — „a pak se poněkud poohlédněte po městě. Před polednem bude oběd, abyste se mohli včas vydati na nádraží.“

„Nemohli bychom se podívatí do světoznámých zahrad, které Jaffu na celém východním boku jako zelené moře vroubí? Četl jsem o nich již velmi mnoho pochvalného. Již egyptský jeden cestovatel ze XIV. století před Kristem zmiňuje se s uznáním o ovocných pláních, které našel v městě, ve kterém my nyní dlíme.“

„Procházení tyto zahrady stálo by vás více času, než máte nyní k dispozici; kromě toho není teď právě doba, ve které lze viděti všecek půvab našich zahrad, poněvadž se blíží již doba dešťů. Prozatím se spokojte s pohledem, který vám poskytne okno železničního vozu, až odpoledne pojedete k Lyddě, a přijďte si prohlédnout naše zahrady na jaře, kdy bude státi všecko v plném květu, kdy vůni jejich bude vzduch daleko široko kolem Jaffy prosycen.“

„Jaké stromy se zde hlavně pěstují?“

„Sažrit tyn, t. j. fik, sažrit lóz, t. j. mandloň, sažar el-mišmiš, t. j. meruňka, pak broskev, smokvoň, moruše, granátová jablka, datlové palmy, zvláště pak citrony a oranže.“

„Čím to, že jest okolí Jaffy tak neobyčejně úrodné? Snad prstí?“

„Prst nehonosí se zvláštní jakostí! Jest to jen písek promísený hlinou; největší úrodnosti dostává se Jaffě tím, že má stále velikou hojnost vláhy. Ať kopete kdekoliv, všude se snadno a brzy dokopete vody. Ano, Jaffa jest tak vlhká, že ji nelze počítati k místům nejzdravějším.“

„Ve kterých měsících kvetou zde oranže?“

„Kvetou v březnu a dubnu, zrají pak a česají se od listopadu do dubna. Když jste v oranžovně a vidíte, že jsou stromy obaleny nesčetnými plody žlutými jak zlato, tu je vám, jako byste byli v pohádce. Dnes uvidíte jen zelené plody, tu a tam spatříte však přece též zralé citrony, které mají tu zvláštnost, že kvetou a zrají po celý rok, ačkoliv ovšem hlavní doba květů a česání spadá do doby květů a zrání oranžů.“

„A což réva?“

„Teď jest právě vinobraní zde skončeno.“

„Nemohli bychom se podívatí do kolonie německých templářů?“

„Musili byste jíti asi půl hodiny po cestě vedoucí k Naplusu na severovýchod z města; když počítáte půl hodiny na cestu zpáteční, pak by vám celá tato hodina zabrala mnoho času a konečně mnoho byste neviděli.“

„Zachovalo se místo, kde stával domek Tabithy?“

„Bylo by vám jíti asi čtvrt hodiny po cestě vedoucí směrem jihovýchodním k Jerusalemu až ke studni, zvané sebil Abu Nebbut, a pak zahrnouti na levo, kde byste našli kostel a klášter patřící nyní Rusům. Zde prý stával domek a hrob Tabithy.“

„Jest jistá poloha tohoto domku?“ táže se opatrný Američan.

Bratr Karel krčil rameny: „Jisto ovšem jest, že to, co se ve Skutcích apoštolských vypravuje o vzkříšení Tabithy, skutečně se stalo; jiná jest však otázka, dá-li se dnes, po devatenácti stoletích, po tolika bouřích, které se přes Jaffu převalily, po tolikém boření a novém stavění města zcela jistě na metr ukázati ono místo, kde příbytek Tabithy stával. Považte, oč mladší jsou události, které se pojí ke jménu Velehrad; a přece ani jeho polohu nelze nade vši pochybnost a do nejmenších podrobností zjistiti. Než — abyste neztráceli zbytečně čas, jděte se podívatí na místo, kde stával dům Šimona koželuha. Až pak si toto místo prohlédnete, budete viděti, co se dá v krátkosti času ještě učiniti. Abyste pak zbytečně někde nebloudili, dám vám nějakého vůdce, který vás povede.“

„Jest jisto, že stával dům Šimonův na onom místě, které se nyní ukazuje?“ znova dotírá Američan.

„Pravda, dnes jest mohamedánská mešita na onom místě; nedávno však, když se sřítla zeď sousedící s mešitou, objevily

se zříceniny velikého středověkého kostela, který měl dvě apsidy; kromě toho máme památky středověké, počínající již XII. stoletím, které se zmiňují o svatyni stojící na jihozápadním cípu města při moři a zasvěcené sv. Petru“

„Ale teď jest již vrchovatý čas, abychom vyšli, chceme-li viděti kus Jaffy“, poznamenává Padre Leone.

Uposlechli jsme a ihned jsme se vydali na cestu městem vidu sv. Petra.

KAPITOLA XXII.

MĚSTEM ŠIMONOVÝM.

Kráčeli jsme několika úzkými, špinavými uličkami města Jaffy, v nichž jest těžko nezablouditi. V našich velikých městech dovedeme se snáze orientovati, poněvadž máme nějaký orientační bod, — vidíme na př. vysokou věž, která jest nám jakýmsi majákem, máme nárožní tabulky atd. Jak se však vyznáme v uličkách, ve kterých po tabulkách není ani stopy a z kterých nevidíme nic, než uzoučký pruh nebeské klenby?

Zahýbáme na pravo, na levo, až stojíme konečně v malé, bídné mešitě. Kdo by byl očekával, že zde uvidí kus orientálního umění, byl by se velice zklamal. „Mihrab“, t. j. výklenek, směřující k Mekce, který bývá nádherně vyzdoben, jest zde zcela chudý, místo mramoru vidíme tu jen nátěr vápnem, jaký bývá u nás na venkově v kuchyni. Na podlaze místo orientálního koberce viděti bylo jen rohožku z rákosí v chatrném stavu. Kdyby byl muslim, který nám dovolil za bakšiš do této „svatyně“ vstoupiti, byl řekl, že na ní lehával Muhammedův kůň, byl bych skorem věřil; stav její a stáří by výrok jeho aspoň potvrzoval . . .

Zde tedy stával dům Šimona koželuha, jehož pohostinnosti užíval jiný Šimon, syn Jonášův. V těchto místech dostalo se prvnímu náměstkovi Kristovu názorným způsobem (ve vidu) hlubokého poučení. Na této půdě prohlášeny veliké myšlenky rovnosti, bratrství, svobody . . . Židé i pohané jsou si před Bohem rovni, v říši Kristově jsou všichni národové bratří o stejných právech, nyní přestává zákon poroby a svítá nová epocha svobo-

dy evangelické. Zeď, která dělila dosud židy od pohanů, na vždy se sesula. Nezasluhovaly by tyto veliké myšlenky, aby zde byly stále hlásány nebetyčnými věžemi katedrally? Než co vidím zde místo velikolepé svatyně? . . . Spinavou mešitu mohamedánskou!

Pravda, bývaly doby, kdy v Jaffě sídlívali biskupové; akta sněmů církevních století V., VI. a VII. bývala jimi podepisována. Dnes však . . . Zdá se vám, že jakási ledová ruka sahá na vaše teplé srdce . . . Jest to první zklamání. Kéž by zůstalo jen prvním! Kde jsou křesťané, aby toto místo vyprostili z rukou nevěřících? Čítá sice dnes Jaffa na 45.000 obyvatel, z těch však jest sotva čtvrtina křtěna. Celé dvě třetiny t. j. 30.000 lidí dosud ctí Mohameda za prvního proroka, a devítina, t. j. 5.000 Jaffských přísahá na thoru a talmud. A křesťané? Jsou rozdrobeni, roztrženi: 6.000 Řeků rozkolných, 1.000 jen katolíků latinského obřadu, 900 příslušníků různých vyznání protestantských (templářů, anglikánů atd.), 600 Řeků sjednocených, 300 Maronitů, 100 Arménů atd. . . Směsice, pestrost vpravdě orientální i ve vyznání náboženském! Jakým as dojmem působí tato rozháranost v táboře křesťanském na mohamedána, který nepřemýšlí mnoho, který jen soudí podle toho, co bije mu do očí? Jest tato rozštěpenost s to, aby přivábila ho ke křesťanství? Jak hroznou zodpovědnost uvalili na sebe ti, kdož proti výslovnému přání Kristovu, „aby všichni jedno byli“, jali se v církvi jeho zasévatí símě rozkolu a pak docela království jeho trhati na kusy!

S pocitem bolesti opouštíme toto nevlídné místo. Kráčíme zase labirintem uliček, až se ocitáme na cestě jdoucí směrem jižním.

„Lavajn bitvaddi hařdarb?“ (Kam vede tato cesta?) tážeme se našeho „trucelmana“.

„La Razze“ (do Gazy), zní odpověď.

Cestou nám průvodčí náš ukazuje anglickou školu pro dívky, dvě katolické nemocnice a dvě školy francouzské.

„Kolik škol mají zde katolíci?“ tážeme se.

„V celku tři, jednu pro dívky, řízenou francouzskými sestrami sv. Josefa a dvě pro chlapce, z nichž jednu vydržují františkáni, druhou pak školní bratři; ostatní náboženská vyznání mají též svoje školy.“

„Jsou zde tedy školy přesně confessní. Jaký jest vyučovací jazyk ve chlapeckých školách katolických?“

„Františkáni vyučují jazykem vlašským, školní bratři pak jazykem francouzským.“

Byli jsme zabrání do hovoru, že jsme ani nepozorovali, že jsme již — za městem . . . Co nás zde nejvíce poutalo, byly slaměné baráky, ve kterých bydlili — lidé. Lituji dosud, že jsem se nepodíval do jejich útrob; měl jsem tehdy obavu — nikoli bezdůvodnou — abych odtud neodnesl několik exemplářů malých zvířátek, která by byla snad pro přírodopisce vítanou kořič-

Slaměné baráky u Jaffy.

stí, pro mne však nyní postrachem; později, když jsem na lecos již byl přivykl, nebyl bych se ostýchal navštívit tyto lidské slaměné úly; neměl jsem však již příležitosti. Prozatím jsem se divil, že může dosud něco podobného existovati. Jaffa jest přece přístavní město, do kterého přibude každoročně a ve kterém přebývá tolik Evropanů a Američanů! A v bezprostřední blízkosti tohoto města bydlí lidé v slaměných doupatech! Jest vliv západní kultury na tyto lidi tak nepatrný, anebo konzervativnost Východu tak strohá, tak houževnatá? Pravda, takovéto

„domy“ nestojí Araba mnoho práce, které se namnoze štítí, jakoby byl v ní nalezl — vlas; kromě toho mají tyto skryše výhodu, že mají stálou assanaci, že nemusí jejich majitelé platit ani domovní ani činžovní daně. Pojistné proti ohni by museli platit ovšem vysoké, na štěstí však takovýchto ústavů majitelé jejich neznají.

Zabočili jsme k moři a podél jeho břehů jsme se vraceli do hospice. Stopy třísla nás poučovaly, že koželužství zde ještě nevyhynulo, že tedy Šimon má zde nástupce.

Vzpomínal jsem, že vydělávati kůže jest již prastarý vynález lidský. Již Gen. (III., 21) praví, že Hospodin udělal Adamovi a ženě jeho suknicе kožené (t. j. dle výkladu Ruperta z Deutz u uložil nutnost, aby si učinili). V egyptologických museích máme celé spousty různých předmětů ze zpracované kůže z dob starých, nalezených ve hrobech Egypťanů, jako sandály, zástěry a pod. A byť by tyto památky pocházely z dob nové říše (1600 až 1100 před Kr.), přece lze soudit dle pasů na lidských sochách z doby střední (2200—1800) i staré říše (2800—2500), že již v těchto dobách uměli Egypťané právě tak dobře kůže vydělávati, jako v době říše nové. Zachovaly se nám též obrazy, které nám znázorňují, jak se ve starém Egyptě připravovalo třísla, jak se kůže močily, potloukaly, zkrátka „dubily“ a krájely... Že Israelité znali řemeslo usnařské, patrně odtud, že třetí a čtvrtá pokrývka, jež svatostánek měla chrániti proti dešti, byla též z kůže. Jak se živnost tato (nebo lépe řečeno obchod s jejími výrobky) u Israele ujala, vysvítá nejlépe z faktu, že v I. století před a po Kristu byl všechen obchod kožemi mezi Východem a Západem skorem výhradně v rukou židů, kteří zásobovali usněmi a jirchami Řím a římskou říši.

Bližice se zase k městu, zpozorovali jsme zbytky odevnění Jaffy. Co nerozbořil r. 1779 Napoleon, rozbořilo r. 1838 zemětřesení. Minuvše „Fanar“ (t. j. maják), vstoupili jsme arménskou branou do města a po nábřeží nám již známém — kolem kláštera řeckého — blížili jsme se k svému východišti — k latinskému hospici, kde na nás čekal již oběd.

„Přijde sem k vám ročně asi mnoho hostů?“ oslovujeme bratra Karla.

„Ano. Přijímáme, pěstujeme křesťanskou pohostinnost, každého bez ohledu na náboženství, na národnost, na zámožnost.

Každý, byť i chudás, byť měl i jiné náhledy náboženské, jest nám vítán.“

Hovor mezi obědem se otáčel kolem zvláštní sekty protestantské, která má v Jaffě dvě kolonie a jejíž příslušníci slují templáři. Zakladatelé její jsou württemberské blouznivci, hlavně Bengel a Hoffmann, kteří nejspíše spokojeni se žádnými ze stávajících vyznání křesťanských, chtěli jmenovitě dle výroků starozákonných proroků založiti nový duchovní chrám (něm. der Tempel — odkudž jejich jméno), t. j. nové království Boží nejprve v Palestině, které by pak odtud se rozšířilo a obrodilo celý svět. Z vlastního křesťanství ponechali si velmi málo, takže vlastně ani jména „křesťané“ nezasluhují. Neuznávají nauky o Trojici Boží, o božství Kristově; křest, večeri Páně a vůbec zevnější bohoslužbu považují za věci vedlejší. Hlavní váhu kladou na přirozenou mravouku a na společenský život. Samo sebou se rozumí, že jak bývá vždycky v podobných společnostech — v mnohých otázkách se sami mezi sebou nesrovnali a přeli se a hádají se dosud.

„Mají více kolonií v Palestině?“ tážeme se bratra Karla.

„První kolonie založena byla r. 1868 v Haiřě, o něco později vznikly 2 kolonie zdejší, r. 1873 usadili se nedaleko Jerusalema, konečně r. 1902 byla založena kolonie Wilhelma na sever od Lyddy, kolem které za chvíli pojedete.“

„Jak se chovají ke katolíkům?“

„Slušně.“

„Rostou tyto osady rychle?“

„Kdyby se nemnožili vystěhovalci, přicházejícími z Evropy, vymřeli by do posledního muže.“

„Nesvědčí tedy Švábům podnebí palestinské.“

„Jsou pilní, pracovití a ukazují domorodcům, co by se dalo z půdy palestinské vytěžiti, kdyby se začala vzdělávati způsobem racionelním.“

Dále nám zatím bratr Karel nemohl vykládati, poněvadž byl vyvolán ven. Vrátil se oznamoval, že zavazadla naše prošla již tureckou celnicí, že v nich nenalezeno nic, co by podléhalo clu, že naše průvodní listy byly shledány též v úplném pořádku, za kterýžto nález úřadů tureckých třeba zapraviti mírný bakšiš. Ke cti všech, kteří se našimi věcmi hrabali, musí býti řečeno, že jim nic za nehty neuvázlo. (Jinak r. 1598, kdy bylo Křištofu Ha-

rantovi z Polžic dáti své vaky celním úřadům prohlédnouti. „Potom jeden slavně oděný Turek — píše Harant — se dvěma služebními pacholaty nám všechny věci v karnýřích a filcích našich přehledával a nic jiného nevzal, nežli co se mu hodilo a líbilo, jako hřebeny, štětičky, konfekty a jiné pilné potřeby k zdraví posílnění.“

„V kolik hodin jede vlastně vlak z Jaffy do Jerusalema?“ táže se františkána Američan.

„Přesně o jedné hodině.“

„Jaká je to přesnost: východní či západní? Slyšel jsem, že přesnost zde na východě nebere se dle lékárnických vážek. A kdy dorazíme do Jerusalema?“

„Ve 4 hodiny 50 minut. Celá cesta netrvá ani celé čtyři hodiny.“

„Kolik kilometrů je dlouhá?“

„V celku 87.“

„Připadají tedv na jednu hodinu v průměru asi 22 kilometry! Kolik tříd jezdí?“

„Jen dvě: první třída pro lepší společnost a druhá třída pro národ, odpovídající asi třetí třídě drah rakouských. V první třídě se platí odtud do Jerusalema 75, v druhé pak třídě 25 piastrů.“

„Toť značný rozdíl. Měl bych chuť jeti raději v druhé třídě. Nemusíme se snad báti, že nás budou spolucestující insultovati?“

„Insultovati vás budou spíše Evropané než Arabové, kteří nejsou dosud tak otráveni špatným tiskem a poštvání pekelným fanatismem proti katolickému knězi, jako lidé na Západě. Na nepřijemnost jiného druhu se musíte přichystati: bude asi — jako obyčejně bývá — veliký nával, tlačence, a možno, že budou vás na lavici svíratí s obou stran dva muži zdejšího lidu, jeden špinavější než druhý.“

„Z toho si nic nebudeme dělati“, souhlasil jsem s Američanem, „aspoň poznáme zdejší prostý lid z blízka.“

„Při kupování lístků třeba věděti“, pokračuje bratr, „že dráha má svůj zvláštní kurs: kdežto ve městě dostanete za jeden napoleondor 124 p., počítá dráha napoleondor jen za 94 p.“

Po krátkém obědě nosiči ihned chopili se našich zavazadel, vložili si je na záda, přivázali si je provazem k čelu a trpělivě kráčeli v před, břímě své spíše čelem táhnouce, než zády nesouce. My kráčíme volně za nimi po nábřeží kolem budovy fran-

couzské banky „Crédit Lyonnais“, kolem německé „Palästina-bank“, kolem pošty německé, rakouské a francouzské a vzpomínáme, že těmito asi místy kráčelo druhdy poselstvo poslané od setníka Kornelia z Cesareje, 44 kilometry odtud vzdálené, k Petrovi, který rovněž pak těmito místy se ubíral do Cesareje. (Skut. apošt. X.)

Cítíme, že jsme v zemi, kde má každá hrouda, každý kámen historický význam. Jdeme bazarem, kterého však nyní pro nedostatek času si nemůžeme příliš všimati; ztrátu tuto nám hradí zatím upomínka, že svým časem uvidíme největší bazary na Východě — v Damašku a v Kahýře.

Na věži opodál stojící vidíme poprvé turecké hodiny. V Palestině totiž, podobně jako v celé Syrii, počítá se den dle starého zvyku od jednoho západu slunce do druhého (a dělí se ve dvě polovice o 12 hodinách), což se nám zdá býti podivným a vede mnohdy k nedorozuměním a zmatkům. Dle tohoto počítání na př. dnes, kdy slunce bude zapadati o 5 hod. 24 min., bude dle arabských hodin již 12 hodin; v létě budou míti Arabové zdejší 12 hodin teprv v 7 hodin 13 minut, kdy tu totiž slunce zapadá; v zimě naproti tomu budou míti 12 hodin již o 4 h. 48 min., poněvadž tuto dobu připadá západ slunce. V létě v době nejdelších dnů jest o naší půlnoci na hodinách arabských 4 hod. 47 min., za nejkratších dnů v zimě pak o naší půlnoci ukážou hodiny arabké 7 hod. 12 min.

Na široké ulici, na jejíž domech jest již značně patrný vliv stavitelství evropského, proudí sem tam veliké množství lidí v nejrůznějších kostymech. Škoda, že nemáme času blíže si tuto směsici prohlédnouti, nechceme-li zmeškati vlak, což by bylo naší vřelé touze, spatřiti konečně Jerusalema, bolestnou ranou. Ostatně až na jaře pojedou do Bejrutu a pak, až se zase budu vraceti, a konečně na zpáteční cestě do Evropy naskytne se mi snad více příležitosti život v Jaffě blíže pozorovati.

Kráčíme nejprve po cestě, která vede do Naplusu a pak zahybáme na levo a již stojí před námi nádraží neveliké a v něm vlak k odjezdu již přichystaný. Běžím k pokladně a volám okénkem do úřadovny: „Un billet de seconde classe pour Jerusalem, s'il vous plaît.“

KAPITOLA XXIII.

NA VELBLOUDU, KTERÝ ŽERE UHLÍ.

Tisníme se mezi arabským „národem“ ve voze druhé třídy železného draka, který nás unáší letem z Jaffy k městu Davidovu — k Jerusalemu... Oddělení vozu, v němž sedíme, jest v pravém slova smyslu nabito nejen pestrou směsicí lidí, nýbrž i množstvím velikých i malých zavazadel, položených do cesty tak, že konduktér musí si s největší námahou klestiti cestu a tu i tam docela cvičiti se v přeskakování. Uprostřed tohoto „divanu“, v němž se nám zároveň dostává bezplatné parní lázně, jest dlouhá dvojitá lavice s opěradlem uprostřed, podpíraným s obou stran páteřem sedících cestujících. Druhé dvě lavice, se střední rovnoběžné, jsou pod okny připevněny k podélným stěnám vagonu. Na jedné z nich u okna sedíme s přítelem, ale tak, abychom mohli též protějším oknem hleděti na zajímavé okolí, z něhož bychom neradi co propásli. Rozměry úzkého vozu nám tuto vyhlídku na obě strany ulehčují.

Vlak projíždí nejprve zahradami oranžovými, které jsou skutečně nyní v onom stavu, jaký nám bratr Karel byl líčil. Na jaře musí to býti pravé zahrady Hesperidek. Na pravo kmitla se ruská věž a kaple, domnělé to místo příbytku a hrobu Tabithy. Na levo přetínáme silnici vedoucí z Jaffy do Naplusu. V dále červenají se taškami kryté domky kolonie německých templářů, zvané „Saron“. Vlak opouští kouzelné místo zahrad a plíží se po rovině, zvané za starých dob „Šaron“, rozprostírající se mezi Jaffou a Cesarejí od pobřeží na východ k horám

Judským a Samařským. Když na ni patříte, tu zdá se vám, že vidíte moře mírně zvlněné; co na moři vlna, to zde návrší, pahrbek.

Již prorok Isaiáš chválí úrodnost této nížiny. Hrozně bude trestati ruka Boží a bude to vrchol zkázy, až bude obrácena Saron v poušť. (Is. 33, 9.) Naproti tomu bude to projev skvělý odpuštění a přízně Boží, až poušti dán bude půvab Sarony. (Is. 35, 1, 2.) „Jsem (jako) květ šaronský“, praví o sobě v hebrejském znění nevěsta v Písni písní. (2, 1.) Kdo by chtěl však tyto biblické texty zde na místě srovnati, musil by tudy jeti na jaře, kdy se tu vlní lány pšenice a ječmene, slibující rolníkovi hojnou žeň, musil by se tudy ubírat v době, kdy pastviska zdejší jsou pokryta vysokou, bujnou travou, protkanou nesčetnou pestrou, drobnou květenou. Kdo by si chtěl učiniti trvalý úsudek o Saroně dle toho, co vidí dnes, snadno by se klamal. Nepršelo zde již od konce dubna, tedy plných pět měsíců; nemůže tedy ani jinak býti, než že jest všechna vegetace vypálena; po nějakém trávníku, jaký vidáme v našich krajinách, že není ani stopy, že půda jest všechna rozpraskána a proryta hluboko zejícími rozsedlinami. Kdo si utvořil pojem o zemi mlékem a medem tečkoucí na základě našich poměrů západních, ten by byl nyní v této roční době zde rovněž zklamán. Než smavé jaro všechno vynahradí.

Ačkoliv nížina, po které náš parní oř uhání, již od pravěku slynila plodností, přece dnes arabské vesnice, které se nám míhají kolem očí, nejsou příliš hustě po rovině rozsety. Pohled na ně z dálky není příliš romantický. Plochostřeché baráky, urobené z nepálených cihel, bez ladu a skladu rozházené, ne mnoho zelení zastíněné, nevzbuzují v Evropanu mnoho sympatií. Jsem zvědav, jak se takovéto vesnice arabské budou nám líbiti, až budeme moci jimi procházeti, až budeme moci nahlédnouti také do nitra jednotlivých chatrčí. Tážeme se na jména jednotlivých těchto vsí, které vroubí po obou stranách železniční trať. Jsou to jména většinou bezvýznamná.

Teprv jméno první stanice, 20 km od Jaffy vzdálené, nás poutá poněkud více. Jest to městečko, čítající nyní as 7000 obyvatel, z nichž jest asi 5000 mohamedánů, asi 1900 nesjednocených Řeků a asi 100 příslušníků jiných vyznání náboženských. Původně slulo toto město, vystavěné Benjaminovcem Sama-

dem, Lód. Řekové utvořili si z tohoto hebrejského názvu své „Lydda“, v době římské kolovalo pojmenování Diospolis (to jest město Diovo). Dnešní Arabové užívají k pojmenování města slova Ludd. Také odtud byli četní židé odvedeni do zajetí babylonského. Dle 1. Ešdr., 2, 33. vrátilo se ze zajetí tohoto 725 židů, pocházejících původně z Lódu a okolí. Kdyby tito staří židé dnes vstali ze svých hrobu a viděli, že jejich poli se vinou železné dvě koleje jako dva nekoneční hadi, jichž hlavy ani ocasu není viděti, a po těchto hadech že uhání soptící, kouřící stroj tak rychle, že by jej žádný osel ani velbloud nedohonil, co by as tomuto zjevu, kterého neviděli ani na březích Eufratu, říkali? — — —

Simě nauky Kristovy bylo záhy v Lyddě zasíváno. „Stalo se pak, že Petr, když procházel všechny (církve), přišel (také) k svatým, kteříž bydleli v Lyddě.“ (Skut. ap. 9, 32.) Odtud byl povolán do blízkého Joppe. K rozšíření křesťanství ve zdejší krajině přispělo značně uzdravení Eneáše, který po osm roků připoután byl na lůžko. („I řekl mu Petr: Eneáši, uzdravuje tebe Pán Ježíš Kristus; vstaň a usteľ se. A hned vstal.“ Tamtéž, v. 34.) Záhy byl zde zřízen stolec biskupský. Křesťanům zdejším bylo tu bojovati se židů, kteří zde měli po rozboření chrámu jerusalemského slavnou školu rabínskou. Církevního dějepisce zajímá místo vzpomínkou, že zde r. 414 byl slaven sněm a k němu citován Pelagius, aby se ze svých bludných názorů zodpovídal. Dnes bohužel jsou tu jen nepatrné stopy bývalé slávy křesťanské.

„Kdybychom si chtěli prohlédnouti Lyddu a hlavní její památku, kostel zasvěcený sv. Jiří, kterého ctí též mohamedáni, jak bychom se sem z Jerusalema asi nejvýhodněji dosali?“ táži se svého přítele.

„Snadná pomoc. Zde bychom sotva našli slušný nocleh, za to však v následující stanici, v Ramle, která jest odtud jen 3 km vzdálena, jest klášter františkánský, kde budeme ochotně přijati. Ostatně, kdybychom se nechtěli zdržeti déle než čtyři hodiny, mohli bychom vyjeti z Jerusalema ranním vlakem, vyjíždějícím v 8 hodin a v 10 h. 49 min. bychom byli již zde; zpět bychom mohli jeti týmž vlakem, kterého používáme nyní a který odtud vyjíždí v 1 h 41 m. Pochybuji však, že k této cestě dojde; uvidíte, že budeme míti jiných věcí důležitějších na starosti, než

Lyddu. Jsou tu sice ještě zbytky kostela ze XII. století, to jest však pro nás doba již příliš mladá. V Evropě znamená sice XII. století veliké stáří, pro nás zde však nikoliv.“

Po třech minutách zastávky v Lyddě parostroj náš se hnul, aby nás dopravil po nížině, rozprostírající se jen asi 50 metrů nad hladinou moře, do následující stanice — Ramle.

Jízda zde trvá jen 6 minut.

Cestou rozprávíme o významu, jaký má městečko Ramle pro naše studia. Dle podání františkánů jest Ramle stará Arimathie, otčina to známého nám Josefa, jemuž bylo popřáno prokázati Spasiteli poslední službu lásky. (Mar. 15, 43; Luk. 23, 51.) Jeho dům prý stál vedle domu Nikodémova. Kostel františkánský jest prý tam, kde stával dům Nikodémův, a kaple vedle stojící zaujímá místo jeho dílny. Tuto tradici hájí sice též aspoň částečně Raumer, Schegg, Kitto, Guerin, Reland a j. Má však proti sobě dosti důvodů. Cistě arabské jméno Ramle (t. j. písek) sotva vzniklo z Arimathia, Rama neb Ramatha; spíše proto dáti za pravdu pramenům, které praví výslovně, že Ramle bylo vystavěno sultánem Solimanem r. 716. Pravou Arimathii, o které se zmiňují starší prameny křesťanské (Jeroným, Euseb a j.), dlužno hledati jinde a to pravděpodobně s bývalým professorem školy biblické v Jerusalemě Heydetem na místě, které sluje Kentije a leží šest hodin na severovýchod od Lyddy. Ať již se má věc jakkoliv, tolik přece jest jisto, že i zde za dob křížáckých se zvedal k nebesům velebný chrám, z kterého si však utvořili mohamedáni svoji „velikou mešitu“. (Žami' el-kebir.)

Jako tento chrám, zasvěcený původně sv. Janu Křtiteli, přešel do rukou nevěřících, tak se stalo i s celým městem. Dnes z 7000 obyvatelů připadá šest sedmin mohamedánům a ani ne celá sedmina křesťanům, kteří jsou podobně jako v Jaffě a Lyddě roztrženi na různé sbory.

Jednou z nejzajímavějších památek zdejších jest tak zvaná „věž 40 mučedníků“, dosud částečně zachovaná a poskytující prý krásný rozhled. Někteří ji považovali za dílo křížáků, zároveň s chrámem, který tu leží již úplně v zříceninách; spíše však se zdá, že jest to původní výtvar umění arabského.

Jaké opatrnosti jest zde třeba při oceňování místních názvů a podání s nimi spojených, k tomu zajímavý doklad nám

podává šest velikých nádržek, nyní již z velké části zasypaných. Služí sice „nádržky sv. Heleny“, nemají však se sv. Helenou na prosto nic společného; jest nade vši pochybnost, že byly vystavěny mnohem později, ať již od Saracenů aneb od křižáků.

„Zastavíme se někdy v Ramle?“ táží se.

„Až jak nám vystačí čas“, vece přítel.

V pětiminutové zastávce rozhlížíme se po rovině, ve které Ramle leží; jest to severní pruh nížiny, známé pod jménem Šefela. Jsme v krajích, jež svého času patřily Filištanům. Tudy, kde nyní stojí Ramle, za starověku procházela důležitá cesta, spojující Egypt s Damaškem. Tisíce a tisíce karavan tudy přešlo. Kde jsou nyní všichni ti lidé, kteří tu své velbloudy honili před 2000—3000 lety? Kde budeme my, kteří dnes tudy jako velká karavana uháníme na železném velbloudu, který pije sice též vodu, ale místo trávy živí se černým uhlím, kde budeme my za 2000—3000 roků?

Sotvaže vlak opustil stanici, již přefal vozovou cestu, vedoucí z Jaffy do Jerusalema, po které již tisíce a tisíce poutníků v minulosti se ubíraly, aby pokleknouti mohly u Božího hrobu. Jeli buď povozem 12—13 hodin, neb — což častěji se stávalo — na zádech soumarů půldruhého dne; v Ramle obyčejně v klášteře františkánském přenocovali. Byla to cesta sice o 21 km kratší nežli jest železná trať; byla též rozhodně poetičtější, avšak spojená často s obtížemi, proti kterým tísňení se v železničním voze jest pravou maličností. Poslyšme, co vypravuje Krištof Harant o své cestě z Jaffy do Jerusalema: „My oslů jsme se chytali a kdo dřív mohl před druhým do sedla dřevěného z prken sbitého, na němž jedna dešťka z předu, druhá z zadu, a ze spod třetí okrouhlá, tlustým plátnem povlečená byla, bez třmenů vsedati chtěli; ale vidouce, že tolik oslů, aby se každému z nás jeden dostati mohl, nebylo, protož na některém dva seděti musili, a tou měrou s našim trucelmanem, kterýž také na oslu jel, se dvěma Turky na koních, pro naši obranu zjednanými, a s sedláky luky a šípy opatřenými, na cestu k Jerusalemu jsme se vydali...“ Když přijel Harant a jeho druhové do Ramle, měli smutnou zkušenost, jak těžko se jede bez třmenů a proto „nakoupili si provázků co malý prst tlustých a z nich sobě třmeny, jakž kdo uměl a rozuměl, dělali.“ V Ramle se oslové vyměnili.

„Oslu, na nichž jsme jeti měli, hotové jsme našli; však byli-li jsou z Joppe ničemné, shledali jsme tyto mnohem horší, totiž malá oslata, bez úzdy, místo sedla toliko kus dešťky aneb prkýnka, pro hřbet oslíka ze spod srstí jakousi v žoku zašitou vycpaná, a na svrchu, kde jsme seděti měli, nic, takže jsme sobě v pravdě raději šaty aneb slámu podložiti žádali, nežli na ta sedla bídná sednouti a na nich do Jerusalema přes vrchy a doly vysoké a hluboké jeti.“

KAPITOLA XXIV.

AMERICKOU LOKOMOTIVOU K MĚSTU DAVIDOVU,

Vlak z Ramle jede směrem skoro jižním 33 minuty do zastávky Sežed; urazí za tuto dobu 17 km. Hned za Ramilem lze viděti na levé straně — tedy na východě — pahorek historicky velice památný, poněvadž na něm stávalo svého času slavné město Gazer; zde anglická archeologická společnost „Palestine Exploration Fund“ hledá právě a částečně také již našla bohatou kořist. Dle programu biblické školy v Jerusalemě pojedeme sem již počátkem listopadu, abychom shlédli znova odkryté útroby země, jež tu kryly tisíciletou kulturu. Těšíme se nevyjádřeně na tuto cestu, která nás povede také k jinému památnému sídlu starých Filištanů, jehož stopy lze viděti též z okna na straně pravé, t. j. na západě, v arabské vesnici, která dosud ve svém názvu Akir kryje starobylý název Akkaron.

Tři km před Sežedem přejíždí vlak po železném mostě údolí zvané uády el-Merubba, načež o dva km dále vjíždíme do jiného dlouhého údolí, zvaného uády es-Sarár. Není pochyby, že údolí toto jest biblické „Sorek“, k němuž poji se příběhy o Samsonovi. (Soud. kpp. 13—16.) Zde někde bydlila zrádná, nevěrná, lakotná Dalila, s kterou si israelský obr zapředl milostný poměr, který se mu stal osudným. „Kteréhož když jali Filištinští, hned vyloupili oči jeho a vedli ho do Gázy svázaného řetězy a zavřevše jej v žaláři, rozkázali mu mlíti.“

Cesta utíká velice rychle. Dříve nežli jsme se nadáli, stál vlak v Sežedu. Desetiminutovou zastávku vyplnili jsme pohle-

dem na vesnici arabskou, dle níž jest zastávka pojmenována, a rozmluvou o tom, k jaké práci byl Samson v žaláři odsouzen. — Cítili jsme s ním bolest, která se hrdiny zmocňovala, když měl konati práci žen a otroků! Těšil jsem se, že brzy již podobné mlýnky, kterých se dosud v domácnosti palestinského rolníka užívá, uvidím.

Vlak jede stále po březích údolí Sarár, které se stále víc a více sужuje. Údolí toto, začínající na sever od Jerusalema u vesnice Bire, táhne se nejprve pod jménem uády Béthanýná směrem jižním, zahýbá se na západ, a pod jménem uády Qalónýje zatáčí opět na jih; pod jménem uády Isma'ín obrací se zase k západu. Pokračuje v tomto směru nejprve pod jménem uády es-Serár, dále pod jménem uády Merubba, načež před ústím do moře Středozemního zove se uády Rúbín; jest to zajímavý příklad, kolik jmén může míti jedno údolí či potok (v době dešťů) podle různých částí svého koryta.

Devět km za Sežedem na pravo uprostřed dvou pahrbků lze viděti uelí zvané 'Ain šems. Na těchto místech rozkládalo se svého času město, známé dobře z dějin biblických: (1. Král. 6, 9; 3. Král. 4, 9) Betsames (beth = dům, šemeš = slunce). Filištinští vidouce, že archa úmluvy, kterou ve válce ukořistili a ve které viděli svůj trofej, jim přináší jen zhoubu, chtěli se jí zbaviti. Vzavše tedy dvě krávy, kteréž kojily telata, zapřáhli je do nového vozu a telata jejich zavřeli doma. I vložili archu úmluvy na vůz. . . Krávy pak přímo šly cestou, která vede do Bethsames, a cestou jednou kráčely říčice, a neuchylovaly se ani na pravo ani na levo. Bethsamští pak žali právě pšenici v údolí, kterým právě projíždíme; a pozdvihše oči svých, uzřeli archu i zradovali se. . . A vůz přišel na pole Josue bethsamského a stál tam. Byl pak tam kámen veliký, i nasekali dříví z vozu, a krávy vložili na ně v zápalnou oběť Hospodinu. . . (1. Král. 6.) Jak asi vypadá onen vůz? — táži se v duchu a vzpomínám na polovypuklinu, nalezenou v Thébách a znázorňující Filištanů bojující z vozů válečných — dvojkolových, do nichž zapřaženi jsou volí. Takovou podobu — dvojkolek s koly buď massivními, bez paprsků neb s paprsky, silnými loukotěmi — měl vůz, pokud se ho ve starověku užívalo — vůbec: vozy, které dovolil Farao Josefovi poslati z Egypta do země Kananejské pro ženy a děti Jakobovy (Gen. 45, 19, 21, 27; 46, 5), vůz, na kterém byla vezena archa

úmluvy do Bethsames, vůz na kterém byla později odvezena na Sion. (2. Král. 6, 3; 1. Par. 13, 7.) Uvidím na venkově Palestiny dosud ještě nějakou podobnou dvoukolku?

„Liévin ve svém „Průvodci po Palestině“ poznamenává, že nedaleko místa, jež sluje nyní 'Ain-šems, jest uéli, které nazývají mohamedáni Qabr Samsún ed-žabbár (= hrob Samsona obra) a že zde skutečně odpočívala mrtvola jeho; myslíte, že jest to skutečně pravda?“ táži se svého přítele.

„Bible, jejíž údaje tu rozhodují, vypravuje, že příbuzní Samsonovi pochovali tělo mrtvého reka mezi Saraa a Ešthaol v hrobě otce jeho Manue. (Soudc. 16, 31.) Náhled Liévinův předpokládá nesprávně, že Ešthaol jest dnešní Bét ež-Zemal, a poněvadž tento předpoklad jest nesprávný, jest též chybný jeho náhled, že zde byla rodinná hrobka Manue a Samsona. Všimněte si zajímavého zjevu: mohamedáni ukazují též hrob Samsonův v Gaze nedaleko velké mešity. Guerin pak vypravuje, že mu v 'Aselínu, severně od Sar'y, která leží hned naproti 'Ain-Šemse — na druhé straně trati ukázáno bylo uéli, kteréž sluje též Qabr Samsún. Toto místo nejvíce odpovídá popisu bible a má tedy nejvíce nároků na původnost. Vidíte tu zároveň, kterak umějí Arabové fabrikovati hroby vynikajících mužů. Na třech místech ukazují hrob Samsonův! Nedaleko vtoku Jordánu do Mrtvého moře (na západ) ukazují zcela hrob en-nabi Músá — Mojžíšův a konají k němu každoročně velkolepé pouti, ačkoliv bible výslovně praví, že Bůh skryl tělo jeho! „A nepoznal člověk hrobu jeho až do dnešního dne.“ (Deut. 34, 6.) Vizte, jak opatrnými musíme býti při kritickém oceňování arabských podání lidových! Teď však pohleďte na levo! Máme před sebou pahorek vysoký 412 m — znamená to, že jsme již v horách Judských. Na pahorku rozkládá se ves zvaná nyní Sar'a.“

„Toť rodiště reka Šimsona“, pravím, vzpomínaje 13. kapitoly knihy Soudců. (Byl pak jeden muž ze Saraa, z pokolení Dan, jménem Manue, maje manželku neplodnou. Kteréžto ukázal se anděl Hospodinův a řekl k ní: Počneš a porodíš syna, jehož hlavy břitva se nedotkne: nebo bude Nazarejský Boží od dětinství svého a on počne vysvobozovati Israele z ruky Filištinských . . . Porodila tedy syna a nazvala jméno jeho Samson. I rostlo pachole a požehnal jemu Hospodin. I počal Duch Hospodinův býti s ním v Machane-Dan mezi Saraa a Ešthaol.)

„Kde as bylo město Ešthaol? Liévin ve svém „Průvodci“ praví, že prý Ešthaol bylo na místě, které nyní sluje Bét-Zemál asi tři čtvrti hodiny na jih od uéli Abu-Maiza.“

„To jest právě onen nesprávný předpoklad, o němž jsem se zmínil. Všeobecně se má za to, že Ešthaol (či lépe Eštaol) stávalo na místě nynější vesnice zvané Eš'u a ležící 4 km na severovýchod od Sar'y.“

„V těchto místech iistě byla také Thamnata, odkudž měl Samson ženu a kamž, když přicházel, „ukázal se lev mladý lýtý a řvoucí . . .“ (Soudc. 14, 5.)“

„Pravděpodobně leželo místo toto asi hodinu na západ od 'Ain-šemse nedaleko malé vesničky, kteráž sluje nyní el-Brejž: dosud se tam ukazuje zřícenina (chirbet 'Tibne).“

Po třetí hodině zastavil parostroj náš ve stanici Dér-'Abán. Máme za sebou již 51 km; ještě nám zbývá 37 km a budeme — v Jerusalemě! Zatím však třeba ještě trochu trpělivosti.

Za Dér-'Abánem vidíme na návrší červené taškové střechy kolonie rumunských židů — Artúf. Více než rumunští židé nás zajímá kamenný most, po kterém přejíždí náš vlak malé údolí uády Kreká' čili uády-Inžil. Na levo ve skále zeje veliká jeskyně, ve které bvdlí nyní množství divokých holubů, kteří ani parostrojem těžce oddychujícího se nedali odtud vyplašiti. Jest to „jeskyně Samsonova“.

Oba břehy údolí es-Sár, kterým stále ještě jedeme, působí na nás dojmem tísnivým. Holé, příkré stěny skalní, s kterých zimní přivaly všelikou prst již dávno spláchly! Jen tu a tam nějaký nízký keř choulí se ke stěně, jakoby vysílen byl k smrti. Strom jest zde vzácností, za to bodláčí a trní různých druhů jest drastickou ilustrací slov Písma: Země trní a bodláčí budž ti ploditi. (Gen. 3, 18.) Viděl jsem pustinu v Krasu, když jsem jel Přímořím; zde jest však života ještě méně. Jaký to rozdíl — hory naše v Čechách se zelenými koberci lesů a lučin a lysé hory tyto! Jest pochopitelno, že ve starých dobách v těchto pustinách sídlili lvové, kteří odtud vycházeli na lup do okolí, jest přirozeno, že v těchto skalách měli a mají dosud svůj domov četní šakalové, kterých schyťal neb schyťati dal Samson na 300. (Soudc. 15.)

Údolí jest u km 57. a 58. tak úzké, že vlak náš s pravého břehu po železném mostě se musí uchýliti na břeh levý, hned však zase po jiném mostě železném se vrátí zpět na břeh pravý.

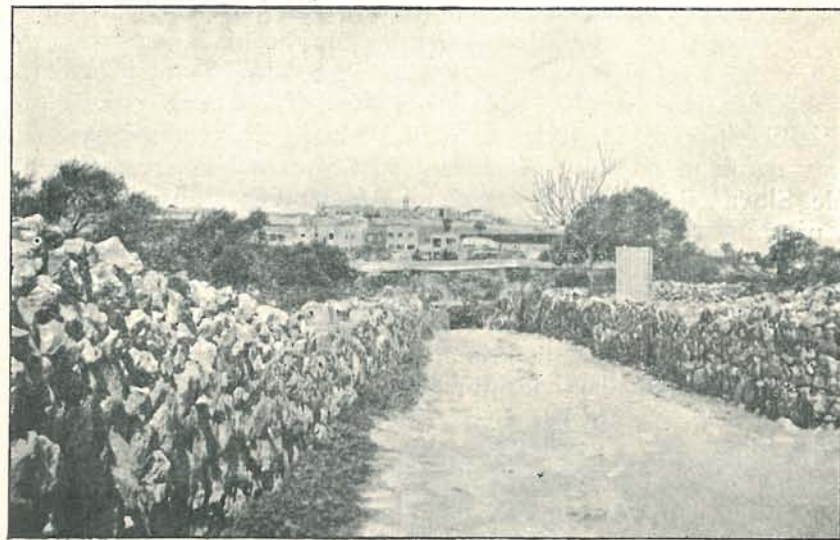
U km 74. vlak zastavil. Hledáme nádraží. Marně. Co se děje. Jest americký parostroj od firmy Baldwin Co z Pennsylvanie unaven stoupáním tím tak, že nemůže již dále? Či chytá se ho již marasmus? Jezdí snad již od zahájení jízdy na této trati, t. j. od 20. září r. 1892? Či stalo se nějaké neštěstí? Jede proti nám jiný vlak? Srážka vlaků jest zde dosti možná. Pravidelných vlaků tu jezdí sice velice málo (denně jeden osobní nahoru a druhý dolů); za to však se tu vypravuje množství vlaků mimo-

Nádraží v Jerusalemě.

řádných, zvláštních. Tedy snad srážka vlaků? Nikoliv! Železný Američan má také žízeň: žádný rozumný člověk mu tedy nebude zazlívati, že v tomto vedru po namáhavé práci se tu zastaví, aby svůj žaludek — parní kotel — napojil vodou. Ostatně jakoby věděl, že jsme již nedočkaví, že chceme již spatřiti město Davidovo, pospíšil si tak, že jsme se brzy zase hnuli dále směrem k vesničce dosti malebně rozložené na svahu pahorku, na jehož vrcholu nalézá se zřícenina zvaná Chirlet el Jahúd (zřícenina židovská). Vesnička sama sluše Bittyr a vyvolává v myslí vzpomínku na Píseň písní (2, 17): „Podobný buď, milý můj, srně a kalouchu jelenímu na horách Bether.“ Snad že tu má na myslí básník tyto hory, kterými se nyní prodíráme.

Byť by však myslil na hory jiné, přece jest místo toto velice historické. Zde byla navždy pochována za císaře Hadriána samostatnost židovská, když byl tu zlomen odpor, který kladli zoufalí židé po půlčtvrta roku za velení pověstného Bar-Kochby (aramejské slovo = syn hvězdy). Na zříceninách el-Jahúd bychom našli snad ještě nyní svědky hrdinného odporu, který tu židé Římanům kladli. Bohatý pramen vody, který osvěžoval unavené bojovníky, napájí nyní — americkou lokomotivu!

Cestou od nádraží do města. (V pozadí křesťanský Sion s večeřadlem.)

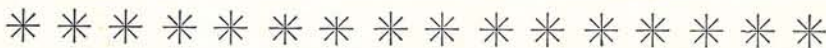
Tříminutové zastávky ve stanici užíváme k tomu, abychom si zajímavý terrain, baštu, kterou tu ruka přírody sama zbudovala, prohlédli poněkud blíže.

Již jen 11 km nás dělí od města, jež chová ve svém nitru — Golgotu. Horečná touha viděti toto město činí nás roztržitými již v pozorování okolí. Málo si všimáme, že vjíždíme do nového údolí, zvaného uády el uerd (= Růžové údolí), málo dbáme, že stále ještě stoupáme. (Jerusalemské nádraží jest 747 m nad mořem!) Poněkud více nás upoutává jen vydatný pramen tři km

za Bittyrem, zvaný 'Ain el-Hanyje (na pravo). Někteří jej považují za zřídle, jehož vodou pokřtil Filip jáhen komorníka královny Kandace (Skut. ap. 8, 26—29). Starší prameny však nesvědčí pro 'Ain Hanyje a kromě toho jest těžko mysliti, že kdy touto krajinou vedla vozová cesta (komorník je! přece na voze!). Proto jest dáti přednost náhledu, který praví, že onen památný pramen jest 'Ain ed-Dyrue u cesty vedoucí z Jerusálema do Hebronu pod pahorkem, na němž jsou zbytky starého Bethsuru; starší prameny aspoň, jako poutník z Bordeaux, Euseb, Jeroným, mosaiková mapa nalezená v Madabě mluví pro toto místo.

Již jsme u 83. km. Před zrakem našim rozkládá se široké údolí, zvané nyní el-Buqe'á, pravděpodobně údolí, zvané v bibli Refaim, památné tím, že zde David dvakráte vítězně bojoval proti Filištinským. (2. Král. 5, 18 nn.) Škoda, že nemáme nyní kdy vzpomínati na rekovné skutky postavou malého, rezatého krále. Slova „el-Quds“, jež se ozývají z úst spolecestujících Arabů, nás poučují, že jest viděti — Jerusalem. Napínáme zrak do dálky, ze které vystupuje ruská věž na hře Olivetské a níže mlhavé rysy posvátného veleměsta. Srdce nám bije zrychleným tepem, nevšímáme si valně v dáli na pravo na cestě vedoucí k Betlemu kynoucího nám kláštera sv. Eliáše, zrak náš rád by se prodral červenými moderními střechami kolonie německých templářů a jiných nových domů, které zaclánějí a nedovolují dlouho viděti kus starobylého města.

Vlak mírní tempo, jakoby chtěl nám popřáti více času k našemu záměru pokochati se celkovým pohledem na město tak památné, až konečně zastavuje úplně. Jsme na nádraží. Stanuly nohy naše v prostorách tvých, Jerusaleme!

KAPITOLA XXV.

KUS RAKOUSKÉ PŮDY V JERUSALEMĚ.

Na nevelikém nádraží jerusalemském čeká řada drožek, podobně jako bývá na nádražích našich, takže bychom snadno zapomněli, že jsme v Orientě, kdyby kroj drožkářů nám nepřipomněl, že nejsme na Západě. Pořádek obvyklý. Začíná vyjednávání a smlouvání. Ujednáno, že fiakr nás doveze za dva franky do města, a to mě do rakouského hospice, přítele pak do kláštera domínikánů, u kterého jest biblická škola francouzská.

Sedáme na vozy, houpačící se na pérech, které z dob Šalomounových rozhodně nejsou. Sotvaže jsme se usadili, praská Arab necitelně do koní a již uháníme rychle vpřed. Jedeme skoro jako na automobilu.

Cesta vede nejprve malý kousek směrem východním a ústí hned na cestu, vedoucí od Betlema k Jerusalemu. Obracíme se, zdali snad v dáli spatříme aspoň špičku nějaké věže betlemské, však marně. Vzpomínati, že těmito místy se svého času ubírala panenská Matka se svým ochráncem, když císař římský byl nařídil sčítání lidu, nedovoluje nám bázeň, že nás Arab i s kočárem zde pohřbí. Pádíme v pravém slova smyslu po příkré cestě s kopce směrem severním v hustých kotoučích zvedajícího se prachu, který nám dovoluje jen poněkud hleděti na zaprášené olivy, dosti řídkce vysázené v údolí, které se nám po pravici rozevírá a sluje nyní ve své dolejší polovici úady er-Rabábi.

Dříve se považovalo údolí toto všeobecně za biblické „ge' ben-hinnom, gehinnom, gehenna“, ve kterém přinášeli Israe-

litě své děti Molochovi v obětí zápalnou (4. Král. 16, 3; 2. Paral. 28, 3); v novější době však kladou místopisci biblické „ge' ben-hinnom“ poněkud více na východ do údolí známého pode jménem „Tyropoeon“. Do „gehenny“ vyvážely se a ohněm pálily všeliké odpadky — pokud se za starověku na Východě vůbec vyvážely a pálily — zdechlina a p., takže jméno údolí toho gehenna bylo přeneseno na místo, kde vyvrhel lidstva bude pálen ohněm — na peklo. (Srv. Mat. 5, 22; 18, 9; Mark. 9, 47.) Údolí er-Rabábi jest přepaženo silnou hrází, po které hned pojedeme; asi 180 metrů výše vine se druhá, s první rovnoběžná hráz. Koryto údolí, dvěma jmenovanými hrázemi ohraničené sluje birket es-Sultán, t. j. rybník sultánův, poněvadž ho posledně opravil sultán Soliman v polovici XVI. století. Jsme zvyklí ze Západu viděti v rybníce obyčejně vodu; tento rybník má však tu zvláštnost — podobně jako četné jiné rybníky na Východě, že má vodu jen — když naprší, tedy v zimě, v době dešťů. Dnes jest 15. října, doba, kdy „mokrý saisona“ ještě nenadešla, vidíme tedy rybník prázdný až na malou špinavou kaluž na místě, kde jest rybník nejhlubší. Na chov ryb nelze ovšem v tomto rybníce ani pomyslet; za to však konají se tu v pátek — dobytčí trhy. Věru orientální to specialita: dobytčí trhy — v rybníce!

Není-li tu právě trh, pak vidíme zde jiný zajímavý obrázek: ženy a děti z nejhudších vrstev roztloukají zde střepy hliněných nádob a kusy pálených cihel na drobný prášek, kterého smíšeného s hlinou Arabové nebo též Arabky užívají buď k zamazání trhlin (ve zdech, v hliněných nádržkách na obilí a pod.) nebo k hotovení nových nádob hliněných.

Jsme na rozpacích, kam dříve v letu upřítí zrak: zda-li na levo k tomuto rybníku a k pokračování údolí, v němž leží a které na severu sluje uády el-Més, či spíše na pravo, kde nám kynou již ponuré, omšené zdi městské. Nemohu říci, že by nás vítaly s tváří radostnou, plnou života; spíše jest mi doznati, že máme před sebou vážného, zamklého starce, který svůj životní úkol již vyplnil, který žije jen z minulosti . . .

Těšíme se, že za pobytu v Jerusalemě bude nám možno často a často choditi podél těchto zdí a ohledati každý jejich kámen. Pahrбек, pod kterým nyní jedeme, jest křesťanský Sion. Málo máme nyní času, abychom si uvědomili, co vše jest srdci

křesťanskému zde draho a vzácně. I na to přijde svým časem řada . . .

Asi uprostřed zdí městských na této straně (západní) trčí k nebi massivní citadella, zvaná od dob středověkých „hradem Davidovým“, nyní pak el-Qal'a. Kdybychom byli tudy se ubírali před 19 stoletími, byli bychom zde spatřili nádherný palác krále Heroda a tři věže: Hippikus, Fasael a Mariamné (?).

Hned za „Davidovou tvrzí“ víří v paprscích dohasínajícího slunce bujný orientální život kolem pobourané městské zdi (od r. 1898, kdy navštívili Jerusalemem němečtí císařští manželé) a kolem vedlejší brány Jaffské, kterou nazývají nynější Arabové Báb el-Chalíl (t. j. brána hebronská). Nevjíždíme však touto branou, nýbrž stále ještě zůstáváme mimo vlastní město a prodíráme se ulicí „Jaffskou“, ve které proudí davy lidstva; jedeme kolem německé, turecké a francouzské pošty, načež u Fastlova nárožního německého hotelu v úhlu 90° zahýbáme na pravo. Za tímto hotelem stála svého času „tvrz Goliášova“ (kasr Žálúd) a věž „Psefinos“. S hotelem sousedí klášter francouzských „Soeurs Réparatrices“, které ve svém kostele (přístupném i jiným věřícím) ve dne i v noci se klaní před vystavenou Svátostí oltářní.

Naproti stojí francouzská nemocnice sv. Ludvíka, sousedící s velickou budovou, s hospicem pro francouzské poutníky. Oknem může francouzský poutník hleděti do města protější branou, zvanou Báb 'Abdul-Hamid čili Báb el-Žedýde (t. j. brána „nová“, poněvadž byla teprve nedávno, r. 1890, probourána).

Když jsme se mihli kolem nepatrného hospice pro katolické Syry, zahrnuli jsme zase v pravém úhlu do brány zvané Báb el-Amúd, čili do „brány damašské“. Těmito místy přicházeli Israelité z Galileje a ze Samařska do Jerusalema, těmito místy putoval též dvanáctiletý Ježíš na velikonoce s Marií a svým pěstounem, tudy vycházeli apoštolé na sever hlásat Ježíše ukřižovaného. Jak památná to místa!

Míjíme tureckou posádku, obstarávající v bráně stráž, a pádíme ulicí zvanou Tarýq Báb el-'Amúd směrem jihovýchodním a zastavujeme na ulici „Via dolorosa“, t. j. křížová cesta, před imposantní budovou, stojící na vysoké podezdívce. Černožlutá schránka poštovní, upevněná na zdi, nás poučuje, že máme před sebou rakouský hospic. Loučíme se na krátko (zítra se snad zase uvidíme) se svým přítelem a sestupujeme s kočáru.

Bojíme se skorem stoupnouti na zem, čtouce naproti nadpis „statio III.“ (zastavení třetí) a vzpomínajice, že jdeme po cestě, po které Kristus vlekl svůj kříž.

Po schodech jakéhosi tunelu kolem sochy Madonny stoupáme nahoru do zahrady a odtud po nových několika schodech do předsíně hospice samého. Rektor dr. Fellingner není právě doma. Za to můj bývalý kollega z vídeňského Frintanea vítá mě na rakouské půdě velice srdečně a zavádí mě do přichystaného pokoje. Cestou potkáváme jiného krajana, docenta university krakovské dra. Trzeciaka, který studoval již před tím v Římě, ve Frýburku, v Mnichově, ve Vídni, v Bejrutě a nyní koná zde přípravná studia, aby mohl jednou s úspěchem přednáseti doma Nový Zákon.

Urovnáv si své věci ve vykázané komnatě, vyšel jsem ven a prohlížel jsem si za průvodu dra. Ehrlicha stánek vybudovaný pro poutníky obou polovic naší říše, přicházející do Jerusalema.

Začínáme — střechou, která jest dle zvyku orientálního plochá a dlážděná. Mile nás překvapuje pohled na celý Jerusalelem, posetý nesčetnými kopulemi, minarety a věžemi. Zrak náš se zastavuje nejprve u kopule, která kryje hrob Kristův, pak u věže katolického farního kostela (Saint Sauveur), zastavuje se u nádherné kopule mešity Omarovy, jež stojí na m.stě, kde druhdy k nebesům se zvedal chrám Šalomounův, stopuje cestu, po které Božský Trpitel nesl druhdy svůj kříž, a rád by spatřil též večeradlo Páně, které však jest poněkud vzdáleno... Věru, úchvatné to panorama pro duši věřící! Kdo by tu však chtěl jen hledati romantiku, nebo jenom esthetický pozitek, nevím, zdali by byl unesen.

„Jak dlouhá jest celá fronta krásně položené budovy?“ táži se dra. Ehrlicha.

„47 a $\frac{1}{2}$ metru.“

„A šířka?“

„Chybí několik centimetrů do 22 metrů.“

Sestupujeme do prvního poschodí. Stěny chodby okrášleny jsou erby vznešených panovníků, kteří tu bydlili, a pamětními deskami hromadných poutí („karavan“), jmenovitě oněch, které pořádal brixenský palestinský spolek za vedení neunavného Jindřicha Himmela šlechtice z Agisburgu.

V jihozápadním křídle jsou císařské pokoje, pak divan; v křídle jihovýchodním jest vchod na kůr domácí kaple, která zabírá svojí výší přízemek i poschodí. Vstupujeme dovnitř. Západ i Východ stejně ochotně snesl sem ke cti svého Pána stavební hmoty. Východ dává na stěny svůj bílý a červený vápennec, okolí moře Mrtvého poskytlo černý kámen, tak zvaný „kámen Mojžíšův“; ruka lidská kameny tyto vyhladila a seřadila v ladný celek dle barev. Solnohrady daly ke zbudování hlavního oltáře červený mramor, Slezsko přineslo v obět na svatostánek mramor bílý. Historický malíř Kupfelwieser (1796-1864) ozdobil hlavní oltář obrazem, představujícím sv. rodinu s dvanáctiletým Spasitelem, putujícím do Jerusalema, právě v onom okamžiku, kdy při prvním pohledu na město byl Kristus unesen radostí nebeskou. Na stěnách nám vypravují erby členů císařské rodiny rakouské, kteří Habsburkové podnikli pouť ku sv. místům jerusalemským a zde se ubytovali.

Naproti východu z kůru ukazoval mi dr. Trzeciak svůj byt. „Kolik poutníků zde můžete umístiti?“ táži se dra. Ehrlicha.

„Máme nyní již jedno sto lůžek. Přejde-li četnější počet, pak ubytujeme některé z nich ve františkánském hospici, zvaném Casa nova, jiné pak ve francouzském hospici Notre Dame de la France. Za to zase, když přijde větší počet francouzských poutníků, poskytujeme jim přístřeší my. Tak si navzájem vypomáháme.“

„Byli tu vznešení poutníci již“, poznamenávám, prohlížeje si erby na stěnách.

„Ano. Kromě císaře rakouského Františka Josefa I. (1869) a kromě císaře brasílského dona Pedra hostil dům náš řadu vynikajících šlechticů, vysokých úředníků, diplomatů, ale též — žebráků. Náš dům jest totiž ústav křesťanské dobročinnosti; proto hostí každého, bohatého i chudáka, katolíka i nekatolíka, Rakušana, Uhra i cizince. Za dobu svého trvání, t. j. od r. 1863, kdy byl otevřen, poskytl již byt půldevátu tisíci poutníkův a poutnic.“

„V jakém poměru jsou Rakušané v počtu poutníků jerusalemských zastoupeni?“

„Z Rakouska přicházkí do Jerusalema poutníků u porovnání s jinými státy nejméně.“

„Není pro nás příliš lichotivé, že i v tomto ohledu jest Austria na světě poslední. Z čeho jest dům váš udržován?“

„Z dobrovolných příspěvků. Správu jich a vůbec celého ústavu vede kuratorium, v jehož čele stojí prelát dvorní rada dr. Heřman Zschokke a jehož rady jsou dr. Karel Schnabel, probošt v Novém Městě u Vídně, kanovník dr. Pfluger a za Uhry Jeho Excellence biskup szatmarský Meszleni. Protektorem ústavu

U vchodu do rakouského hospice.

jest arcibiskup vídeňský, který má též právo jmenovati rektora a vicerektora.“

Po pohodlných schodech sestupujeme do přízemku, kde jest hlavní vchod do kaple, kde jsou jídelny, knihovna, byty pro rektora a vicerektora. V obydleném přísklepi jsou místnosti pro domácí hospodářství, které tu vedou sestry sv. Karla Bor. z provincie alexandrijské.

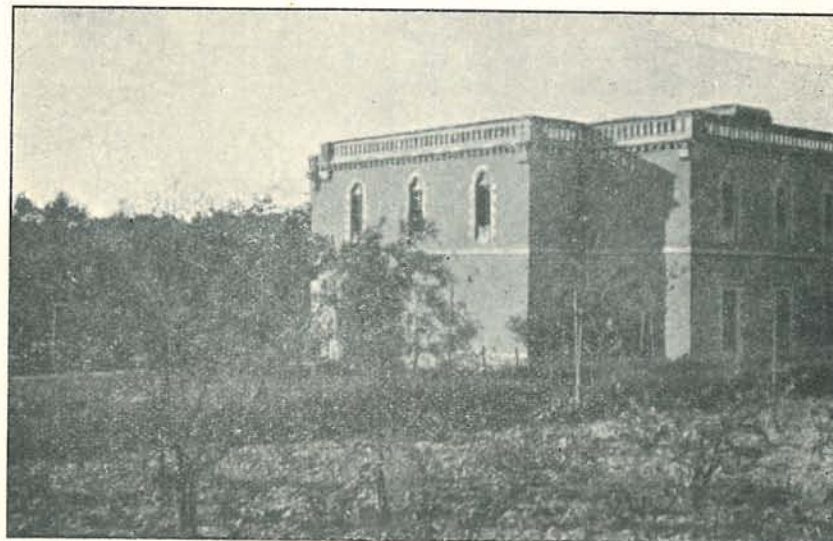
Vycházíme na portál a procházíme se nevelkou zahradou, kol dokola obehnanou silnou zdí, která na dvou stranách, tá-

hnoucích se podél ulic, dosahuje výšky 8¹/₂ metru, takže se zdá, jakoby náš hospic byl tvrzí silně opevněnou.

„Mnoho-li měří celá obvodní zeď?“ táži se.

„Skoro 300 metrů.“

Sledoval jsem tyto všechny výklady sice se zájmem, srdce mé však horoucně již toužilo spatřiti konečně nejvzácnější perlu celého Jerusalema — Boží hrob . . .

Biblická škola francouzských dominikánů v Jerusalemě.

„Kdy půjdeme do Božího hrobu?“ táži se.

„Dnes jste již unaven, a teď jest již pozdě. Odpočiňte si a zítra bude dosti času, aby se vaše přání vyplnilo. Zatím si pěkně na lůžku odpočiňte a zítra nám povíte, o čem se vám první noc v Jerusalemě zdálo. Do loterie sice saditi nebudeme moci, poněvadž rakouský tento ústav zde žádné filiálky nemá, bude však rozhodně zajímati nás všechny, co vám fantazie na svých křídlech dnes v noci přinese. Zítra vás dovedu k Božímu hrobu. Představím vás též patriarchovi, od něhož musíte míti svoje „Cele-

bret“ potvrzeno, a navštívíme při té příležitosti také vašeho krajanu Čecha, který jest tu arabským farářem. Zatím si rozvažte, co by vám více konvenovalo, bydleti buď u nás v hospici na domácí půdě aneb přestěhovati se úplně mezi Francouze k sv. Štěpánu. Rozhodnete-li se pro francouzské okolí, zavedu a představím vás zítra rektorovi biblické školy P. Lagrangeovi.“

KAPITOLA XXVI. NA ROZČEŠTI.

Když se v neděli dne 16. října vyhouplo slunce nad horu Olivetskou, když jsem poprvé okoušel, jak mile hřeje paprsky ranního slunce v Jerusalemě, vzpomínal jsem, že krajané moji dnes ve vlasti slaví svátek Posvěcení chrámu Páně . . . Neměl jsem kdy oddávati se „posvicenské“ náladě, poněvadž jsem uvažoval, proč se mám rozhodnouti: zda trvale se usídliti v rakouském hospici a do školy biblické jen docházeti, jako byl učinil dr. Trzeciak, anebo se ubytovati na celou dobu svého pobytu u francouzských dominikánů.

„Já“, praví kollega, „cítím se zde v hospici jako doma, kdežto mezi Francouzi bylo by mi velice teskno, poněvadž bych se stále cítil býti v cizině.“

„Zde máte prospekt biblické školy“, praví dr. Ehrlich a podává mi tiskopis, z něhož něco laskavým čtenářům — aspoň tolik, co by je mohlo zajímatí — uvedu.

Úkolem „praktické školy biblické“ v Jerusalemě jest vzdělati professory Písem sv., vypěstiti spisovatele, kteří by s odbornou znalostí mohli psáti o různých biblických otázkách a konečně i vychovati kazatele důkladně znající evangelia a prvopočátky vzniku křesťanství. Katolický její ráz nikterak nebrání sledovati novodobé metody biblické a historické.

První místo na programu školy zaujímá věro- a mravoučný obsah bible Starého i Nového zákona, vědeckou methodou podáváný. (Theologie biblická.) Vědecká tato methoda žádá luštění

nejprve otázky, zdali znění bible se na nás dochovalo neporušené, či zdali postupem tolika staletí, ve kterých byla nesčetně kráté opisována v textech původních i překladech, se nevloudila do ní nějaká nedopatření, omyly, jakého dosahu jsou, jak je opravit. (Kritika textu.) Vědecká metoda žádá přesně vyšetřiti, kdy a od koho ta která kniha biblická byla sepsána (kritika literární), a vrhnouti na ně světlo tehdejších okolností časových (kritika historická). Záhady vyvolané nejnověji ve Francii o kritice evangelií, debatty vedené v Německu o poměru bible k literatuře babylonské, senační objevení zákonníka krále Hammurabi-ho ukázaly absolutní nutnost pro katolíky — studovati bibli ve světle dějin.

Proto nic z toho, co se týká znalosti starého Orientu od prvopočátků až do prvních století křesťanských, nesmí býti ze školy biblické vyloučeno. Poněvadž však jest třeba tak rozsáhlé pole ohraničiti, škola biblická bude věnovati větší pozornost zeměpisu Palestiny a místopisu Jerusalema, náboženským dějinám světa semitského a hellenistického, světa, ve kterém se křesťanství zrodilo. Poněvadž často stav věci osvětluje byzantská tradice, nesmí býti vyloučena ani ona.

Klíčem k těmto studiím jsou jazyky (biblická filologie), staré nápisy (epigrafie), starožitnosti (archeologie) a šetření konaná na místech samých.

Mezi jazyky (nehledíc k řečtině, ve které jsou psány biblické knihy Nového Zákona), první místo zaujímá hebrejščina, poněvadž v ní jest sepsána veliká většina biblických knih starozákonních. Assyřtina stala se nevyrovnatelnou pomůckou pro poznání starého Východu. Arabština nemá sice valného významu pro vykořistění arabských překladů, poměrně dosti mladých, zato však má velikou důležitost proto, poněvadž jest mluvnickým ohniskem a středem studií semitských a nezbytnou pomůckou pro toho, kdo chce nabýti hlubších vědomostí zeměpisných dnešního Orientu, a pro toho, kdo chce z autopsie studovati zvyky dnešních Arabů, které namnoze dosud ještě odpovídají zvykům obyvatelů Palestiny v dobách biblických. Studium jazyka aramejského jest nutno pro náležité porozumění oněch částí biblických, které původně v tomto jazyku byly napsány, dále k četbě starých opisů biblických knih (= parafrásí či targumů), v nichž jest uloženo mnoho židovské exegeze (výkladu),

jakož i k použití starých překladů syrských. Jazyky koptický a etiopský sice nejsou na programu školy tohoto roku, mohly by se však ku přání posluchačů přednáseti též.

Epigrafie semitská — nehledíc ani k assyrštině — podává nám nejjistější a mnohdy jediné poučení o sousedech národa israelského, o Moabitech, Feničanech, Nabatejských, Palmyrských atd. Epigrafie řecká přispívá velice k poznání myšlenkových proudů v době vzniku křesťanství blízké, jakož i v nejstarších dobách křesťanství samého.

Obor starožitností palestinských se rozširuje den co den vykopávkami anglickými a německými: ze souhlasu nově vykopaných památek s památkami písemnými lze rozřešiti otázky živě přetřásané a vztahující se jednak na Jerusalema, jednak na rozsáhlé jeviště, ra rěmž se sběhly důležité události našeho vykoupení.

Zeměpis jest přirozeně hlavní atrakcí biblické školy v Jerusalemě. Nedostačí však viděti krajiny palestinské jen zběžně, jak činí zástup turistů a poutníků, byť by i měli bibli v ruce. Studium na místě samém přináší žádoucí užitek jen tu, je-li mu věnován potřebný čas, děje-li se s náležitou pozorností a předchází-li mu kritické propracování příslušných textů.

Dle zásad těchto jest sestaven rozvrh přednášek a cest školy biblické.

Každého týdne koná škola za průvodu jednoho nebo více profesorů polodenní archeologickou vycházku do Jerusalema. Každý měsíc koná se celodenní vyjížďka na koni do vzdálenějšího okolí Jerusalema. Kromě toho konají se do roka tři veliké cesty na koni, z nichž jedna trvá osm až třicet dní. Cesty jsou kombinovány tak, aby každý mohl ve dvou nebo třech letech procestovati biblické krajiny od Petry na jihu až po Ba'albek na severu. Vedle školy biblické existuje též theologické učiliště, které má právo udělovati hodnost doktora theologie.

Všichni posluchači školy biblické — kněží i laikové — mohou bydleti a stravovati se ve zvláštním domě, postaveném v sousedství dominikánského kláštera, a nejsou vázáni řeholní regulí. Za celé zaopatření platí se 150 franků měsíčně. Delší cesty, konané na koni do vnitrozemí Palestiny, a všechny potřeby

(stany, potravu, soumary atd.) obstarává škola sama; účastník platí zpravidla 20 franků denně.

Dlouho jsem debatoval a uvažoval, proč se rozhodnouti, zda pro společnost francouzskou či rakouskou. Konečně rozum zvítězil nad srdcem. Pro mé vědecké vzdělání bude rozhodně lépe usídliti se trvale u sv. Štěpána, byť by se mi v cizí, internacionální společnosti snad někdy zastesklo. Kdo se dal jednou na vojnu, musí bojovati. Poděkuji za pohostinství v našem hospici a půjdu tam, kde se můj přítel Američan již včera usídlil!

Oznámil jsem své rozhodnutí dru. Ehrlichovi, který byl hned ochoten mi posloužiti. „Za chvíli“ — pravil — „přijde rakouský konsul na mši sv.; zdrží se tu asi k desáté hodině; pak vás zavedu k dominikánům.“

„Bude mě těšiti — — —“

Slunce stálo již vysoko a metalo palčivé paprsky na kopule sv. města, když jsme s drem. Ehrlichem opouštěli hospic. Kráčeli jsme cestou křížovou, známou mi již od včerejška, zahrnuli na pravo do ulice Taryq báb el-'amúd (řekli bychom česky sloupobranská ulice) a za malou chvíli stanuli jsme před branou damašskou (báb eš-šam), kterou jsem si mohl dnes podrobněji prohlédnouti, než bylo včera možno. Nadpis nad branou umístěný nás poučuje, že ji posledně stavěl (či spíše opravil) sultán Soliman r. 944 útěku Mohamedova, t. j. r. 1537 nebo 1538 letopočtu křesťanského. Ponechávajíc si podrobnější ohledání na dobu pozdější, díváme se zatím na stavitelský sloh arabský století XVI., ve kterém brána tato jest zbudována. Po obou stranách vchodu vypínají se dvě věže. Na cimbuří stojí malé sloupky. Pro tuto sloupkovitou okrasu sluje brána tato „sloupovou“ (el-'amúd = sloup). Vstupujeme dovnitř. Sotva že jsme vstoupili, již nám bylo učiniti v levo v bok a po několika krocích zase v pravo v bok. Dvěma pravými úhly v bráně chtěli staří učiniti vstup do města nemožným. Dnes by ovšem stačila jedna pořádná rána z děla a celá brána damašská by se zhroutilá. Pro povozy jest tento průjezd o dvou pravých úhlech velice obtížným. Přezatím není však počet vozů projíždějících valný. Jezdí se více starým způsobem na hřbetech soumarů. Tak jedou také dvě jeptišky, jež právě ve bráně potkáváme. Jeptišky na oslech sedící! Jak zajímavý to, poněvadž pro naše oko nezvyklý obrázek!

Po pravé straně jest řada dílen a zásobáren. Na levo za branou leží na zemi odpočívající karavana; jest věru těžko uhnouti, co jest špinavějšího, zdali kůže velbloudů, na mnohých místech již značně vypelichaná, či šaty a kůže arabských honáků. Pohled na špinu a na pracující dělníky — mohamedané, jak známo, nesvětí neděle — ruší nás v naší sváteční náladě.

Jsmo na křižovatce. Na čtyřech stranách se před námi rozvětňuje cesta.

„Po této cestě“, vykládá kollega, ukazuje na levo k jihozápadu, „jste včera přijeli. Pokračování její na severovýchod vede kolem jeskyň královských a jeskyně Jeremiášovy do údolí Cedronského a na horu Olivetskou.“

„Jak rád bych se dal touto cestou!“ skáči do výkladu.

„Tato cesta k severozápadu vede k židovské kolonii, k protestantskému arabskému kostelu a k obrovským pozemkům ruským, na nichž stojí ruská kathedrála, ruské poutnické domy, lékárna atd.“

„Přichází sem mnoho poutníků z Ruska?“

„Velice mnoho! Ze žádné říše a z žádného jiného národa nepřijde sem tolik poutníků jako z Ruska. Uvidíte častěji celé zástupy ruského malého lidu s holí poutnickou v ruce a s rancem potravin na zádech. Letos mají Rusové zvlášť proč putovati sem. Ruské matky se modlí v Jerusalemě, aby jejich synové, kteří bojují v dalším Východě za svatou Rus proti Japoncům, šťastně se vrátili na jejich srdce. Žádný národ nevěnuje pozornost Palestině a žádné vyznání nekupuje zde půdu v tak velikých rozměrech jako Rusové. Půjde-li věc takto dále, jmenovitě zvítězí-li Rusové ve válce, již vedou, bude stoupatí jejich bohatství a vliv zde tak, že opanují všecko a nám katolíkům nezůstane, než se z Jerusalema na vždy vystěhovati . . . Druhá cesta na pravo vede do Samařska a do Galileje. Po té půjdeme. Zde na rohu zakoupil německý katolický spolek Sv. země pozemek a staví tu nový hospic, kostel a německou školu.“

Jdeme kolem zahrady, až přicházíme k jiné zahradě, ohraničené pevnou zdí, na které připevněna jest plechová tabulka s nápisem „Couvent des Pères Dominicaines“. Jsme u cíle své cesty. Širokými vraty, u nichž stojí strážný domek, vcházíme na cestu vroubenou po obou stranách železným tyčkovým plotem. Černoch z Nubie, jemuž pro osvědčenou věrnost svěřena k do-

zoru brána, usmívá se, cení na nás své bílé zuby a bez obtíže nás propouští. Již stojíme v nádvoří (narthex) basiliky sv. Štěpána. Socha prvomučedníka, stojící na vysokém podstavci uprostřed nádvoří, nás mile vítá. Jdeme krytým ochozem, v němž vystaveny jsou různé archeologické památky jako kameny s nápisy atd., a zahýbáme na levo do zahrady. Zvoníme a za chvíli přichází nám bratr dominikán otevřít. Uvádí nás do hovorny.

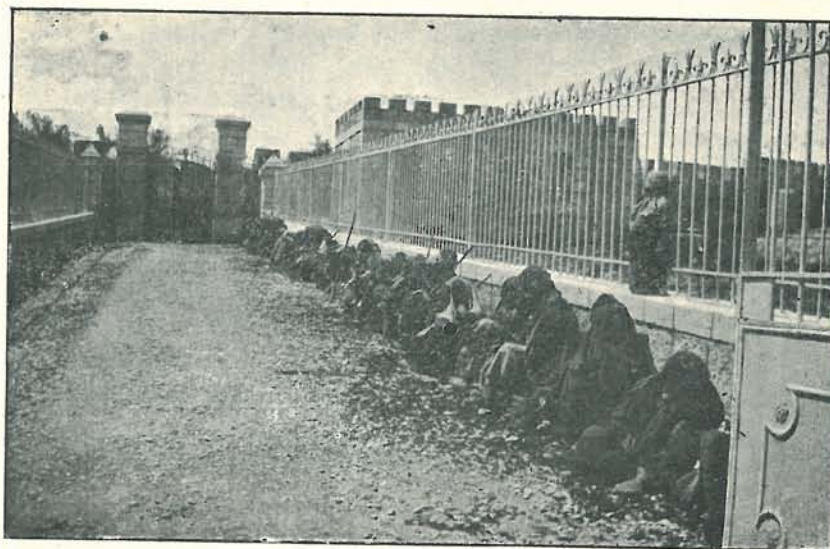
Mladý »mukr« (= honák) nedaleko brany Damašské.

Tázeme se, mohli-li bychom mluvit s ředitelem biblické školy P. Lagrangem.

„Přijde hned“, odpovídá bratr a odchází, když nás byl dříve vyzval, abychom se posadili.

Za několik minut dvěře se otevřely a vstoupil mnich bíle oděný, prostřední velikosti, asi padesátiletý. Poněvadž jsem byl přesvědčen o jeho neobyčejně hlubokém vědeckém vzdělání, které osvědčil četnými pracemi literárními, takže jest jméno jeho v celém světě známo, byl jsem velice zvědav osobně ho po-

znati. Teď jsem ho měl před sebou a mohl jsem mu z blízka pohlednouti do obličeje. Skutečně, vysoce inteligentní to tvář. Její sympatický výraz zvětšoval nedlouhý černý plnovous. Za

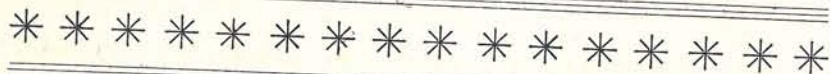

Vchod ke klášteru sv. Štěpána obsazený žebráky, čekajícími na rozdělení almužny.

ním vstoupil hned bratr, nesoucí na tácku tři číšky likéru — zvyk to, který všude na Východě jest rozšířen.

Po nedlouhém rozhovoru ujednáno, že již dnes k večeru se přestěhuji sem k dominikánům a že tedy budu spát již pod ochranou sv. Štěpána.

KAPITOLA XXVII.

NA MÍSTECH NEJVĚTŠÍCH UDÁLOSTÍ SVĚTOVÝCH.

Vrátili jsme se do rakouského hospice a hned po poledni v slunečném úpalu vydali jsme se na místo, které jsem již nedočkavě, horoucně toužil spatřiti — na Golgotu.

Vstoupili jsme na ulici, zvanou „Via dolorosa“ (křížová cesta). Hned u východu z hospice dr. Ehrlich mě zastavil, ukazuje na levo do dlouhé, přímé ulice, táhnoucí se sem od brány Báb Sitty Marjam (brána Štěpánská).

„První zastavení křížové cesty jest tamto na dvoře tureckých kasáren. Dole na ulici pod kasárnami jest zastavení druhé. Zde, kde stojíme — jak jste si asi již všimnul — jest zastavení třetí. Teď půjdeme stále po „křížové cestě“, abyste si snadno zapamatoval, kudy se k Božímu hrobu jde a budoucně abyste trefil již sám.“

„Což jest tak nesnadno trefiti k velikolepé svatyni, která jest středem celého Jerusalema?“

„Uvidíte!“

Zahýbáme na levo a kráčíme po ulici, zvané Tarýq el-uády, která jest pokračováním ulice vinoucí se od brány damašské (sloupobranské). Po několika (asi 60) krocích přicházíme k ústí malé uličky. Nápis umístěný na zdi nás poučuje, že zde potkal Největší Trpitel, vlekoucí kříž, svoji milovanou matku (zastavení IV.).

Cestou potkáváme špinavé, otrhané mohamedány. Jest nám divno u srdce. Tane nám na mysli, že každá píď země v těchto

ulicích jest zbrocena krví Syna člověka; zdá se nám, že na každém kameni čteme velikou jeho myšlenku: „Zapři sebe sám, vezmi svůj kříž a následuj mne!“ Jaký však kontrast k těmto velikým myšlenkám působí dnešní stav křížové cesty...! Prvé zastavení jest na dvoře kasáren tureckých... zazní mi vždycky znova v uchu, kdykoliv slyším kolemjdoucí mohamedány křičeti bez ohledu na význam místa, kterým jdou.

Z trudného zamyšlení budí mě po 30 krocích cesty průvodce, upozorňující, že jsme na místě, kde Šimon z Cyreny položil část břemene Kristova na své rámě (V. zastavení). Zahýbáme na pravo do ulice (částečně klenbou přepažené) Tarýq es-Serái, která připomíná šlechetný čin soustrastného srdce Veroniky (VI. zast.). Tam, kde Tarýq es-Serái se ústí do bazáru olivového oleje (chán ez-zét) vzpomínám na třetí pád krále mučedníků pod těžkým nástrojem, na který měl za chvíli býti přibit (zast. VII.).

Obracím se zpět a vidím, že na domě, který jsme právě minulí, jest — symbol turecké říše: půlměsíc s hvězdou. Byl to sice říšský znak velikých rozměrů (asi půldruhého metru), ale v jakém stavu! Roh jeden půlměsíce ulomený, paprsky z hvězdy vylámané, barva dávno zmizela...! Věrný to symbol turecké velmoci!

„Kdybychom chtěli se podívati na místo osmého zastavení“, vykládá přítel, „bylo by nám jíti přímo; my však zahneme zde na levo do bazáru.“

„Koná-li se tu společná pobožnost křížové cesty, chodí se také tímto bazárem?“ táži se, vida, kterak Arabové zde na křížové cestě prodávají s obvyklým hlukem své zboží.

„Ano!“

„A neposmívají se snad křesťanům, konajícím zde průvod?“

„Křičí sice prodávající své zboží; jinak však chovají se slušně. Ač jsou vyznáním mohamedáni, mají přece k úkonům náboženským a k samému Ježíšovi více úcty než leckterý katolík v Evropě, který by jistě insultoval pobožnost křížové cesty, konanou v hlučných ulicích města. — K devátému zastavení zatím nepůjdeme; bylo by nám jíti tuto ke klášteru koptickému a pak se zase vrátiti; půjdeme přímo dále. Jsme skoro již u cíle své cesty. Našel byste nyní cestu k Božímu hrobu?“

Rozhlížel jsem se, zdali snad uvidím kopuli velechrámu, avšak marně. V bazáru jsem ovšem nemohl viděti než špinavou, začazenou klenbu nebo roztrhaná, rezná, hrubá plátna, kterými zabraňují kramáři vstup paprskům slunečným. Jiné pak ulice byly jednak úzké, jednak stěny jejich tak vysoké, že mi bylo naprosto nemožno se orientovati.

„Teď jsme na ulici Háret ed-Dabbágrýn (= ulice kože-luhů). Již jen několik kroků nás dělí od obrovské fačady chrámu Božího hrobu. Kudy byste nyní šel?“

Představoval jsem si, že bude chrám Božího hrobu se všech stran volně přístupný, že bude kolem něho široké prázdné prostranství, na kterém by mohly kočáry zdejších patriarchů se volně otáčeti. Nic podobného jsem však neviděl a nebyl jsem proto s to, abych určil směr cesty.

„Těmito úzkými a nízkými dveřmi přijdeme na nádvoří velechrámu“, ukazuje mi kollega.

„Není z jiné strany přístup volnější?“

„Naproti jest vchod sice ještě jeden, není však o mnoho větší než tento.“

Uzoučkými dveřmi octli jsme se na nevelikém dlážděném nádvoří. Mohutná fačada velechrámu stála před námi. Nemáme času ani chuti dnes se obdivovati a studovati její architektonické formy, podobně jako jsme se prozatím cestou křížovou neobírali kritickými otázkami, zdaž jednotlivá zastavení nyní skutečně se ukazují na oněch místech, na kterých se příslušné události sběhly. Na otázky tyto dojde též svým časem. Jemnou lancettou rozumu je probereme. Dnes však nás srdce unáší — na Golgotu.

Překročili jsme práh chrámu. Nemile, rušivě působí pohled na Mohamedána, který si tu u vchodu hová na pohovce. Jest to strážce chrámu. Trpká ironie: Mohamedán strážcem svatyně křesťanské! Než teď ve chvíli, kdy se již již vyplňuje touha, kterou jsme dlouho, dlouho v srdci nosili, ani tento hořký pocit nás nemůže na dlouho zdržovati. Stoupáme ve přítmi po 19 schodech tak rychle, jak jen posvátnost místa dovoluje, a již stojíme — na Kalvarii. Srdce jest tak uchváčeno, že nemá smyslu pro jiného, než pro největší událost v dějinách světových, která se na těchto místech před XIX. věky odehrávala. V pološeru,

v němž kmitá několik lamp, klečí tu před třemi oltáři řada poutníků hluboce se schylujících a líbajících půdu . . .

Stojíte na skále, která projevila soustrast nad úmrtím svého Pána tím, že pukala . . . Obraz oltáře na pravo stojícího a představujícího křížování Páně jest v takovém přítmi, že jednotlivé

Nádvoří basiliky sv. Štěpána.

rysy jeho sotva možno jest rozpoznat. Za to kříž veliký na levé straně a dvě postavy před ním v životní velikosti stojící nám názorně představují veliké drama této hory. Zde se člověk zamyslí tak, až se mu zdá, že vidí na své oči, kterak nejkrásnějšího ze synů lidských svlékají ze šatů, přibíjejí na kříž, pozvedají. Jest vám jako byste hleděli do zsinalé tváře muže bolesti, v níž život dohořívá . . . Myslíte, že slyšíte splývati s blednoucích rtů Ukři-

žovaného památná slova: „Bože můj, Bože můj, proč jsi mě opustil?“ Zde na této hoře, na které se slaví nepřetržité každého dne veliký pátek, pohled na oltář prostřední, představující Matku bolestnou, volá k vám do duše něhyplná slova: „Hle, matka tvá!“ Kolik milionů poutníků všech věků sklánělo zde již svoje kolena! Kolik věřících z celého světa, z celé zeměkoule zalétalo aspoň myslí svojí sem, aby se učili trpěti a umíratí!

Co as děje se v duši kněze, který k některému z oltářů zde stojících přistupuje, aby opakoval oběť ceny nesmírné, která zde byla přinesena poprvé z rukou hřeby probodených! Jak asi chvěje se duše jeho, když se perlí na jeho rtech ona krev, která stékala po údech Boha-člověka!

Jen stěží se odtrhujeme od tohoto místa, abychom sestoupili po schodech dolů a vkročili do obrovské rotundy, v jejíž středu jest kaple, kryjící ve svém nitru — hrob Spasitelův.

Nevšimáme si prozatím povážlivě oprýskané omítky na kopolu, nedbáme na velké číslice zedníkovou rukou beze všeho smyslu uměleckého na pilířích napsané, nehledíme na hrubou zeď, která spojuje sloupy katedrály a hyzdí velechrám, jest nám lhostejný polohlasitý hovor řeckých (nesjednocených) mnichů, který k uším našim doléhá; dnes dáváme se plně unášeti mohutným dojmem, kterým uchvacuje srdce naše myšlenka, že jsme blízko onomu místu, které poskytlo poslední odpočinek po tolika bojích, svízlech a útrapách neunavnému Bojovníku a nepřemožitelnému Vítězi nad smrtí. Zde život a smrt v podivuhodném střetly se zápasu!

Nevysokým vchodem vstupujeme do „Andělské kaple“, která jest jakousi predsíní k vlastnímu hrobu, z něhož k nám pronikají nízkým (1 m 33 cm), úzkým (66 cm) otvorem paprsky světla. Do hrobu samého, který pojme jen 6—7 lidí (2 m dlouhý, 1 m 80 cm široký), zatím nemůžeme vstoupiti. Čekajíce, vzpomínáme na slova Mark. 16, 1. nn.: „Když pominula sobota, Maria Magdalena a Maria Jakobova a Salome nakoupily vonných masť, aby . . . pomazaly Ježíše . . . Časně ráno . . . přišly . . . a všedše do hrobu, uzřely mládence, an sedí na pravici, oděného rouchem bílým; i ulekly se. Kterýžto řekl jim: Nebojte se! Ježíše hledáte Nazaretského, ukřižovaného: vstal jest, není ho tuto . . .“

Zatím vyšli, či spíše na kolenou vylezli dva poutníci z vlastní hrobu, takže jsme mohli vstoupiti. Přáli bychom si, aby byl hrob zachován v onom stavu, v jakém byl, když mrtvola Kristova do něho uložena; toto přání se nám sice nevyplňuje, poněvadž skála pokryta jest mramorovými deskami a poněvadž všechny ozdoby, jako prasklá mramorová deska, která ve výši 94 cm jest vodorovně položena na jinou, kolmou desku, obrazy, nádherné hořící lampy atd. jeví ráz dob pozdějších; ale to všechno nemůže dnes, kdy tu dlíme poprvé, brániti naší duši, aby se neponořila do mysteria vzkříšení Kristova. Jest vám, jako by byla dnes velikonoční neděle, celou duši prochvívá jeden mohutný akkord:

Regina coeli laetare Alleluja,
Quia quem meruisti portare Alleluja,
resurrexit, sicut dixit Alleluja . . .

A toto Alleluja proudí odtud přes hory a doly, přes oceány a pouště do celého světa . . . Zde jeho zřídlo, zde jeho střed!

Opouštíme místo, které budí v křesťanské hrudi skálopevnou naději v lepší život posmrtný s blahým vědomím, že budeme moci častěji a na delší dobu nořiti se ve veliké myšlenky, ano že zde budeme nad hrobem Kristovým čísti v epištole slovo apoštolovo (1. Kor. 5, 7. 8.): „Beránek náš velikonoční obětován jest Kristus. A protož hodujme . . .“ Jaká rozkoš musí býti pro duši, okoušeti zde hodů beránkových! —

„Pohled na mohamedánského strážce mě přece jen uráží“, šeptal jsem k příteli, když jsme byli opustili svatyni a octli se zase na nádvoří chrámovém.

„Buďte rád“, chlácholí mě přítel, „že musím tu dělá pořádek. Kdyby zde vládli Rusové nebo Řekové, viděl byste, že by se nám katolíkům vedlo hůře než nyní. Turek má mnohem více smyslu pro svobodu náboženskou nežli Rus, který by nás nejraději odtud svojí pověstnou knutou vyhnal.“

„Představoval jsem si Kalvarii jinak ve své obrazotvornosti“, převádím řeč na jiný předmět. „Myslíl jsem, že jest Golgota pahorek mnohem vyšší, že stojí dosud za branou a že hrob Kristův jest mnohem dále od místa ukřižování. Zatím však jest nyní Kalvarie obklopena budovami a uzavřena ve hradbách města.“

„Professor Vincent z biblické školy vám vše na archeologických vycházkách důkladně vysvětlí.“

Poněvadž slunce již značně se začalo schylovati k hoře Zlé Rady, pospíchali jsme, nevšímajíce si valně ulic, k latinskému patriarchátu. Bylo nám nápadno, že kanovníci a ostatní kněžstvo patriarchátu prochází se mlčky po ploché střeše s knihami v ruce. Dověděli jsme se později, že právě konali duchovní cvičení a že tedy ve volné chvíli rozjímajíce procházeli se po střeše, jako my chodíme po zahradě.

Jeho Excellence Mgr. Ludvík Piavi nebyl právě v Jerusalemě. Místo něho nás přijal jeho světicí biskup Mgr. Piccardo, ctihodný, vlídný stařec s dlouhým bílým plnovousem. Podepsal mi „Celebret“ a poslal mě k sekretáři Colubovičovi, který mi odevzdal „direktář“. Katalogu kléru tištěného patriarchát nemá, jednak proto, poněvadž by seznam takový obsahoval jen několik málo listů, jednak proto, poněvadž by nebyl, kdo by jej kupoval.

Zbývající chvílky použili jsme k návštěvě jerusalemského faráře, rodilého to Čecha. Dobře snad, že to naši sousedé nevědí. Snad by dělali ve sborech zákonodárných obstrukci, dokud by nebyl nahrazen — Němcem, tak aby všeliké nebezpečí, že se snad Jerusalemem počestí, bylo oddáleno.

Příjemný večerní chládek rozhostil se po Jerusalemě, když jsem opouštěl rakouský hospic, abych se trvale usídlil za městskými branami v biblické škole. Počítal jsem, že jsem z města Eliščina do města Davidova urazil celkem 4.291 kilometr!

Konec dílu prvního.

OBSAH:

	Str.
Kapitola I. Z města královny Elišky k moři	7
» II. U moře	13
» III. Nemilosrdná Semiramis	18
» IV. První noc na vlnách mořských	24
» V. Neděle na břehu dalmatském	29
» VI. Na vlnách, v nichž sláva Turkova konečně pohřbena	33
» VII. Ke břehům Afriky	38
» VIII. První odpůldne na břehu Egypta	44
» IX. Ve městě Alexandra Velikého	54
» X. K Lessepsovu divu světa	61
» XI. Na prahu kanálu Suezského	65
» XII. Na cestě do mořského vězení	71
» XIII. Letem Palestinou	77
» XIV. Počíná se doba námořního zajetí	83
» XV. V karantenní kleci	91
» XVI. Okovy zajetí padají, sladká svoboda nastává	99
» XVII. Ve vodách, po kterých byl dopravován materiál ke stavbě chrámu Šalomounova	109
» XVIII. Vnitřní úřední jazyk a písmo v krajinách dnešní Syrie v XV. a XIV. století před Kristem	114
» XIX. U nohou orientální krásky	118
» XX. Útok na »Elektru«	123
» XXI. Na břehu země Kristovy	129
» XXII. Městem Šimonovým	135
» XXIII. Na velbloudu, který žere uhlí	142
» XXIV. Americkou lokomotivou k městu Davidovu	148
» XXV. Kus rakouské půdy v Jerusalemě	155
» XXVI. Na rozcestí	163
» XXVII. Na místech největších událostí světových	170

